

Η ΜΕΛΕΤΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩ 1907

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1912

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

42 - ΟΔΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ - 42

Η ΜΕΛΕΤΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩ 1907

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τῆς Χίου τὰ Ἐπανόχωρα ὑπὸ Αἰγαίουπελάγῃτου	Σελ. 311
Ἡ δράσις τῆς γυναίκος εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς φθίσεως ὑπὸ Ἄννης Κυραίγχα Μελά	» 340
Ἡ ἀρχαιολογία ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸ 1911: Κλασική ἀρ- χαιότης ὑπὸ Γεωργίου Σωτηριάδου	» 352
Βιλαμοβίτσειον Ἰδρυμα	» 359
Ἡ ὁραιότης ἐν τῶν τοῦ Ἐμερσον μετάφρ. Θ. Φλωρᾶ (τέλος)	» 363
Ἐθνικὸν Ἀνταρροσιόπειον, αἱ ἐργασίαι αὐτοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1911	» 369
Ὁ καυμένος ὁ πατέρας ὑπὸ Paul Renus μετάφρ. Δ.	» 378
Χρονικά	» 383

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ ὨΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ

ΩΦΕΛΙΜΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΙΔΡΥΘΕΙΣ ΤΩ 1899 ΥΠΟ Δ. ΒΙΚΕΛΑ

ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

Ι. ΑΘΑΝΑΣΑΚΗΣ, Πρόεδρος, Δ. ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ, Αντιπρόεδρος, Γ. ΔΡΟΣΙΝΗΣ,
Α. ΜΑΤΕΣΙΣ, Γ. ΠΑΣΠΑΤΗΣ, Π. Ε. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΔΑΚΗΣ, Ε. ΡΩΜΑΝΟΣ,
Σ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ, Γ. Σ. ΣΤΡΕΪΤ.

Η ΜΕΛΕΤΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ

Διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην δραχ. 7

Διὰ τὰς λοιπὰς χώρας φράγκα χρυσᾶ 8

(Ἄνευ τῶν βιβλίων)

Μετὰ τῶν βιβλίων δραχ. 10 καὶ φρ. χρ. 12.

Ἐκαστὸν τεύχος χωριστὰ πωλεῖται δραχ. 1 εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Κρήτην — φρ. χρ. 1,20 εἰς τὰς λοιπὰς χώρας.

Ἡ "ΜΕΛΕΤΗ", ἐκδίδεται κατὰ μῆνα εἰς τεύχη ἐκ σελίδων 64, κατὰ δὲ τοὺς θερινοὺς μῆνας, Ἰούνιον—Ἰούλιον καὶ Ἀγούστον—Σεπτέμβριον, ἐκδίδεται ἀνὰ ἓν τεύχος, ὥστε ἕκαστος ἐτήσιος τόμος ἀποτελεῖται ἐκ δέκα τευχῶν, ἧτοι 640 σελίδων.

Αἱ συνδρομαὶ τῆς "ΜΕΛΕΤΗΣ", καταβάλλονται εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ Συλλόγου ἢ ἀποστέλλονται ἐπ' ὄνοματι αὐτοῦ διὰ συστημένων ἐπιστολῶν, ταχυδρομικῶν ἢ τραπεζικῶν ἐπιταγῶν καὶ χαρτονομισμάτων Γαλλίας, Ἀγγλίας, Γερμανίας, Αὐστρίας, Ἰταλίας, Ρωσίας, Ἀμερικής.

Η "ΜΕΛΕΤΗ", ΤΟΥ 1907, ΤΟΥ 1908, ΤΟΥ 1909, ΤΟΥ 1910 ΚΑΙ ΤΟΥ 1911

ἀποτελεῖ 5 τόμους, ἕκαστον ἐξ 640 σελίδων, πολυτελῶς δεδεμένους. Ἐκαστος: δραχ. 10 διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην — φρ. χρ. 12 διὰ τὴν Ἀλλοδαπήν. Μόνον τὸ πολυτελές περιβάλλωμα δραχ. 2 διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτην — φρ. χρ. 2 διὰ τὴν Ἀλλοδαπήν. Ἀπηλλαγμένα ταχυδρομικῶν. Οἱ 5 τόμοι ὁμοῦ ἀδελταὶ δραχ. 25 καὶ φρ. χρ. 30. Πολυτελῶς δεδεμένοι δραχ. 30 καὶ φρ. χρ. 40.

ΤΗΣ ΧΙΟΥ ΤΑ ΕΠΑΝΩΧΩΡΑ

Ἐχρησάσθημεν μίαν ὥραν ἐπάνω κάτω διὰ νὰ ἀναδῶμεν τὸ Αἶπος.

Ὅταν ἐρθάσαμεν εἰς τὴν κορυφὴν του, ἐστρέψαμεν μὲ περιέργειαν τὰ βλέμματά μας πρὸς νότον καὶ εἶδαμεν τὸν Βροντάδον, τὸν εἰς τοὺς πρόποδας του ἐξαπλούμενον, τὴν Χώραν μὲ τοὺς λιμένας της καὶ μὲ τοὺς τριγύρω της γραφικοὺς λόφους, αὐτὸν τέλος τὸν καταπράσινον Κάμπον μὲ τὰ βουνά, τὰ ὅποια τὸν ἀγκαλιάζουν ἀπὸ περιπατητῆ ἀγάπην, νομίζει κανεὶς. Καὶ ἦτο πράγματι τὸ θέαμα ἐξάισιον.

Ὑφούται δὲ τὸ Αἶπος εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως Χίου, τῆς Χώρας. Ἀπ' αὐτὸ ἀρχίζει τὸ βόρειον διαμέρισμα τῆς νήσου, τὰ κοινῶς Ἐπανώχωρα ὀνομαζόμενα, πρὸς τὰ ὅποια καὶ διευθυνόμεθα.

Ἄρκετὰ ἐκτεταμένον ὀροπέδιον ἀπλοῦται πρὸς βορρᾶν ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ Αἶπους. Ἴδὲ βλέπομεν μὲ κάποιαν βαρυθυμίαν. Διότι εἶναι κατάξηρον καὶ γυμνὸν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν καταπράσινον καὶ πυκνοδενδροφυτευμένον Κάμπον.

Μῶλον τοῦτο προχωροῦμεν καί, σιωπηλοὶ, ἀντιμετωπίζομεν τὴν μονοτονίαν τοῦ ὀροπεδίου. Ἄλλ' ὅσον περνᾷ ἡ ὥρα, τόσο περισσότερο μᾶς πιέζει τὸ στῆθος, ἢ ἐρημία, τὸ κενόν, οἰασθήποτε βλαστήσεως καὶ ζωῆς ἢ ἔλλειψις.

Δὲν εἶναι μόνον αἱ ἰδικαὶ μας πληγαί, αἱ ὅποια γεμίζουν τὴν καρδίαν μας ἀπὸ ὀδύνην. Ἀπεριγράπτως ὀδυνηραὶ μᾶς εἶναι πολλακίς καὶ τῶν ἄλλων αἱ πληγαὶ καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς περιστοιχιζούσης ἡμᾶς φύσεως, ὅταν μάλιστα ὡς αἰτίαν ἔχουν τὴν κακοδιαίτησιν, τὴν ἀμάθειαν τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἀπρονοησίαν, τὴν ἀποκτῆνωσιν.

Καὶ πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι εἰς τόσο μεγάλην ἔκτασιν ἓνα μόνον δένδρον ὑπάρχει, μία καὶ μόνη ἀγριαχλαδιά. Εἶναι ὁ

Τὸ κακὸν δυστυχῶς ἀκόμη περισσότερο ἐπαυξάνεται μέσα εἰς τὰς νεοελληνικὰς πόλεις, ὅπου ἔχει στήσει ἀκλόνητον τὸν θρόνον του ὁ πολιτισμὸς τῶν λόγων καὶ τῆς ἐπιδείξεως, ὅχι τῶν ἔργων καὶ τῆς οὐσίας· ὅπου ὁ πατριωτισμὸς εἶναι ἐπιχειρήσεις ἀπὸ τὰς πλέον ἐπικερδεῖς· ὅπου οἱ ψεῦσται ἐγκωμιάζουν τὴν ἀλήθειαν καὶ οἱ ἀνήθικοι τὴν ἠθικὴν· ὅπου καλοὶ εἶναι οἱ φίλοι μας, κακοὶ δὲ ἄνθρωποι οἱ ἐχθροὶ μας· ὅπου πνευματικὸς βίος πραγματικὸς δὲν ὑπάρχει ἀκόμη· ὅπου σκοπὸς τοῦ βίου εἶναι ἡ ἀνεσις· ὅπου ἡ διαφήμισις καὶ ὁ ἀλληλοθαυμασμὸς εἶναι μέσα μοναδικῆς δυνάμεως καὶ μοναδικῆς ἀποτελεσματικότητος· ὅπου καθ' ἡμέραν διδάσκεται τὸ ψεῦδος ἀπὸ τὰς κυρίας εἰς τὰς ὑπηρετριάς, ἀπὸ τοὺς προϊσταμένους, εἰς τοὺς ὑπαλλήλους, ἀπὸ τὰς ἐφημερίδας εἰς ἄλλους — καὶ εἰς τὰς κυρίας καὶ εἰς τὰς ὑπηρετριάς καὶ εἰς τοὺς προϊσταμένους καὶ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους, — ἀπὸ τὸν ἀέρα, τὸν ὁποῖον ἀναπνέουν, ἀπὸ τὸ νερό, τὸ ὁποῖον πίνουν.

Ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὴν πόλιν τῶν ἀνθρώπων, τῶν ζώων, εἰς τὰς πόλεις, καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἢ ὀλιγοχρόνιος, ἔχει τοῦλάχιστον τοῦτο τὸ καλόν, ὅτι σταματᾷ, ὡς εἶναι καὶ προσκαίρω, τὴν ἐνέργειαν ἄλλων τούτων τῶν δηλητηρίων, τὰ ὅποια ὑποσκάπτουν βραδέως, ἀλλ' ἀσφαλῶς, τὸν ἠθικὸν ὀργανισμὸν μας· τὰ ὅποια ἐξοικειώνουν τὴν ὀσφρησὶν μας μὲ τὴν ὀσμὴν τῆς σήψεως, ὥστε νὰ μὴν τὴν αἰσθανώμεθα πλέον· τὰ ὅποια τέλος καθιστοῦν τὰ ἠθικά μας νοσήματα ἀθεράπευτα. Ἐπαναφέρει ἔπειτα τὰ νεῦρά μας, τὰ ὑπερεντεταμένα, εἰς τὴν φυσιολογικὴν τῶν κατὰστασιν. Μᾶς ρίπτει, τρίτον, μέσα εἰς τὰ παράλια καὶ εἰς τὰ βουνά, τὰ ὅποια προσπαθοῦν νὰ μᾶς ἐξημερώσουν μὲ τὴν γλυκύτητά των, μὲ τὴν χάριν των, μὲ τὴν ἡρεμὸν σοβαρότητά των, μὲ κάποιαν πρὸς τούτοις συμπάθειαν, τὴν ὁποῖαν φαίνεται νὰ μᾶς ἐκδηλώνουν, ἐνῶ ἡμεῖς δεικνύομεν τόσην ἀστοργίαν καὶ ἀγνωμοσύνην πρὸς αὐτά. Μᾶς φανερώνει, τέλος, ἡ ἀπομάκρυνσις αὕτη ἀπὸ τὰς πόλεις, ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι τέρψεις ἐκτὸς τῆς λογοκοπίας, τῶν πατριωτικῶν λόγων, τῆς τερατώδους διαφημίσεως, τοῦ χυδαίου ἀλληλοθαυμασμοῦ, τοῦ ἀπανθρώπου ἀλληλοφαγώματος.

Ἄς ἐπισκεπτώμεθα λοιπόν, ὁσάκις εὐκαιροῦμεν, τὰ βουνά

καὶ τὰ παράλια τῆς πατρίδος μας, τὰ ὅποια, ἐκτὸς τῶν ὀφελειῶν τούτων, διαλαλοῦν ἀκόμη τὴν δόξαν τῆς καὶ περικλείουν τὴν ἐνδοξὸν ἱστορίαν τῆς.

Προχωροῦμεν πρὸς τὸ Πιτυός.

Ὁ δρόμος κατ' ἀρχὰς εἶναι ὁ κεντρικὸς, ὁ ἀπὸ τὴν πόλιν φέρων εἰς τὴν Βολισσόν, κωμόπολιν καὶ ἔδραν μουδιρίας εἰς τὰ δυτικὰ τῆς νήσου. Κατόπιν ἀποκλίνει ἀπὸ τὸν κεντρικὸν καὶ διασχίζει βουνὰ δύσβατα. Ἐδῶ ἡ ὀδοιπορία καταντᾷ κοπιώδης, ὥστε πολὺ γρήγορα ἐπέρχεται ὁ ἔξ αὐτῆς κόρος. Τὸν προεκάλεσεν ἄλλως τε καὶ ἡ νεκρικὴ σιγή, ἡ βασιλεύουσα ἔπου καὶ ἂν στρέψωμεν τὰ μάτια μας, καὶ ἡ ἐρήμωσις καὶ ἡ μοναξιά — εἰς ὀδοιπορίαν δύο ὥρων κανένα ἄνθρωπον δὲν συνηντήσαμεν — καὶ ἡ ξηρὰ καὶ ἀγρία φύσις. Διότι ἂν ἐξαιρέσῃ κανεὶς ὀλίγα ἀγριολούλουδα, τὰ ὅποια εὐχαρίστως, εἶναι ἀληθῆς, προσεβλέπομεν, τὰ ὅποια, ὡς λεχθῆ καὶ τοῦτο, ἐπεδείκνυον τὰ κίτρινωπά των ἄνθη μὲ κάποιαν, ὅπως μᾶς ἐφαίνετο, αὐταρέσκειαν καὶ ἐπέσειον τοὺς κλάδους των μὲ κάποιαν χαρὰν· ἂν ἐξαιρέσῃ, λέγω, κανεὶς τὰ ὀλίγα ταῦτα ἀγριολούλουδα, τίποτε ἄλλο ἀναμφιδόλως δὲν φυτρώνει ἐπὶ τοῦ ξηροῦ καὶ ἀγόνου τούτου βουνοῦ, ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, τὰ ὅποια διεσχίσσαμεν καὶ εἶδαμεν, ἀφοῦ ἀνεβήκαμεν τὸ Αἶπος. Καὶ ἡ ξηρασία αὕτη πιέζει πράγματι τὸ στήθος καὶ τὸ γεμίζει μὲ βαθεῖαν λύπην.

Ἄλλ' ἐπὶ τέλος συνηντήσαμεν καὶ βλάστησιν, ἀρκετὰ πλουσίαν, καὶ καλλιέργειαν, ἀρκετὰ ἐπιμελῆ, ὡς ἀντιστάθμισμα τρόπον τινὰ τῆς τόσης ξηρασίας καὶ γυμνότητος τῶν βουνῶν, τὰ ὅποια εἶχομεν διασχίσει.

Δύο περίπου ὥρας ἀφοῦ ἀνεχωρήσαμεν ἀπὸ τῆς Πηγᾶδες, ἤρχισε νὰ φαίνεται ἡ κοιλάς, ἐντὸς τῆς ὁποίας κεῖται τὸ Πιτυός, εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ ὁποῖου ὀφείλει τὴν βλάστησιν τῆς καὶ τὴν ἐπιμελῆ τῆς καλλιέργειαν ἢ κοιλάς αὕτη.

Καὶ κατὰ πρῶτον εἶδαμεν μέρος μόνον αὐτῆς ἀπὸ τὴν κορυφὴν μιᾶς ῥάχης πρὸς χαρὰν μας μεγάλην. Τὰ ἀπέναντι δηλαδὴ τῆς ῥάχης πλάγια ἄλλου βουνοῦ ἦσαν κατάφυτα ἀπὸ ἐλαίας, ἀπὸ συκίας, ἀπὸ πλατάνια (κάτω εἰς τὸ ρεῦμα), ἀπὸ λεύκας.

Εύρισκόμεθα λοιπὸν πλησίον τοῦ χωριοῦ, πρὸς τὸ ὁποῖον καὶ ἐθαδίζαμεν.

Καὶ ἐφ' ὅσον ἐπροχωρούσαμεν, ἀπεκαλύπτετο εἰς τοὺς περιέργους ὀφθαλμούς μας καὶ τὸ ὑπόλοιπον τῆς κοιλάδος. Καὶ ἐφ' ὅσον ἀπεκαλύπτετο ἡ κοιλάς καὶ ἐφ' ὅσον τὴν παρετηρούσαμεν, προσέπιπτεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μας ἡ χάρις, ἡ ὅποια περιέβαλλε τὴν ὠραίαν στενόμακρον κοιλάδα, τὴν κρυμμένην μέσα εἰς τὰ κατὰξηρα βουνά, ὡς ἡ θάσις — φαντάζομαι — εἰς τὴν ἄμμον τῆς ἐρήμου, τὴν παρουσιαζομένην ἀπροσδοκῆτως διὰ τὴν ἐμποιήσῃ εἰς τὸν ὁδοιπόρον ἐκπληξιν, τὴν συγκεντρώνουσαν, ἄς τὸ εἰπῶ καὶ πάλιν, πολλὴν χάριν, πολλὴν καὶ ἀνεξάντλητον γλυκύτητα.

Αὐτὴν τὴν ἐντύπωσιν μᾶς ἔκαμεν ἡ κοιλάς τοῦ Πιτυοῦ καὶ μᾶς ἀνέτρεψε τὰς ζοφεράς σκέψεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας κατειχόμεθα, καὶ μᾶς ἀπέσπασε τὴν προσοχὴν εἰς τρόπον, ὥστε δὲν ἀντελήφθημεν σχεδὸν πόσον δύσκολος ἦτον ἡ κατάθαισις πρὸς τὸ χωριό, καὶ μᾶς ἐγέμισε μὲ χαρὰν, τὴν ὁποίαν προκαλεῖ ἡ ἐργασία — ἡ κοιλάς εἶναι, ὅπως εἶπα, μὲ καταφανῆ φιλοπονίαν καλλιεργημένην, — ἡ πρόοδος, ἡ ὠραιότης, ἡ χάρις, ἕως ὅτου ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Πλατάναν.

Ἡ Πλατάννα εἶναι, ὅπως φανερώνει καὶ τὸ ὄνομά της, παμμέγιστος πλάτανος. Εἶναι δὲ ἀρκετὰ τῶρα χρόνια, ἀφ' ὅτου ἔπεσε κεραυνὸς καὶ κατέκαυσε μέρος τοῦ κορμοῦ της. Κατέκαυσε δὲ καὶ τὸ στοιχειό, τὸ ὁποῖον ἐνεφώλευεν ἐντὸς αὐτοῦ. Ἐκτοτε τὸ στοιχειὸν δὲν ἔφαγε πλέον κανένα ἄλλον. Προηγουμένως ἔτρωγεν ἀπὸ ἕνα καθ' ἕκαστον ἔτος.

Τὴν παράδοσιν ταύτην κανένας δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ Πιτυὸς ποῦ νὰ μὴν τὴν γνωρίζῃ, ὀλίγοι δὲ δὲν εἶναι καὶ ὅσοι ἀναφέρουν καὶ ὀνόματα ἀκόμη φαγωθέντων.

Καὶ τὸν θρόνον τοῦτον μᾶς διηγῆθη χωρικὸς Πιτυανός, ὁ ὁποῖος ἦλθε καὶ μᾶς ἐχαιρέτισεν, ἅμα μᾶς εἶδε νὰ ξεπεζεύσωμεν καὶ νὰ καθίσωμεν εἰς τὴν σκιάν τῆς Πλατάννας.

Δὲν τὸν ἠκούσαμεν χωρὶς συγκλίνησιν.

Διότι μὲ τοὺς μύθους τούτους, τοὺς μεταδιδόμενους ἀπὸ τὴν

μίαν γενεάν εἰς τὴν ἄλλην, τὴν διάδοχόν της, ἐτρέφετο — καὶ τρέφεται ἀκόμη — ἡ λιπόσαρκος, ἡ ἀσθενικὴ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ διάνοια ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρους. Διότι εἰς τοὺς μύθους τούτους ἐγκατοπτρίζονται αἱ πόθοι, τὰ παθήματα, αἱ λύπαι, αἱ στεναγμοὶ — ἡ ἱστορία — τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τοῦ δουλεύοντος ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἐξακολουθοῦντος ὁμῶς μ' ὄλην τὴν ἀπάνθρωπον δουλείαν τοῦ νὰ ἐλπίζῃ εἰς τὴν καλυτέρευσιν τῆς οἰκτρᾶς του καταστάσεως. Διότι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς μύθους τούτους εἶναι ἡ ἀπήχησις (ἡ ἀσαφὴς πολλακίς καὶ συγκεχυμένη) τοῦ ὅτι περιέκλειεν ἡ αἱματωμένη τοῦ δυστυχοῦς λαοῦ καρδιά εἰς ἐλπίδας, εἰς πατροπαραδότους συμβουλὰς, εἰς παραδόσεις ἔθνικὰς παμπαιίας, εἰς συμφορὰς ἀληθμονήτους. Διότι οἱ μῦθοι οὗτοι εἶναι τὰ τρανότατα μαρτύρια τῆς ἀδιασπάστου, τῆς διὰ μέσου τῶν μακρῶν αἰώνων καὶ τῶν πολυκυμάντων περιπετειῶν, μιᾶς καὶ ἐνιαίας ἑλληνικῆς ψυχῆς.

Αὐτὴν τὴν σπουδαιότητα ἔχουν αἱ παραδόσεις αὗται.

Καὶ ὅπως ὀφείλομεν νὰ περισυλλέγωμεν καὶ τὰ ἐλάχιστα ἴχνη ὄχι μόνον τῆς παλαιᾶς τοῦ ἔθνους δόξης, ἀλλὰ καὶ τῆς φρικτῆς του ἀδοξίας, διὰ νὰ χρησιμεύσουν ὡς ἀδιάψευστα μαρτύρια καὶ ὡς ζωηρὰ διδάγματα τῆς ἔθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας, τοιοῦτοτρόπως ὀφείλομεν νὰ ἀκούωμεν καὶ τὰς παραδόσεις ταύτας καὶ νὰ τὰς περισυλλέγωμεν καὶ νὰ τὰς ἐρμηνεύωμεν μὲ συγκλίνησιν, μὲ πόθον, μὲ ἀγάπην θερμὴν.

Μίαν ἄλλην παράδοσιν ἠκούσαμεν εὐθὺς μετ' ὀλίγον.

Κατ' αὐτὴν ἡ τοποθεσία, εἰς τὴν ὁποίαν εὕρισκεται ἡ Πλατάννα — εἰς τὸ ἄκρον τοῦ χωριοῦ — ὀνομάζεται Μάκελλος, διότι οἱ Τούρκοι, συλλαμβάνοντες κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοὺς Χριστιανούς, τοὺς ἔφερναν εἰς τὴν Πλατάναν καὶ τοὺς ἔσφαζαν!

Παραδόσεις παρόμοιαι, ἐγκατεσπαρμέναι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ εἰς ὄλην τὴν νῆσον δὲν εἶναι ὀλίγαι, ὅπως δὲν ὑπῆρξαν ὀλίγαι αἱ συμφοραὶ, αἱ ὁποῖαι ἐπῆλθον τότε εἰς τοὺς δυστυχεῖς τῆς νήσου κατοίκους.

Ἀπὸ τὸ πηγάδι, τὸ ὁποῖον βυθίζεται εἰς τὴν γῆν κάτω ἀπὸ τοὺς κλάδους τῆς Πλατάννας, ἔρχονται ἀδιακόπως καὶ ἀνασύρουν νερὸν αἱ γυναῖκες τοῦ χωριοῦ. "Οἱ μᾶς χαιρετίζουν,

ένῃ στρέφουν τὰ βλέμματα καὶ μᾶς παρατηροῦν, ἀλλὰ μὲ δειλίαν καὶ συστολήν.

Εἶναι ἡ δειλία καὶ ἡ συστολή τῆς χωρικῆς τῆς Ἑλλάδος, τὸ κύριον καὶ οὐσιῶδες γνώρισμά της, τὸ ἱκανὸν νὰ φέρῃ εἰς πειρασμὸν τὴν φαντασίαν τοῦ ποιητοῦ, εἰς ζωηρὰν ἀνησυχίαν τὴν εὐαίσθητον κἄρδιαν τοῦ νέου. Εἶναι ἡ δειλία καὶ ἡ συστολή, τὴν ὅποیان καλλιεργεῖ ἡ μητέρα εἰς τὸ σπίτι, τὴν ὅποیان ἐπιβλέπει ὁ πατέρας, τὴν ὅποیان ἐπιδοκιμάζουν ὄλοι καὶ ἐγκωμιάζουν εἰς τὸ χωριό, ἡ ὅποια κηρύσσει τὴν παρθενικὴν ἀγνότητα καὶ ἐξαγγέλλει τὴν καλὴν τῆς κόρης ἀνατροφὴν.

Ἄμα ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Πλατάναν, ἑπτὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ, ἀφῆκαν, τὸ ἓνα κατόπιν τοῦ ἄλλου, τὰ ἀλώνια, ὅπου (εἰς μικρὰν ἀπὸ τὴν Πλατάναν ἀπόστασιν) ἀλωνίζουσι αὐτὴν τὴν ἐποχὴν οἱ γονεῖς των, καὶ μᾶς ἐπλησίασαν. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἐστάθησαν περίεργα καὶ μᾶς ἐκύτταζαν. Ἐπειτα ἀφοῦ τὰ ἐκαλέσαμεν νὰ καθίσουν, ὑπήκουσαν μὲ προθυμίαν. Καὶ ἐν γένει μὲ τὴν συμπεριφορὰν των μᾶς ἔδειξαν ὅτι πολὺ εὐκολὰ θὰ μᾶς προσοικειωθοῦν.

Ἄλλοι τὰ παιδιὰ τῶν χωρικῶν, ἄμα ἰδοῦν ξένους, ἐντρέπονται καὶ φεύγουν. Ἐδῶ τὸ θάρρος των τοῦτο χρεωστοῦν, ἀναμφιβόλως, εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ διδασκάλου των, ὁ ὁποῖος εἶναι καθ' ὅλα ἀξιόλογος.

Εἶθε ἐκτὸς τοῦ θάρρους τούτου νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτὰ καὶ ἄλλας ἀκόμη ἀρετάς, αἱ ὅποια νὰ τὰ ἀναδείξουν εἰς τὸν βλὸν των χρησιμωτέρους καὶ τιμιωτέρους Ἕλληνας ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς σημερινούς, τοὺς λογοκόπους, τοὺς ψευδοπατριώτας, τοὺς χλιαροὺς εἰς τὰς ἀποφάσεις, τοὺς νάνους καὶ τὰ ἀνθρωπάκια εἰς τὰς σκέψεις.

Ἐφ' ὅσον περνᾷ ἡ ὥρα, τὰ παιδιὰ ἐξοικειώνονται περισσότερο μὲ ἡμᾶς. Εἰς τὰς ἐρωτήσεις μας ἀπαντοῦν μὲ τόλμην καὶ πεποίθησιν, τὴν ὅποیان ἀξίζει νὰ ἀναφέρωμεν ἰδιαιτέρως. Τὰς περιποιήσεις μας, τὰ μειδιάματά μας, τὰ πειράγματά μας αὐτὰ, δέχονται μὲ κάποιαν ἐμπιστοσύνην καὶ οἰκειότητα. Μερικὰς ἐπίσης ὀπηρεσίας μᾶς ἐξετέλεσαν εὐχαρίστως καὶ μερι-

κὰς πληροφορίας μᾶς ἔδωκαν προθύμως. Καὶ ἡ χαρὰ μας διὰ τοῦτο δὲν εἶναι μικρά.

Ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ ὄλους — ὁ Κώστας, ἑτῶν δέκα τεσσάρων — ἐπῆγεν εἰς τὸ ἀλῶνι καὶ ἐκάλεσεν ἐκ μέρους μας τὸν πατέρα του, τὸν ὅποιον ἠθελήσαμεν νὰ ἰδοῦμεν. Καὶ ὅταν δὲ ἐπήγαινε, καθὼς καὶ ὅταν ἐπέστρεψεν, παρετηρήσαμεν τὸ ἀρρενωπὸν του βάδισμα καὶ τὸ εὐθυτενὲς τοῦ ἀναστήματός του. Ἐὰ ἀπεδώσαμεν εὐλόγως, τόσον τὸ βάδισμα ὅσον καὶ τὸ εὐθυτενὲς ἀνάστημα, εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ καλοῦ διδασκάλου του.

Ὅταν συνηθίσῃ τὸ ἔθνος νὰ βαδίζῃ, ὅπως ὁ Κώστας, καὶ ἀποκτήσῃ τὴν συνήθειαν ταύτην ὡς φύσιν, ὡς εὐχρηθῶμεν νὰ ἐπικρατήσῃ καὶ εἰς ἡμᾶς, μαζὶ μὲ τὴν συνήθειαν ταύτην, ἡ ἀληθινὴ ἐκείνη ὑπερηφάνεια, ἡ ἀναδεικνύουσα καὶ μεγαλύνουσα τὰ ἔθνη, νὰ λείψῃ δὲ ἡ σημερινὴ ψευδοφιλοτιμία, ἡ ὅποια εἶναι γέννημα, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τῆς ἀνανδρίας, τῆς χυδαιότητος, τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως.

Καὶ τὰ ἑπτὰ δὲ παιδιὰ εἶναι ἡλιοκαμμένα καὶ λιπόσαρκα. Ἐὶς τὸ λιπόσαρκον πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν ἐλλιπῆ τροφήν καὶ εἰς τὴν ἀνθυγιεινὴν, ἀναμφιβόλως, κατοικίαν τῶν μικρῶν. Ἐὶς τὸ ἡλιοκαῆς τοῦ προσώπου προσέδιδεν εἰς αὐτὰ κατι τι τὸ ἀρρενωπὸν, τὸ ὅποιον γοητεύει εἰς μικρὰν μάλιστα ἡλικίαν, ὅπως γοητεύει πᾶσα ἐν γένει ἀνδρική ἰδιότης, ἐμφανιζομένη προῶρως εἰς τοὺς μικρούς.

Οἱ μικροὶ μᾶς ἐτραγοῦδησαν καὶ ὀλίγα τραγοῦδια, τὰ ὅποια εἶχαν μάθει εἰς τὸ σχολεῖον. Προεξῆρχεν ὁ Κώστας, ὡς μεγαλύτερος, τριγύρω τοῦ ὁποῦ συνεκεντρώθησαν οἱ ἄλλοι.

Ἀπὸ τὰς ὀξείας των φωνὰς ἀντήχησαν τὰ τριγύρω βουνὰ καὶ οἱ ἀλωνίζοντες χωρικοὶ ἀφῆκαν τὰ ἀλώνια καὶ τὰ βίβδια καὶ ἔτρεξαν νὰ ἀκούσουν τὰ τραγοῦδια ἀπὸ κοντὰ.

Οἱ δὲ ἀφελέστεροι δὲν ἤμποροῦσαν νὰ κρατήσουν τὰ δάκρυα ἀπὸ τὴν συγκίνησιν. Ἄλλοι μᾶς παρατηροῦσαν καλὰ καλὰ εἰς τὸ πρόσωπον διὰ νὰ μαντεύσουν ποίαν ἐντύπωσιν μᾶς ἔκαμαν τὰ τραγοῦδια. Ἐὶς τὸ βέβαιον δὲ εἶναι ὅτι καὶ ἡμᾶς μᾶς συνεκίνησεν ὄχι ὀλίγον ἢ ἀπὸ τὰ ἄσματα συγκίνησιν τῶν.

Ἄναχωροῦμεν ἀπὸ τὸ Πιτυὸς μὲ τὰς ὥραιας πάντοτε καὶ ἀλησημονήτους ἀναμνήσεις τῆς Πλατάνας, τῶν ἐπτὰ μικρῶν μας φίλων καὶ τῶν τραγουδιῶν των. Καὶ φεύγομεν προπεμπόμενοι ἀπὸ τοὺς ἀλωνίζοντας χωρικούς, ἀπὸ τοὺς μικροὺς μας φίλους, ἀπὸ πολλὰς γυναῖκας ἀκόμη, αἱ ὁποῖαι καὶ εὐχονται νὰ ἔλθωμεν καὶ πάλιν εἰς τὸ Πιτυὸς.

Ἦλθαμεν λοιπὸν ξένοι καὶ φεύγομεν μετὰ τέσσαρας ὥρας ὡς φίλοι. Ἦλθαμεν ἄγνωστοι καὶ ἀδιάφοροι—πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ—καὶ φεύγομεν μὲ κάποιαν συγκλίνησιν ὡς νὰ ἀποχωριζόμεθα ἀπὸ ἰδικούς μας ἀνθρώπους, ὡς νὰ φεύγωμεν ἀπὸ μέρη οἰκεῖα καὶ γνωστά μας ἀπὸ πολὺν καιρὸν. Τόσον γρήγορα ἐπέρχεται πολλάκις ἡ ἐξοικείωσις.

Καὶ ἡ ἐξοικείωσις μας αὕτη δὲν ὁμοιάζει πρὸς ἐκείνην, τὴν ὁποῖαν λαμβάνομεν πολλάκις μὲ πρόσωπα ἄγνωστά μας μέσα εἰς τὰς πόλεις. Ἐκείνην τὴν ἐπιβάλλει ἡ καλὴ τάχα ἀνατροφή, ἡ ἐθιμοτυπία, ἡ ἀδροφροσύνη τόσον, ὥστε συμβαίνει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἄλλα μὲν νὰ λέγουν τὰ χεῖλη τῶν γνωριζομένων, ἄλλα δὲ ἡ καρδιά των. Ἄλλ' ἡ τοῦ Πιτυοῦ ἦτον ἀπροσποίητος καὶ εἰλικρινής. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖνοι ἐλυπήθησαν πράγματι κατὰ τὸν ἀποχωρισμὸν μας καὶ ἡμεῖς.

Τὴν κοιλάδα τοῦ Πιτυοῦ φράσσει ἀπὸ τὰ δυτικὰ πρὸς τὰ ἀνατολικὰ βουνόν, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἀναβῶμεν διὰ νὰ μεταβῶμεν εἰς τὰ Φυτὰ. Τὸ βουνόν τοῦτο εἶναι ἀρκετὰ ἀνηφορικὸν καὶ δύσβατον. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν διασχίζεται ἀπὸ τὸν δρόμον κοντὰ εἰς μίαν, ἀπόκρημνα τὰ πλάγια ἔχουσαν, φάραγγα. Ἐπειτα δὲ ἀφοῦ ἀνέλθῃ κανεὶς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, ἡ κατάβασις ἀπὸ τὴν ἄλλην κατωφέρειάν του εἶναι τόσον ἀποτομος, ὥστε μὲ ζῶον εἶναι ἀδύνατον νὰ προχωρήσῃ καὶ κατ' ἀνάγκην θὰ ὀδοιπορήσῃ πεζός.

Ὅταν ἐπλησιάζαμεν εἰς τὰ Φυτὰ, μᾶς ἐδόθη καὶ πάλιν ἀφορμὴ νὰ ἀγανακτήσωμεν διὰ τὴν οἰκτρὰν καταστροφὴν, τὴν ὁποῖαν ἔχει ὑποστῆ ὁ τριγύρω τοῦ χωρίου τούτου πευκῶν. Τὰ περισσότερα δηλαδὴ πευκα εἶναι ἀκρωτηριασμένα μὲ ἀσπλαγχνίαν καὶ ἀναισθησίαν κτηνώδη. Ἄλλων ὁ κορμὸς εἶναι κοίλος, διότι οἱ χωρικοί, ζητοῦντες νὰ εὕρουν δαδί, μὲ τὸ ὁποῖον

σκεπάζουν τὰ σπίτια των—τὸ δαδί δὲν σαπίζει εὐκολα—κοιλαινουν τοὺς κορμούς τῶν δένδρων. Ἄλλων πάλιν οἱ κορμοὶ εἶναι καμμένοι, διότι πρέπει νὰ καῆ ὁ φλοιὸς τῶν κορμῶν διὰ νὰ ξεραθῆ τὸ πευκὸν καὶ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς οἰκοδομήσιμος ξυλεία.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους, ὕστερα ἀπὸ ὀλίγα χρόνια καὶ τὰ ἀπομένοντα ἀκόμη ἐλάχιστα πευκα τοῦ δάσους τούτου, τοῦ καλύπτοντος ἄλλοτε τὰ πλάγια βουνοῦ, ὅπου τὸ μικρὸν τῶν Φυτῶν χωρίον, θὰ ἐξαφανισθοῦν. Καὶ τὴν καταστροφὴν ταύτην μόνον πατρικὴ διοίκησις εἶναι δυνατὸν νὰ προλάβῃ. Ἄλλ' ἡ πατρικὴ διοίκησις εἶναι ἀποκύημα πολιτισμοῦ μόνον πραγματικοῦ, ὅποσον ἡ χώρα μας δὲν ηὔτύχησεν ἀκόμη νὰ ἔχῃ. Δυστυχῶς δὲ θὰ περάσῃ ἀκόμη πολὺς καιρὸς καὶ ἀρκεταὶ ἀκόμη γενεαὶ θὰ ταλαιπωρηθοῦν, ἕως ὅτου ἀνθήσῃ καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ καρποφορήσῃ τὸ δένδρον τοῦτο τοῦ πολιτισμοῦ.

B'

Εἰς κάποιαν πρωτόγονον κατάστασιν—δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ προσέξῃ κανεὶς πολὺ διὰ νὰ τὸ ἀντιληφθῆ,—εἰς κάποιαν, λέγω, πρωτόγονον κατάστασιν εὕρισκονται ἀκόμη τὰ Φυτὰ.

Τὸ ἀντιλαμβάνεται κανεὶς ἀπὸ τὸ τυχὸν σπίτι, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ συμβῆ νὰ εἰσέλθῃ. Θὰ παρατηρήσῃ τότε ὅτι τὰ σπίτια τῶν Φυτῶν παράθυρα δὲν ἔχουν. Ἐξαιροῦνται ὀλίγα μόνον, τὰ ὁποῖα ἐκτίσθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια.

Καὶ ἐνῶ ἔξω εἰς τὸ ὑπαιθρον τὸ φῶς εἶναι ἀφθονον, τὸ χαροποιόν, λέγω, φῶς τῆς πατρίδος μας, τὸ μὲ σπατάλην χυνόμενον καὶ παντοῦ εἰσερχόμενον, μέσα εἰς τὰ σπίτια τῶν Φυτῶν κυριαρχεῖ ἀκόμη τὸ σκότος τῆς κολάσεως. Ἡ ἀντίθεσις αὕτη ἀδύνατον εἶναι νὰ μὴ προσπέσῃ εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ ξένου. Οἱ ἐντόπιοι, ἐξοικειωμένοι μὲ τὴν κατάστασιν ταύτην ἀπὸ τὴν μικρὰν των ἡλικίαν, δὲν τὴν ἀντιλαμβάνονται.

Ὅστε διὰ νὰ βλέπῃ κανεὶς μέσα εἰς τὰ σπίτια τῶν Φυτῶν ἀνάγκη νὰ ἔχῃ τὴν θύραν ἀνοικτὴν.

Ἐνῶ δὲ ὁ ἀέρας ἔξω εἰς τὸ ὑπαιθρον εἶναι τόσον καθαρὸς καὶ ἀρωματώδης ἀκόμη μ' ὄλην τὴν σημερινὴν ἀραίωσιν τῶν

τριγύρω του χωριού πεύκων, μέσα εις τὰ σπίτια και ἡ βραχυπάτη διαμονή διὰ τὸν μολυσματώδη ἀέρα ἀποβαίνει, ἡμπορεῖ νὰ εἰπῆ κανεὶς, ἀδύνατος. Ἀναπτύσσονται ἄλλως τε και καλλιεργούνται ἀποτελεσματικῶς ἔλα τὰ ζῴφια, ἔσα εὖνοεῖ και ἀναπτύσσει τὸ σκότος, ἡ ὑγρασία, ὁ μολυσμένος ἀέρας, ἡ ἀκαθαρσία ἐν γένει.

Πενιχρὰ εἶναι και ἡ ἐπίπλωσις τῶν σπιτιῶν.

Και ἡ δλαιτά των δὲ ἐν γένει και ἡ λιτότης, μὲ τὴν ὁποῖαν ζοῦν τίποτε ἄλλο δὲν δεικνύει παρά τὴν ὀλιγάρκειαν τῆς πρωτογόνου ἀκόμη καταστάσεως. Ἄς λεχθῆ ἀκόμη, ὅτι και τὰ ἐνδύματά των — ὄχι βέβαια ἔλα — κατασκευάζουν οἱ ἴδιοι, τὰ παπούτσια των, παραδείγματος χάριν, τὰ τουζλούκια των, τίς φανέλλες των — τὰς πλέκουν αἱ γυναῖκὲς των ἀπὸ τὰς τρίχας τῶν προβάτων, τὰ ὁποῖα οἱ ἴδιοι τρέφουν — και δὲν ἠξεύρω τί ἄλλο ἀκόμη.

Μ' ὄλην ὁμως τὴν στασιμότητα ταύτην και δείγματα μερικὰ μεταβολῆς, ἡ ὁποῖα ἤρχισε πλέον, ἀλλὰ προχωρεῖ πολὺ βραδέως, διαβλέπει ὁ προσεκτικὸς παρατηρητής. Ἰὰ νεώτερα σπίτια εἴπαμεν ὅτι ἔχουν παράθυρα. Και ἡ στέγη των εἶναι σκεπασμένη ὄχι ἀπὸ χῶμα, ὅπως τῶν παλαιότερων, ἀλλὰ μὲ κεραμίδια, σημεῖον και τοῦτο τῆς τελουμένης μεταβολῆς. Δὲν δύναται δὲ παρὰ ὡς δειγμα σημαντικὸν μεταβολῆς νὰ χαρακτηρισθῆ και ὁ διακαῆς των πόθος, τὸν ὁποῖον μᾶς ἐξεδήλωσαν, νὰ ἀποκτήσουν και διδάσκαλον, διότι ἔως τώρα διδάσκαλον δὲν ἠξιώθησαν νὰ ἔχουν!

Τὸ ἔθνος εἶναι οἱ χωρικοί.

Και ὁποῖος ἀγαπᾷ τοὺς χωρικοὺς, ἀγαπᾷ τὸ ἔθνος του. Και ὁποῖος φροντίζει περὶ τῆς βελτιώσεως τῆς τύχης των, περὶ τῆς μορφώσεώς των περὶ τῆς προόδου των, τῆς ὕλικῆς, τῆς ἠθικῆς, τῆς διανοητικῆς, φροντίζει περὶ τῆς βελτιώσεως, περὶ τῆς μορφώσεως και περὶ τῆς προόδου τοῦ ἔθνους του.

Διότι οἱ χωρικοὶ συγκεντρώνουν τὸ σφρίγος, τὴν ἀκμὴν και τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους. Διότι ἀπὸ αὐτοὺς τροφοδοτοῦνται αἱ πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἄρχουν και πρωτοστατοῦν εἰς τὴν ἐθνικὴν κίνησιν. Διότι οἱ χωρικοὶ φορολογοῦνται διὰ τὰς ἐθνικὰς ἀνάγ-

κας ἀγογγύστως, πυκνώνουν τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ, χύνουν, ὁσάκις τὸ καλέσῃ ἡ ἀνάγκη, τὸ αἷμά των, προσφέρουν τὴν παρουσίαν των, καταστρέφουν τὴν ὑγείαν των, ἔτι πολῦτιμον και τιμαλφὲς ἔχει εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ὁ ἄνθρωπος, χάριν τῆς τιμῆς, τῆς προόδου, τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος. Διότι ἀντιπροσωπεύουν τὴν ἠθικὴν ἀγνότητα, τὴν ἀνιδιοτέλειαν τῶν σκέψεων, τὴν ἀπλότητα τῶν τρόπων, τὴν ῥώμην και τὴν ὑγείαν, τὴν ἐθνικὴν, ἐννοῶ, ῥώμην και ὑγείαν. Διότι σέβονται τὴν ἐθνικὴν παράδοσιν και διατηροῦν, ἀμόλυντα και ἀγνά, τὰ πατροπαράδοτα ἥθη και ἔθιμα.

Διὰ νὰ ἀποδοῦν δὲ παράγοντες τῆς προόδου και τῆς εὐημερίας τοῦ ἔθνους, γενναῖοι και ἀποτελεσματικοί, ἔχουν ἀνάγκην πατρικῆς διοικήσεως, πατρικῆς προστασίας, πατρικῆς περιποιήσεως.

Και ὅταν οἱ χωρικοὶ δεικνύουν ἀφιλοτιμίαν και εἶναι ῥάθυμοι και ἀδρανεῖς, δὲν πταλοῦν τόσο αὐτοὶ και δὲν εἶναι, ἐπομένως, αὐτοὶ διὰ τοῦτο ἀξιοκατάκριτοι. Μᾶλλον ἔνοχοι εἶναι βέβαια ὅσοι τοὺς διοικοῦν, οἱ ὁποῖοι, ἐνῶ ἔχουν ἐντολήν νὰ φροντίζουν περὶ αὐτῶν και εὐθύνην διὰ τὴν κατάστασιν των, ἀδιαφοροῦν ἀπὸ ἔλλειψιν πραγματικῆς συναισθήσεως τῶν καθηκόντων των. Και δέχονται μὲν τὰς τιμὰς και τὰς ἀπολαυὰς, τὰς ὁποῖας οἱ ἀθροὶ χωρικοὶ προθύμως τοὺς παρέχουν, ἀποτινάσσουν δὲ κάθε ἐνόχλησιν, τὴν ὁποῖαν γεννᾷ οἰαδήποτε φροντὶς περὶ αὐτῶν.

Δι' ὄλους τούτους τοὺς λόγους ἐγὼ δὲν κατακρίνω τοὺς Σπαρτουνητιανοὺς — τοὺς κατοίκους τῆς Σπαρτούντας, ὅπου μετέβημεν ἀπὸ τὰ Φυτά, — διότι, ἐνῶ ἔχουν γαίας νὰ καλλιεργήσουν γονίμους, ἀσχολοῦνται εἰς τὸν νωθρὸν και ἀμέριμον ποιμενικὸν βίον, στέλλουν δὲ τὰ κορίτσια των και τὰς γυναῖκας των ὑπηρετρίας εἰς τοὺς ἀλλοφύλους.

Ἐξαιρετος ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν εἶναι ἡ τοποθεσία τῆς Σπαρτούντας.

Κεῖται κάτω ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψηλοτέρου και βορειότερου βουνοῦ τῆς Χίου, τοῦ Πελιναίου, και εἰς τὰ νοτιοδυτικὰ του πλάγια. Και ἡ κορυφὴ τοῦ Πελιναίου φαίνεται ὡς νὰ ἐπικρέμαται, ἀπειλητικῆ, ἐπ' αὐτῆς, εἶναι δὲ πολὺ ἀπόκρημνος και ἀπρόσιτος σχεδὸν ἀπὸ τὴν Σπαρτούνταν.

Ἀπέναντί της δὲ καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἡ Σπαρτούντα ἔχει βουνὰ μὲ ὕψος διάφορον, βουνά, τὰ ὅποια εἴτε ἀποκλίνουν ἠρέμα εἴτε κατέρχονται ἀποτόμως μὲ γραμμὰς πάντοτε γλυκείας καὶ σοβαράς.

Ἄλλοτε, ἴσως πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, τὰ βουνὰ ταῦτα ἦσαν κατὰφυτα ἀπὸ καμπάλαια δένδρα. Σήμερον τὰ δένδρα ταῦτα ἢ ἐξηφανίσθησαν ἢ ἠραιώθησαν τόσον, ὥστε νὰ καταδεικνύουν μόνον τὴν παλαιὰν πυκνότητά των. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ ἐδῶ, ὅπως καὶ ἄλλοῦ, τὰ περισσότερα δένδρα κατέστρεψεν ἡ φωτιά. Ἄλλ' ἐξακολουθεῖ, ἀκόμη καὶ σήμερον, τὰ ὀλίγα ἀπομείναντα πεῦκα νὰ φθείρη ἢ κτηνώδης χυδαιότης τῶν Σπαρτουντιανῶν. Καὶ τὰ γίδια τῶν ἐξακολουθοῦν ἀδιακόπως τὸ καταστρεπτικὸν τῶν ἔργον.

Τοιοτοτρόπως ὄχι μόνον εἶναι ἀραιὸν — καὶ ἀραιότερον μὲ τὸν καιρὸν γίνεται — τὸ τριγύρω τῆς Σπαρτούντας δάσος, ἀλλὰ καὶ ἐμίκρανε καὶ μικραίνει ὀλοένα τὸ ἀπὸ σφενδάμνους δάσος, τὸ κάτω ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ Πελιναίου θαυμασίως πυκνὸν δάσος πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν.

Τοιοτοτρόπως νεκρώνεται κατ' ὀλίγον ἡ φύσις, ἐκεῖ δὲ ὅπου δένδρα ὑψικάρηνα ἐτίνασσον, ἀμιλλώμενα, τοὺς κλάδους των πρὸς τὸν οὐρανόν, θὰ ἀπομείνῃ μόνον, ἄχρηστον, τὸ ξηρὸν χῶμα, ἕως ὅτου παρασυρθῇ καὶ τοῦτο ἀπὸ τὰ καταπίπτοντα νερὰ τῆς βροχῆς, ἐγκαταλειφθοῦν δὲ μόνον οἱ ἄγονοι καὶ ξηροὶ λίθοι.

Μεταβαίνομεν εἰς τὸν Κέραμον.

Ὁ κατερχόμενος τὴν δυτικὴν κατωφέρειαν τοῦ Πελιναίου, ἀπὸ τὸ μέρος ὅπου κεῖται ἡ Σπαρτούντα, φθάνει εἰς χεῖμαρρον, εἰς τὸν ὅποιον καταρρέουν τὰ νερὰ ἀπὸ τὰ ὑπεράνω τῶν ὄχθων τοῦ ὑψούμενα βουνά.

Ἄλλοτε ὁ χεῖμαρρος οὗτος δὲν ἦτον, ἀναμφιβόλως, χεῖμαρρος, ἀλλὰ μὲ ἀφθονα — καὶ κατὰ τὸ θέρος — νερὰ ποταμός, δταν ἦσαν τὰ βουνὰ ἀκόμη δασωμένα. Σήμερον ὅμως ὡς λείψανον τῆς ἄλλοτε ἀφθονίας τῶν νερῶν ἀπέμεινε μόνον τὸ ὀλίγον, τὸ πληροῦν βόθρους τῆς κοίτης τοῦ χεῖμαρρου, νερόν, ἢ ὑγρασία, ἢ καταφανῆς, τῆς κοίτης, τὰ μὲ παχεῖς κορμούς πλατάνια, τῶν

ὁποίων οἱ κλάδοι δυστυχῶς εἶναι οἰκτρότατα ἀποκομμένοι καὶ οἱ νεαροὶ βλαστοί, καταπράσινοι, καὶ αἱ ροδοδάφναι, αἱ ὅποια καταστολίζουν τὰς ὄχθας τοῦ χεῖμαρρου.

Κοντὰ εἰς τὰς ὄχθας, ἐφ' ὅσον προχωρεῖ κανεὶς παρακολουθῶν τὴν κοίτην τοῦ χεῖμαρρου, εἶναι καὶ πεῦκα.

Καὶ τὰ πεῦκα εἶναι ἄλλοῦ μὲν πυκνὰ καὶ κατακαλύπτουν ἀρκετὸν μέρος τῶν κατωφερειῶν τῶν βουνῶν — κάπου κάπου φθάνουν μέχρι τῆς γραμμῆς, τὴν ὅποιαν σχηματίζει ἡ κορυφὴ τοῦ βουνοῦ —, ἄλλοῦ δὲ εἶναι ἀραιωμένα καὶ μόνον κοντὰ εἰς τὴν κοίτην τοῦ χεῖμαρρου.

Ὅπωςδήποτε ὁ δαίμων τῆς καταστροφῆς εἰσεχώρησεν, εἶναι ἀληθές, καὶ εἰς τὸ μέρος τοῦτο, ἀλλὰ δὲν συνεπλήρωσεν ἀκόμη τὸ ὀλέθριόν του ἔργον. Καὶ τὰ τριγύρω καὶ ὑπεράνω τοῦ χεῖμαρρου βουνὰ εἶναι ἀκόμη σύσκια καὶ παρέχουν τὴν τέρψιν, τὴν ὅποιαν παρέχουν εἰς τὰ ὀλιγόδενδρα καὶ ὀλιγόδενδρα μέρη μας, αἱ σκιεραὶ, αἱ δασωμένα, αἱ κατάφυτοι ἀπὸ πεῦκα κυρίως ἐκτάσεις.

Καὶ λοιπὸν αἰσθάνεται, ὁ ὀδοιπόρος τὸ εὐῶδες ἄρωμα, τὸ ὅποιον σκορπίζουν εἰς τὸν ἀέρα τὰ πεῦκά. Ἀκούει τὸν γλυκὺν ἤχον τῶν κλονιζομένων ἀπὸ τὸν ἀνεμὸν κλάδων των, τὸν σφοδρυνόμενον καὶ ἔπειτα πάλιν βαθμηδὸν ἐξαδυνατιζόμενον καὶ σβυνόμενον, τὸν σφυρίζοντα πάλιν ἄλλοτε ὀργίλως καὶ ἀπειλητικῶς, ἄλλοτε δὲ μὲ εὐπροσηγορίαν καὶ εὐμένειαν. Θωπεύεται ἀπὸ τὸν δροσερὸν ἀέρα καὶ τὸν ἀναπνέει ἀνέτως καὶ ζωογονοῦνται τὰ στήθη του καὶ ἐντείνονται αἱ δυνάμεις του καὶ ἀποβαίνει τὸ πνεῦμα του εὐθυμον, γοργὸν καὶ αἰσιδόξον. Ἀναπνέει καὶ ζῆ μέσα εἰς τὴν πραγματικὴν ἐλευθερίαν, ἐπανευρίσκει τὸν πρῶτον ἀνθρώπον, τὸν φυσικόν, τὸν ἀπολαμβάνοντα μὲ ἀφθονίαν τὰ ὠραία καὶ ἀνεκτίμητα δῶρα, τὰ ὅποια προθύμως καὶ ἀνιδιοτελῶς μᾶς παρέχει ἡ κοινὴ εἰς ὅλους μας μητέρα, ἡ φύσις.

Ἐν τῇ μεταξὺ δὲν γνωρίζομεν ποῖον δρόμον πρέπει νὰ ἀκολουθήσωμεν διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν Κέραμον.

Μεταξὺ τῶν δύο μικρῶν χωριῶν, τῆς Σπαρτούντας καὶ τοῦ Κεράμου, ἡ συγκοινωνία δὲν εἶναι πυκνὴ, ἢ δὲ μοναξία τῶν

βουνῶν καὶ ἡ βασιλεύουσα εἰς αὐτὰ ἱερὰ σιγῇ δὲν ταραττονται πολὺ συχνὰ ἀπὸ τὰ ἀσεβῆ ποδοπατήματα τῶν ζώων καὶ ἀπὸ τοὺς ἀσεβεστέρους ἀκόμη, ἴσως, λόγους τοῦ ὁδοιπόρου. Διὰ τοῦτο ὁ δρόμος δὲν εἶναι τόσο δουλεμμένος. (δουλεμμένον δρόμον καλοῦμεν εἰς τὴν Χίον τὸν πεπατημένον), ὥστε ἀμέριμνος νὰ προχωρῇ κανεὶς. Κάπου κάπου μάλιστα ἐξαφανίζεται καὶ εἰς διάστημα, μικρὸν ἢ μέγα, ἐπανευρίσκεται μὲ κάποιαν, ἐννοεῖται, προσπάθειαν καὶ προσοχὴν (οὕτω πως χάνουν πολλάκις καὶ τὰ ἔθνη τὸν δρόμον πρὸς τὰ ἔμπρὸς καὶ μόνον κατόπιν ἐπιμόνου προσπάθειας καὶ προσοχῆς κατορθώνουν νὰ τὸν ἐπανεύρουν). Ἐχάσαμεν λοιπὸν τὸν δρόμον.

Ἄλλ' εἰς τὸ μέσον τῆς ὠραίας, τῆς ἀγνῆς, τῆς παρθένου ἐκείνης φύσεως ἡ τύχη δὲν ἐτόλμησε νὰ φανῇ πολὺ σκληρὰ πρὸς ἡμᾶς. Μία δὲ γυναῖκα, ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ ἀπέναντί μας βουνοῦ ὅπου ἦτον, ἡ ὁποία ἀπὸ ἐκεῖ μᾶς παρηκολούθει μὲ τὸ περίεργόν της βλέμμα, ἐμάντευσε τὴν ἀπορίαν μας καὶ πρόθυμος καὶ γοργῇ κατέβη τὸ πλάγι τοῦ βουνοῦ, διὰ νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ. Ἦτον ἡ μόνη, τὴν ὁποίαν εἶδαμεν, ἀφοῦ ἀνεχωρήσαμεν ἀπὸ τὴν Σπαρτούνταν.

Δὲν συνεκινήθημεν, εἶναι ἀληθές, ὀλίγον ἀπὸ τὸν αὐτόκλητον ἐρχομὸν της.

Ἄλλ' ἡ συγκίνησις μας ἠϋξήσεν ἀκόμη περισσότερο, ὅταν προσεφέρθη αὐτόκλητος καὶ πάλιν, νὰ προπορευθῇ διὰ νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ, διὰ νὰ μᾶς δείξῃ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ τὸν δρόμον, ὥστε ἀσφαλῶς καὶ ἀμερίμνως νὰ φθάσωμεν πλέον εἰς τὸν Κέραμον. Τόσην ἔμφυτον εὐγένειαν καὶ καλωσύνην ἡ ὁποία πολλάκις δὲν ἀπέχει καὶ πολὺ ἀπὸ κάποιαν αὐτοθυσίαν, μόνον εἰς τὴν ἄδολον καὶ καλοκάγαθον ψυχὴν τοῦ Ἑλληνος χωρικοῦ ἀνακαλύπτει κανεὶς καὶ χαίρει τότε καὶ ὑπερηφανεύεται καί, μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἀποδιώκει ἀπὸ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ἀπαισιοδοξίαν, τὴν ὁποίαν συχνὰ πυκνὰ μᾶς ἐμφυσοῦν τὰ ἐλαττώματα τῆς φυλῆς μας, ἐλαττώματα ὀφειλόμενα κατὰ τὸ πλεῖστον ὄχι βέβαια εἰς τὴν πονηράν μας φύσιν, ἀλλὰ εἰς τὰς ἀποτροπαίλους ἕξεις, τὰς ὁποίας ἐστερεοποίησεν ἡ μακροχρόνιος καὶ στυγερά δουλεία, ἡ ἐλεεινὴ διοίκησις καὶ δὲν ἠξεύρω τί ἄλλο ἀκόμη.

Ἐπὶ τέλους εἶδαμεν καὶ τὸν Κέραμον.

Ἄφοῦ ἐφθάσαμεν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ράχης ἐκείνης, ἀπὸ τοὺς πρόποδας τῆς ὁποίας ἡ γυναῖκα μᾶς ὠδηγοῦσε προπορευομένη, ἠκολουθήσαμεν ἓνα τοξοειδῆ δρόμον, ἐπὶ τῆς κορυφῆς πλέον τοξοειδοῦς κατὰ τὸ σχῆμα βουνοῦ. Ἀπὸ τὸ ἄκρον τοῦ τόξου ἐκείνου εἶδαμεν τὸν Κέραμον.

Ὅτι εἴμεθα κοντά, τὸ ἐννοήσαμεν καὶ ἀπὸ τὰ ἀλώνια τῶν Κεραμούσων, τὰ ὅποια ἐδλέπαμεν εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ τοῦ βουνοῦ, ἡμεῖς ἀπὸ τὰ ὑψηλά. Μᾶς ἐκύτταζαν μὲ περιέργειαν καὶ οἱ ἀλωνίζοντες ἀπὸ ἐκεῖ κάτω. Ἦσαν ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ μικρὰ παιδιὰ, ἐκτεθειμένοι ὅλοι εἰς τὰς καυστικὰς ἀκτῖνας τοῦ θερινοῦ ἡλίου. Καὶ ἐνῶ ὁ τζιτζικας ἐτερέτιζε καὶ ἡ φύσις ἀνέπνεε μὲ ἀγωνίαν ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν ζέστην ἐκείνης τῆς ἡμέρας καὶ οἱ κλάδοι τῶν δένδρων, ἀκίνητοι, ἐφαίνοντο ὅτι τρόπον τινὰ δυσανασχετοῦν δι' αὐτήν, οἱ Κεραμοῦσοι ἀλώνιζαν καὶ ὁ ἴδρος τοὺς περιέλουε καὶ ὁ ἀπὸ τὴν πρῶϊαν μόχθος τοὺς ἐξήντλει.

Καὶ ἐπὶ τέλους εἶδαμεν τὸν Κέραμον καὶ κάποιαν ἀνακούφισιν ἠσθάνθημεν, ὅταν τὸν εἶδαμεν, διότι πολὺ μᾶς εἶχε ταλαιπωρήσῃ ἡ ὁδοιπορία τῆς ἡμέρας ταύτης.

Ὅπως τὸ στρεῖδι εἶναι κολλημένον ἐπάνω εἰς τὸν βράχον, οὕτω πως φαίνεται καὶ ὁ Κέραμος ὀλίγον ὑπεράνω ὑπὸ τοὺς πρόποδας πολὺ κατηφορικοῦ βουνοῦ. Ἐνα γιγάντειον χέρι ἠμπορεῖ, νομίζει κανεὶς, νὰ ἀποσπάσῃ τὸ μικρὸν τοῦτο χωρίον ἀπὸ τὸ βουνὸν ἐκεῖνο. Τὸ ἔχομεν ἀπέναντί μας. Ἄλλὰ διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν Κέραμον χρειαζόμεθα ἀκόμη ἀρκετὴν ὥραν. Πρέπει νὰ καταβῶμεν τὴν ἀπότομον κατωφέρειαν τοῦ βουνοῦ, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου εὐρισκόμεθα.

Ἄλλ' ἀπὸ ποῦ θὰ τὸ καταβῶμεν; Ὁ δρόμος δὲν φαίνεται. Κρύπτεται ἀπὸ τοὺς πυκνοὺς κλάδους τῶν δένδρων. Τοῦτο δὲ μόνον φαίνεται ὡς βέβαιον, ὅτι ἡ κατάβασίς μας θὰ εἶναι δύσκολος καὶ κοπιαστικὴ. Καὶ εἶνε πράγματι τοιαύτη. Καὶ διαρκεῖ πολλὴν ὥραν. Διότι ὁ δρόμος εἶναι ἐλικοειδής. Κάπου κάπου εἶναι καὶ ἐπικίνδυνος. Διότι εἶναι γεμάτος ἀπὸ χαλίκια ἢ μὲ πετρώματα τόσο γλυστρερά, ὥστε καὶ τὰ πόδια τῶν ζώων κλονίζονται τρομακτικῶς.

Δι' ἄλλους τοὺς λόγους τούτους δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατοπτρεύσωμεν τὰς τριγύρω μας τοποθεσίας καὶ νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν καλλονὴν των. Θὰ τὸ κάμωμεν δίχως ἄλλο, ὅταν πλέον φθάσωμεν.

Τρία βουνὰ ἀποτόμως, ἀλλὰ πολὺ ἀποτόμως ἀποκλίνοντα, τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ ἀνατολικά, τὸ ἄλλο ἀπὸ τὰ δυτικά καὶ τὸ τρίτον ἀπὸ τὸ νότιον μέρος, συμπλέκουν ἀδελφικῶς τοὺς πρόποδάς των καὶ σχηματίζουν φάραγγα, ἣ ὁποία ἀπολήγει, ἐκεῖ ὅπου τελειώνουν πλέον τὰ βουνά, εἰς χεῖμαρρον.

Καὶ τὰ πλάγια δὲ τῶν βουνῶν καὶ αἱ κορυφαὶ καὶ ἡ φάραγξ καὶ ὁ χεῖμαρρος, ὅλα εἶναι κατάφυτα καὶ καταπράσινα. Κατάφυτος ὁμοῦς κυρίως εἶναι ὁ χεῖμαρρος.

Τὰ ἄφθονα του, κατὰ τὸν χειμῶνα, νερὰ χύνει προχωρῶν πρὸς βορρᾶν ἕως εἰς τὴν θάλασσαν εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας. Ἀλλὰ τὰ νερὰ δὲν λείπουν καὶ κατὰ τὸ θέρος, ὥστε δὲν σπανίζει, τοῦναντίον μάλιστα ἄφθονος εἶναι καὶ κατὰ τὸ μέσον τοῦ θέρους ἡ πρασινάδα, ἡ ἀνθησις, ἡ δροσιὰ καὶ ἡ ὑγρασία, πράγματα, τὰ ὁποῖα τὸ θέρος, ἀκόμη δὲ καὶ τὸ φθινόπωρον, παρέχουν μεγάλην εὐχαρίστησιν εἰς τὰ ἰδικά μας, τὰ ὀλιγούδρα, μέρη.

Κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα, ὅταν πίπτῃ ἄφθονος ἡ βροχὴ καὶ καταρρέουν ἀπὸ τὰς κορυφὰς καὶ τὰ πλάγια τῶν τριῶν βουνῶν τὰ νερὰ, ὁ θόρυθος καὶ ὁ βουητός, ὁ παραγόμενος ἀπ' αὐτά, εἶναι ἀπερίγραπτος, ὡς μᾶς ἔλεγαν καὶ ὡς εἶναι πιθανόν. Καὶ τὸ θέαμα δὲν θὰ στερῆται, ἐννοεῖται, ἀγρίας τινὸς μεγαλοπρεπείας.

Διατηρεῖ λοιπὸν ὁ Κέραμος, ἀκόμη καὶ σήμερον, ἀγνὸν καὶ ἀλώβητον, τὸ φυσικόν του κάλλος καὶ μᾶς κινεῖ καὶ μᾶς ἀπορροφᾷ πολὺ τὴν προσοχὴν ἢ ἐξαιρέτως καὶ γραφικὴ καὶ πρωτοφανῆς δι' ἡμᾶς τοποθεσία του καὶ εὐλογος εἶναι διὰ τοῦτο ἡ χαρὰ, ἣ ὁποία μᾶς κατέχει, διότι εὐρισκόμεθα εἰς τὸν Κέραμον. Εὐλογος ἀκόμη περισσότερον εἶναι καὶ ἡ ἐπιθυμία μας νὰ παρατείνωμεν ὅσον ἤμποροῦμεν τὴν διαμονὴν μας καὶ νὰ διανυκτερεύσωμεν καὶ νὰ ἐντυπώσωμεν μέσα εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς μας τὰς σοβαράς, ἀλλὰ καὶ γεμάτας ἀπὸ χάριν γραμμάς του, ὥστε νὰ μᾶς μείνουν ἀνεξάλειπτοι. Θὰ τὰς ἀνακαλώ-

μεν τότε εἰς τὴν μνήμην μας διὰ νὰ αἰσθανώμεθα ὅσῃν ἡδονὴν αἰσθανόμεθα τώρα τοῦ τὰς βλέπομεν. Καὶ αἰσθανόμεθα πράγματι μεθυστικὴν ἡδονὴν.

Καὶ μᾶς ἐμποιεῖ τὸ ὄλον τῆς ἐξαισίας εἰκόνας ἐντύπωσιν, εἶναι ἀληθές, καταπληκτικὴν. Κυρίως ὁμοῦς μᾶς γοητεύει τῶν τριῶν βουνῶν ἡ σοβαρά, ἀλλὰ καὶ προσηνῆς καὶ πολὺ νόστιμος μεγαλοπρέπεια.

Πράγματι ὅπως ὑψοῦνται πολὺ ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς μας καὶ τὰ τρία ταῦτα, ἀπότομα πολὺ καὶ ἀνηφορικά, βουνά, εἶναι ὡς νὰ θέλουν νὰ μᾶς ἐπιβάλουν κάποιον σεβασμὸν καὶ σοβαρότητα. Ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν μᾶς φοβερίζουν. Τοῦναντίον μάλιστα τὴν σοβαρότητά των μεταδίδουν μὲ κάποιαν προσήνεια καὶ εὐμένειαν καὶ χάριν, μὲ τὴν χάριν ἐκείνην, μὲ τὴν ὁποῖαν κατορθώνουν πολλάκις οἱ μεγάλοι νὰ φαίνωνται πρὸς τοὺς μικροὺς εὐμενεῖς, διατηροῦντες συγχρόνως τὴν σοβαρότητά των καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν.

Διὰ τοῦτο ἐπὶ πολλὴν ὥραν σιωπηλοὶ καὶ μὲ θρησκευτικὴν εὐλάβειαν ἀτενίζομεν πρὸς τὰ βουνὰ ταῦτα, ἀχόρταγοι ἀπὸ τὴν ἡδονὴν, τὴν ὁποῖαν ἡ θεὰ των παρέχει, ἀδιάφοροι εἰς ὅ,τι συμβαίνει τριγύρω μας καὶ βυθισμένοι εἰς τὰς ὥραιας καὶ νοστιμωτάτας γραμμάς των.

Ἔπεται τὸ τέλος.

ΑΙΓΑΙΟΠΕΛΑΓΙΤΗΣ

Η ΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΦΘΙΣΕΩΣ¹

Εἰς τὴν πρώτην ἐμφάνισιν, τὴν πρώτην ἀποκάλυψιν ὅλης τῆς ἐκτάσεως τοῦ μεγάλου ἐκ τῆς φυματιώσεως κοινωνικοῦ κινδύνου, εἰς τὴν πρώτην ὁρμὴν τοῦ ἀγῶνος ἐναντίον τοῦ φοβεροῦ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος κατοικῶν τ' ἀνήλια ὑπόγεια τῶν μεγαλοπόλεων, ὅπου δυστυχία, ὅπου σκότος, ὅπου μοῦχλα, ἐξαποστέλλει ἐκεῖθεν, ὡς μυθολογικὸν τέρας, τὴν πνιγηρὰν καὶ θανατηφόρον πνοὴν μαραίνουσαν καὶ ἀποξηραίνουσαν τοὺς τρυφεροὺς βλαστοὺς τοῦ κοινωνικοῦ δένδρου, εἰς τὴν πρώτην ὁρμὴν, λέγω, ὅπως καὶ εἰς τὰς πρώτας μάχας πρὸς ἐχθρὸν φοβερόν, τοῦ ὁποῦ αἱ μέθοδοι δὲν εἶναι ἐντελῶς γνωσταί, διεπράχθησαν ἀναπόφευκτα σφάλματα τακτικῆς.

Ἀπὸ τὰ μεγαλειότερα τῶν σφαλμάτων τούτων ὑπῆρξεν ὅτι οἱ ἄνδρες τελείως ἠγνόησαν νὰ χρησιμοποιήσουν κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν κοινὸν ἀγῶνα τὴν γυναῖκα, πολύτιμον σύμμαχον, τοῦ ὁποῦ ἡ φυσικὴ ἰδιοσυστάσια καὶ ἡ θέσις ἀποτελοῦν τὴν μεγαλειότεραν ἐγγύησιν ἐπιτυχίας. Ἡ τελείως ἠγνόησαν ἢ κακῶς ἐνόησαν τὴν σημασίαν τῆς συμμαχίας ταύτης.

Ὡς ἐκ τῆς φύσεως πρώτον καὶ τῆς ἀνατροφῆς των αἱ γυναῖκες εἶναι περισσότερον διατεθειμέναι νὰ ἐννοήσουν τὰ ἔργα τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, ὅπως εἶναι ὁ ἀγὼν κατὰ τῆς φθίσεως, ἔργα τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν βάσιν τὸν ψυχρὸν ὑπολογισμόν, ἀλλὰ κυρίως τὸ αἰσθημα τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν ἄλλον, τῆς στοργῆς τῆς ὁποῖας ὀλόκληροι θησαυροὶ ὑπάρχουσιν εἰς τὰ γυναικεῖα στήθη. Εἶναι περισσότερον διατεθειμέναι νὰ πάσχουν, νὰ ὑποφέρουν τὸν πόνον τῶν ἄλλων καὶ νὰ ἐκτείνωσι τὴν συμπάθειάν των πέραν τοῦ στενοῦ κύκλου τῆς οἰκογενείας, τῶν συγγενῶν, τῶν φίλων, τῶν γνωρίμων.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, σύζυγος, μητέρα, μάμμη, οἰκοκυρὰ εἰς τὸ σπῆτι, αἰώνιος νοσοκόμος τῆς οἰκογενείας, εἰς καθημερινὴν καὶ ἄμεσον ἐπαρῆν πρὸς τὸν ἄνδρα ἀπὸ τοῦ λίκνου μέχρι τοῦ τάφου, ἡ γυναῖκα εἶναι ὁ ἐνδεδειγμένος ἀπόστολος τῆς ὑγιεινῆς, ὁ μεγαλειότερος ἀπὸ τοὺς αὐριανοὺς πράκτορας τῆς ἀντιφθισικῆς προπαγάνδας.

Ἐὰν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς φθίσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ δρᾶσις τῆς γυναικὸς δὲν εἶναι ἀκριδῶς ἢ ἐπιθυμητῆ, τὴν εὐθύνην, ὡς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ εἶπω, φέρουν μᾶλλον οἱ ἄνδρες.

Σήμερον, οὐδεὶς τὸ ἀγνοεῖ, δύο κυρίως συντελεσται παρασκευάζουν τὸ ἔδαφος πρὸς διάδοσιν τῆς φθίσεως: ἡ ἄγνοια, διὰ νὰ μὴ μεταχειρισθῶ τὸν βαρύτερον ὅρον τῆς ἐγκληματικῆς ἀμαθείας, καὶ ἡ ἐνδεια.

Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν τῶν ἀγνοούντων τοὺς μεγάλους κοινωνικοὺς κινδύνους ἐκ τῆς νόσου, τοὺς τρόπους τῆς διαδόσεως καὶ τὰ μέσα τῆς προφυλάξεως, ὑπάγονται, δυστυχῶς μὲ ἐξαιρέσεις ἐλαχίστας, αἱ γυναῖκες ὅλων τῶν τάξεων τῆς Ἑλλάδος. Ἐὐκαρῶς τοῦτο εἶναι διπλοῦν εἰς τὰς γυναῖκας τῶν ἐνδεῶν τάξεων, τὰς ὁποῖας καταθλίβουν αἱ οἰκονομικαὶ ἀνάγκαι. Εἶναι ἀλήθεια πρὸ πολλοῦ γνωστῆ, ὅτι ἡ διδασκαλία τῆς ὑγιεινῆς εἰς τὴν γυναῖκα, πρέπει ν' ἀρχίζῃ ἀπὸ τῆς τρυφερᾶς ἡλικίας: τοιοῦτοτρόπως καὶ μόνον ὑπάρχει ἐλπίς ν' ἀποτυπωθοῦν εἰς τὴν ψυχὴν τῆς τὰ παραγγέλματα τῆς ἐπιστήμης. Ἄλλ' ἡ διδασκαλία αὕτη πρέπει νὰ τὴν παρακολουθῆ παντοῦ μέχρι τῶν ἀνωτέρω σχολῶν καὶ ὅταν ἀφήσῃ τὸ μαθητικὸν θρανίον εἰς τὸν μετέπειτα βίον τῆς ὑπὸ τύπων διαλέξεων, ἀρθρων εἰς ἐφημερίδας καὶ εἰς περιοδικά. Καὶ ὅχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ πρέπει νὰ τὴν παρακολουθῆ κανεὶς, νὰ τὴν παρακινή εἰς τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐκτεθέντων ἀξιωμάτων: διότι, εἶναι περιττόν, νομίζω, νὰ προσθέσω, μὲ ψυχρὰ παραγγέλματα, τὰ ὁποῖα γνωρίζει κανεὶς ἐκ στήθους, ἀλλ' οὐδέποτε ἐφήρμοσε, δὲν δημιουργοῦνται πραγματικαὶ καταστάσεις.

Εἶναι λοιπὸν ἀρκετὰ λυπηρόν, ὅτι σήμερον λείπει ἐντελῶς ἀπὸ τὰ προγράμματα καὶ τῶν Δημοτικῶν Σχολείων καὶ τῶν Ἀνωτέρων Παρθεναγωγείων ὅχι μόνον ἡ ἀντιφθισικὴ διδασκαλία, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ μάθημα τῆς στοιχειώδους ὑγιεινῆς.

¹ Ἀνακοίνωσις γενομένη εἰς τὸ ἐν Βόλφ ἀντιφθισικὸν Συνέδριον κατὰ Ἰούνιον 1912.

διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὀνομασθῆ θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ ὑγιεινὴ ἀνατροφή τῶν γυναικῶν οὔτε φροντίς πρὸς προετοιμασίαν διδασκαλισσῶν, νοικοκυράδων καὶ μητέρων, ὅπως ἀντιλαμβάνεται αὐτὰς ἡ ἐπιστήμη καὶ ὅπως τὰς θέλει ὁ ἀγὼν κατὰ τῆς φθίσεως, τὸ μάθημα ἐκεῖνο τὸ ἐντελῶς θεωρητικόν, τὸ ὁποῖον διδάσκεται μόνον μίαν ὥραν τὴν ἑβδομάδα εἰς μίαν τάξιν τοῦ Ἀρσακείου, οὔτε τὴν αὐτοπροαίρετον ἐργασίαν ἐλαχίστων ἰδιωτικῶν Παρθεναγωγείων.

Αἱ ἐλλείψεις αὐταὶ εἶναι ἀκόμη λυπηρότεραι, ὅταν συλλογισθῶμεν, ὅτι κατέχει σπουδαίαν θέσιν εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς φθίσεως ἡ σκέψις, ὅτι πρέπει νὰ παρασκευάσωμεν ὁργανισμοὺς ἰσχυροὺς διὰ νὰ καταστήσωμεν τὸ ἔδαφος περισσότερο ἀπρόσιτον εἰς τὸν ἐχθρόν. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τοῦτο πρέπει νὰ ἐργασθῶμεν ὑπὲρ τοῦ παιδίου· πρέπει νὰ προστατεύσωμεν τὸ ἀνθρώπινον φυτὸν εὐθὺς ὡς ἤνοιξε τὸ πρῶτον φύλλον. Ἀλλὰ δὲν ἤμποροῦμεν νὰ ἐργασθῶμεν ὑπὲρ τοῦ παιδίου, εἰμὴ μόνον διὰ μέσου τῆς γυναικός, διὰ μέσου τῆς μητρός.

Ἀλλὰ ποῦ εἶναι τότε τὸ μάθημα τῆς παιδοκομίας εἰς τὰ Παρθεναγωγεῖα; Ποῦ εἶναι ἡ μέριμνα ὑπὲρ τῶν μελλουσῶν μητέρων ἀπὸ τῆς τρυφεράς των ἡλικίας; Φορτώνουν τὸν νοῦν τῶν νεαρῶν πλασμάτων μὲ γνώσεις ἀχρήστους διὰ τὸν βίον, δημιουργοὺν γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔχουν ἰδέαν ἀπολύτως καμμίαν οἰκιακῆς οἰκονομίας καὶ ὑγιεινῆς. Παραδίδουν εἰς τὴν κοινωνίαν μητέρας, αἱ ὁποῖαι γεμίζουν τὸν κόσμον ἀπὸ παιδία καχεκτικά, λειαν πλουσίαν εἰς ὅλας τὰς ἀσθενείας καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν φθίσιν.

Ἡ γυναῖκα τοῦ λαοῦ τῶν πόλεων, ἀδαῆς καὶ ἐγκαταλελειμμένη, εἶναι ἀνίκανος νὰ γίνῃ τὸ ὄργανον μιᾶς ἐπαναστάσεως κατὰ τῆς ἀνθυγιεινῆς κατοικίας καὶ τῶν ἀνθυγιεινῶν ἐν γένει ὄρων τοῦ βίου.

Δὲν ἔχει τὴν γνώσιν, ἡ ὁποία θὰ τῆς ἔδιδε τὴν δύναμιν νὰ διαμαρτυρηθῆ μεγαλοφώνως δημοσίᾳ, νὰ ἐγείρῃ κοινωνικὸν ζήτημα, νὰ ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴν τοῦ Κράτους.

Τρυπώνουσα εἰς τὴν μοιραίαν τῆς τρώγλης, δὲν γνωρίζει καμμίαν ἀπὸ τὰς μικρὰς ἐκείνας καὶ πολυτίμους μεθόδους, μὲ τὰς ὁποίας θὰ ἠδύνατο νὰ τὴν ἐξωραΐσῃ, νὰ τὴν ἐξυγιάνῃ.

θὰ ἠδύνατο νὰ συγκρατήσῃ τὸν ἐργατικὸν τῆς ἀνδρα παρασκευάζουσα εἰς αὐτὸν περιβάλλον εὐχάριστον, καὶ νὰ μὴ δηλητηριάξῃ τὸν ὁργανισμόν του εἰς τὴν ταβέρναν, νὰ μὴ σπαταλᾷ καὶ τὸν τελευταῖόν του ὄβολόν, τὸ ἔσχατον ἀπόσταγμα τοῦ ἰδρωτὸς του, καὶ ν' ἀφίνη ἀντὶ ἄλλης κληρονομίας εἰς τὰ παιδιὰ του τὴν προδιάθεσιν εἰς τὴν φθίσιν. Διὰ τοῦτο ἔλεγον, ὅτι ἡ ἀμάθεια εἰς τὰς πτωχὰς τάξεις εἶναι διπλῆ πληγὴ, διότι αὐξάνει ἐμμέσως τὴν πένιαν. Δὲν γνωρίζει ἡ γυναῖκα τοῦ λαοῦ τῶν πόλεων οὔτε τὴν ὑγιεινὴν τῆς ἐνδυμασίας, οὔτε τὴν ὑγιεινὴν τῆς τροφῆς, τὴν ὑψίστην αὐτὴν τέχνην, κατὰ τὴν ὁποίαν μὲ ὀλιγώτερα χρήματα εἶναι δυνατόν νὰ προμηθεύωνται ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρας ζωϊκᾶς δυνάμεις.

Δὲν γνωρίζει ἡ ἀγρότις τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία ὑποδέχεται τὸν μετανάστην υἱόν, σύζυγον ἢ ἀδελφὸν φέροντα ὀλίγα δολάρια εἰς τὴν τσέπην καὶ σπήλαια εἰς τοὺς πνεύμονας, νὰ λάβῃ τὰς στοιχειώδεις προφυλάξεις. Καὶ ἐπειδὴ αὐτὴ καὶ οἱ περὶ αὐτὴν εἶναι ὅλως διόλου ἐξηνητλημένοι ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν ἀγρῶν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναπληροῦν τὰς ἀνδρικὰς χεῖρας, παρουσιάζουν εὐρὺ στάδιον δράσεως εἰς τὴν τρομερὰν νόσον, ὅπως ἀκριδῶς ἀπεξηραμμένον δάσος προσφέρεται εἰς τὴν πυρκαϊάν.

Ἀλλὰ μήπως εἶναι περισσότερο παρεσκευασμένοι αἱ γυναῖκες τῆς μεσαίας καὶ ἀνωτέρας τάξεως, ὅπου ὑπάρχουν ὅλα τὰ μέσα καὶ ὅλαι αἱ προϋποθέσεις διὰ νὰ πολεμήσουν νικηφόρως τὴν ἀπαισίαν νόσον; Ἐλέχθη, πολὺ δικαίως, ὅτι ἡ φθίσις εἶναι ἀσθένεια τῶν πτωχῶν. Εἰς τὴν Ἑλλάδα λυμαινεται ὅλας τὰς τάξεις.

Εἶπα εἰς τὴν ἀρχήν, ὅτι αἱ γυναῖκες εἶναι περισσότερο διατεθειμέναι νὰ αἰσθάνωνται τὴν ἀνάγκην τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης. Καὶ εἶναι πράγματι ἀξιοπαρατήρητον, ὅτι ἐναντίον τῆς θανατηφόρου ἀγνοίας καὶ ἀδιαφορίας, τῆς ὁποίας ὠχροτάτην εἰκόνα ἐδώσαμεν, ἀντεπεξῆλθον πρῶται αἱ γυναῖκες εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ τμήμα τῆς Ὑγιεινῆς καὶ Νοσηλείας τῆς Ἐνώσεως τῶν Ἑλληνίδων ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς ἰατροῦ Κ^ας Καλαποθάκη ὕψωσε πρῶτον τὴν σημαίαν εἰς τὸν κατὰ τῆς φθίσεως ἀγῶνα. Μετὰ τὸ 1897, ὅποτε τὸ τμήμα τοῦτο συνειργάσθη μετὰ τῶν ἄλλων εἰς τὴν θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τοῦ πολέμου, εἰδικῶς

ἐστράφη εἰς τὴν ἐκλαίκευσιν τῶν στοιχειωδῶν τῆς ὑγιεινῆς γνώσεων καὶ τὴν ἀντιφθισικὴν τοῦ λαοῦ διαπαιδαγώγησιν διὰ διαλέξεων, φυλλαδίων κ.λ. Ἀπὸ δὲ τὸ 1901 διεξήγαγε, διὰ θυσιαῶν αὐτῶν μικρῶν, τὴν ἀπολύμανσιν τῶν ἐκ φυματιώσεων μολυνθεισῶν οἰκιῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ καθημερινοῦ δελτίου τῆς ἀστυνομίας μέχρι τοῦ 1908, ὁπότε τὸ ἔργον τοῦτο ἀνέλαβε τὸ δημόσιον ἀπολυμαντήριον.

Βεβαίως πάντα ταῦτα πολὺ ἀπέχουν ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι τὸ ἰδεῶδες τῆς γυναικείας δράσεως κατὰ τῆς φυματιώσεως. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ, πρὸς τιμὴν τῶν Κυριῶν τοῦ τμήματος τούτου, οὐδεμία εἰς αὐτὰς ἐδόθη ἔξωθεν βοήθεια, πάντοτε προσέκοπτον ἐπὶ τῆς γενικῆς ἀδιαφορίας καὶ τὰ ὑλικά μέσα τῆς ἐνεργείας τῶν ἦσαν γλισχρότατα.

Κατὰ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν δρᾷ ἐσχάτως εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰδικὸν τμήμα ἄλλου γυναικείου σωματείου, τοῦ Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς Κ^α Παρρέν. Εἰς τὰς αἰθούσας του γίνονται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐκτὸς τῶν περὶ γενικῆς ὑγιεινῆς καὶ παιδοκομίας διαλέξεων καὶ ἀντιφθισικαὶ τοιαῦται μὲ προβολὰς φωτεινῶν εἰκόνων· μετὰ τὸ πέρας δὲ αὐτῶν διανέμονται εἰς τοὺς ἀκροατὰς φυλλάδια ὑπὸ τύπον ἀντιφθισικῆς κατηγήσεως. Ὅμοια φυλλάδια περὶ τὰς 3,000 διανεμήθησαν εἰς τὰ Δημοτικὰ Σχολεῖα καὶ εἰς τὰ Κυριακὰ Σχολεῖα Ἀθηνῶν - Πειραιῶς· παρεδόθησαν προσέτι ἀρκετὰ εἰς τὴν Φιλῶπτωχον Ἐταιρείαν διὰ νὰ διανεμηθοῦν εἰς τὰς πτωχὰς γυναῖκας, τὰς ὁποίας ἐπισκέπτεται τὸ φιλάνθρωπον τοῦτο σωματεῖον. Τὸ Λύκειον ἐπίσης, ἐννοοῦν τὴν μεγάλην σημασίαν τῆς δράσεως τῆς γυναικὸς ὡς διδασκαλίσης εἰς τὸν κατὰ τῆς φυματιώσεως ἀγῶνα, ὠργάνωσεν εἰδικὰς διαλέξεις δι' αὐτὰς, κατὰ τὰς ὁποίας διεμοίρασεν, ἐκτὸς τῶν ἀντιφθισικῶν κατηγήσεων, καὶ πίνακας τοῦ Πανελληνίου Συνδέσμου διὰ νὰ τοιχοκόλληθῶσιν εἰς τὰ σχολεῖά των· ἐπίσης ἐπέτυχεν νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας τὴν ἀδειαν νὰ διοργανώσῃ διαλέξεις εἰς τὰ Δημοτικὰ Σχολεῖα, ὅπου θὰ καλοῦνται καὶ αἱ μητέρες τῶν μαθητριῶν. Αἱ διαλέξεις αὗται ὑψίστης σημασίας θ' ἀρχίσουν ἀπὸ τὸ προσεχὲς ἔτος. Εἶναι ἄξιος θαυμασμοῦ καὶ ἐπαίνου ὁ θερμὸς ζήλος, μὲ τὸν ὅποιον ἀρκεταὶ Κυρίαι τῆς πρωτευούσης

καὶ τοῦ Πειραιῶς ἀναλαμβάνουν νὰ ὑπηρετήσουν τὸν μέγαν μας τοῦτον ἀγῶνα εὐθὺς ὡς φωτισθοῦν. Ἦρκεσε μία διάλεξις αἰφνης διὰ ν' ἀποκτήσωμεν εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Κ^α Σπηλιωτοπούλου, μέλους τοῦ Λυκείου καὶ γραμματέως τοῦ Κυριακοῦ σχολείου τῶν ἐργατῶν Πειραιῶς, ἓνα ἀφωσιωμένον στρατιῶτην εἰς τὸν ἀμυντικὸν στρατὸν μας.

Μέχρι τοιοῦτου σημείου ἔφθασεν ὁ ἐνθουσιασμός, ὥστε τὴν ἐνέπνευσε τὸν ἀποτελεσματικώτερον τρόπον ἐνεργείας. Εἰς τὸ σχολεῖον, μίαν τῶν Κυριακῶν, κατὰ τὴν ὥραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἱερεὺς διδάσκαλος ἐπρόκειτο νὰ διδάξῃ θρησκευτικὴν κατήχησιν, κατὰ προτροπὴν τῆς Κ^α Σπηλιωτοπούλου, ἀνέπτυξεν ἀντ' αὐτῆς τὴν ἀντιφθισικὴν κατήχησιν τοῦ Λυκείου, τῆς ὁποίας φυλλάδια εἶχον διανεμηθῆ εἰς ὅλας τὰς μαθητριάς, καὶ μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀναπτύξεως τὰς ὠρκίσεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ὅτι θὰ τηρήσουν ἀπάρεγκλίτως τὰ παραγγέλματα τοῦ φυλλαδίου.

Δὲν ἀνέφερα τὸ ἐπεισόδιον αὐτὸ διὰ ν' ἀποδείξω μόνον πολλοὺς πολυτίμους συμμάχους εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς φθίσεως ἐχάναμεν ἕως σήμερον, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ὑποδείξω παρεμπιπτόντως ὅτι καὶ ἱερεῖς διὰ τοῦ γοήτρου καὶ τῆς ἐπιρροῆς, τὴν ὁποίαν ἔχουν εἰς τὴν ἑλληνικὴν οἰκογένειαν, καὶ ἰδιαιτέρως πλησίον τῶν γυναικῶν τοῦ λαοῦ, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνουν ὑπέροχα ὄργανα τῆς ἀντιφθισικῆς δράσεως. Διότι τί φυσικώτερον εἶναι, παρά νὰ συγδυασθῇ ἡ πλέον ἀλτροῦιστικὴ κοινωνικὴ ἐνέργεια πρὸς τὰ παραγγέλματα τοῦ Χριστιανισμοῦ;

Ἔως ἐδῶ ἀνέφερα πόσον ἡ ἀγνοία ἐμποδίζει τὰς γυναῖκας νὰ ὑψωθοῦν ἕως ἐκεῖ, ὅπου τὰ φυσικὰ καὶ ἐπίκτητα προτερήματα ἔταξαν αὐτὰς, πῶς ἡ ἀγνοία μαστίζει τὰς κάτω τάξεις τῶν γυναικῶν καὶ πῶς ἔδρασεν ἐναντῖον αὐτῆς μικρὸς κύκλος φωτισμένων γυναικῶν. Ἡ διαφωτιστικὴ ἐργασία, ἡ ὁποία ἔγινε, ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω, ὅτι δὲν εἶναι οὔτε τὸ ἑκατοστὸν τοῦ πρέποντος καὶ τοῦ ἐπιθυμητοῦ. Γενικῶς αἱ ὑγιεινὰ καὶ ἀντιφθισικὰ γνώσεις δὲν ἐπότισαν, δὲν διεπέρασαν τὴν συμπαγῆ πλειονότητα τῶν γυναικῶν, διότι πρὸς τοῦτο δὲν ἀρκοῦν αἱ μεμονωμένα ἐνέργειαι τῶν ὀλίγων γυναικείων σωματείων· χρειάζεται νὰ δοθοῦν ἰσχυραὶ ὠθήσεις ἀπὸ παντοῦ, ἀπὸ τὸ κράτος, ἀπὸ τὸ σχολεῖον καὶ πρὸ πάντων χρειάζεται μακρὰ ἐργασία ἀνυψωτικὴ τοῦ διανοητικοῦ

και ήθικου επίπεδου του λαού. Είς την εργασίαν ταύτην κατὰ πολὺ συνεισφέρει ὁ Πανελλήνιος κατὰ τῆς Φυματιώσεως Σύνδεσμος. Ὅπως εἰς τὸ Κράτος καὶ ἀπὸ τὸ Σχολεῖον ἐλπίζομεν διὰ τὸ μέλλον, τοιοῦτοτρόπως διὰ τὸ παρὸν ἀναθέτομεν τὰς ἐλπίδας μας εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ Συνδέσμου. Ἀλλὰ περὶ τὸν Σύνδεσμον τοῦτον πρέπει καλῶς νὰ ἐννοηθῆ, ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ συνδεθοῦν στενῶς καὶ νὰ συνασπισθοῦν ὅλα τὰ γυναικεῖα σωματεῖα, τὰ ὅποια δρῶσι σήμερον κατὰ τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν. Εἶναι ἀξιοπαρατήρητον καὶ θλιβερόν, ὅτι εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς φυματιώσεως ἐλλείπει ἡ συνοχή. Ὑπάρχει ἡ μανία τῆς θεατρικῆς ἐπιδείξεως, ἃς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ εἶπω καὶ τῆς φιλοπρωτίας, ἣτις ἐμποδίζει νὰ συνδεθῶσιν ὅλοι οἱ μερικοὶ σκοποὶ εἰς μίαν κοινὴν προσπάθειαν. Ὅπως εἰς τὰς ἀληθινὰς μάχας, χρειάζεται καὶ εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον κοινὸν σχέδιον, ἐνότητος καὶ πειθαρχία. Καὶ ἐκφράζω τὴν εὐχὴν, ὅπως τὰ δρῶντα σωματεῖα ἐν Ἑλλάδι ταχέως ἀντιληφθοῦν τὸν ἐκ τῶν ἐκτάκτων ἐνεργειῶν κίνδυνον καὶ ἔλθωσιν εἰς ταχείαν καὶ μόνιμον συνεννόησιν πρὸς τὸ στραταρχεῖον, τὸν Πανελλήνιον κατὰ τῆς Φυματιώσεως Σύνδεσμον.

Εἰς τὴν Ρωσίαν, ὅπου αἱ δρῶσαι γυναῖκες εἶναι περισσότερο φωτισμέναι, δὲν ὑπάρχουν χωριστοὶ γυναικεῖοι σύνδεσμοι κατὰ τῆς φθίσεως, ἀλλὰ τὸ $\frac{1}{8}$ τῶν μελῶν τοῦ Ἐθνικοῦ κατὰ τῆς Φθίσεως Συνδέσμου ἀποτελεῖται ἀπὸ γυναῖκας. Εἰς ὅλα τὰ ἀντιφθισικὰ ἰατρεῖα τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς ὑπάρχει ἐπιτελεῖον πλούσιον ἀπὸ γυναῖκας, αἱ ὅποια σπεύδουν εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἀσθενῶν, ἔρχονται εἰς καθημερινὴν ἐπαφήν, τοὺς περιθάλλουν, τοὺς κατηχοῦν, γίνονται φίλαι, προφυλάσσουν τοὺς ὑγιεῖς. Ἀντιφθισικὸν ἰατρεῖον λειτουργεῖ θαυμασίως εἰς τὰς Ἀθήνας· ἀλλὰ αἱ γυναῖκες ἐκεῖ λάμπουν διὰ τῆς ἀπουσίας των, ἀν' ὅχι εἰς τὸ καταστατικόν, τουλάχιστον εἰς δρᾶσιν. Καὶ ὀφείλω ν' ἀναφέρω ὅτι, ὁσάκις ἔφθασαν αἱ γυναῖκες εἰς τὴν Ἑλλάδα ν' ἀντιληφθοῦν τὴν ἀνάγκη μιᾶς παρομοίας δράσεως, παρεξήγησαν τὴν ἀποστολὴν των. Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος συνεστήθη ἐπιτροπὴ Κυριῶν, ὅπως ἐξασκήσῃ ἐν εἶδος ὑγιεινῆς ὑπηρεσίας διὰ καθημερινῶν ἐπισκέψεων εἰς τὰς οἰκίας τῶν πτωχῶν, πρὸς ἐπίδωξιν τῆς καθαριότητος. Καὶ

εἶναι περίεργον καὶ πρωτότυπον ἀληθῶς τὸ πῶς ἐφαντάσθησαν νὰ ἐνεργήσουν. Ἄγνωστοι νὰ εἰσέρχωνται εἰς οἰκίαν ἀγνωστων πτωχῶν μὲ κενὰς τὰς χεῖρας καὶ ὄχι μόνον ἀντιβοηθείας νὰ δίδουν συμβουλὰς, ἀλλὰ καὶ νὰ καλοῦν τὴν ἀστυνομίαν, ὁσάκις αἱ συμβουλαὶ αὐταὶ δὲν ἐτηροῦντο! Διότι καὶ τὸ ἀνήκουστον τοῦτο ὑπῆρχεν εἰς τὸ καταστατικόν των. Εἶναι εὐνόητον ὅτι αἱ Κυρίαι αὐταί, αἱ ὅποια ἔφερον εἰς τὰ σπείτια τῶν πτωχῶν ἀντιβοηθείας καὶ παρηγορίας ψυχολογικὴν βίαν καὶ καταναγκασμὸν, ἀπέτυχον εἰς τὸ ἔργον των. Εἰς ἀναλόγους περιπτώσεις ἐνεργείας, εἶναι περιττὸν νομίζω νὰ τονίσω, ὅτι χρειάζεται χριστιανικὴ γλυκύτης, λεπτότης, ἀγαθότης καὶ πρὸ πάντων ὑλικὴ βοήθεια. Διότι ἡ οἰκογένεια τοῦ πτωχοῦ, τοῦ δυστυχοῦς ἢ ἀρρώστου, μόνον φίλον, προστάτην καὶ εὐεργέτην δύναται ν' ἀκούσῃ εὐμενῶς.

Εὐτυχῶς δὲν λείπουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα γυναικεῖα σωματεῖα δρῶντα κατὰ τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, τὴν καθαρῶς φιλανθρωπικὴν, καὶ βοηθοῦντα τοιοῦτοτρόπως σπουδαίως εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς φυματιώσεως. Διότι, καθὼς εἶπον εἰς τὴν ἀρχὴν, εἰς ἐκ τῶν μεγαλειτέρων συντελεστῶν τῆς διαδόσεως τῆς ἀπαισίας νόσου εἶναι μετὰ τὴν ἀμάθειαν ἡ ἔνδεια.

Ἡ φιλανθρωπικὴ δρᾶσις τῆς γυναικὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως καὶ παντοῦ ἄλλοῦ, εἶναι ἀρχαιοτέρα πάσης ἄλλης. Αὐτὴν τὴν στιγμὴν χάριν ἀπλῆς εὐκολίας, θὰ διακρίνω δύο μεγάλας κατηγορίας τῆς ὅλης φιλανθρωπικῆς δράσεως: τὴν ἀμέσως σχετιζομένην πρὸς τὸν ἀντιφθισικὸν ἀγῶνα καὶ τὴν ἐμμέσως μὲν, ἀλλὰ σπουδαίως βοηθοῦσαν αὐτόν.

Εἰς τὴν πρώτην ὑπάγεται τὸ ἐν Ἀθήναις φθισιατρεῖον ἢ «Σωτηρία», ἰδρυθὲν ἀπὸ κυρίας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς Κυρίας Σοφίας Σιλημαν. Ἐὸ ἐξαιρετικὸν τοῦτο ἴδρυμα, τὸ ὅποσον τιμᾶ τὴν γυναικεῖαν δρᾶσιν, λειτουργεῖ ἀπὸ ἐπταετίας καὶ περιέθαλψε μέχρι τοῦ τρέχοντος ἔτους 1606, ἐκ τῶν ὁποίων πλέον τοῦ τετάρτου δωρεάν. Κατὰ πόσον δὲ τὸ κατάστημα τοῦτο ἀνταπεκρίθη εἰς τὰς ὑπαρχούσας ἀνάγκας ἀποδεικνύει τὸ γεγονός, ὅτι αἱ αἰτήσεις πρὸς δωρεάν νοσηλείαν ὑπῆρξαν τοσαῦται, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ καθιερώσῃ τὸν θαυμάσιον ἐκεῖνον ἔρανον μὲ τὸ τριανταφυλλάκι, ὃ ὅποτος προσέλαβε τὸν τύπον κοινωνικῆς

έορτής και δὲν ἀποτελεῖ μόνον μίαν οἰκονομικὴν ἐπιτυχίαν, ἀλλὰ συντελεῖ σπουδαίως εἰς τὸν καθ' ὅλου ἀντιφθισικὸν ἀγῶνα. Διὰ τῶν χρημάτων τούτων θέλει ἀνεγερθῆ δια τὸς δωρεὰν ἀσθενεῖς ιδιαίτερον περίπτερον, τοῦ ὁποῖου ἐτέθη ἤδη ὁ θεμέλιος λίθος.

Τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἀμέσου κατὰ τῆς φθίσεως ἀγῶνος, εἶναι νὰ δυνάμεθα ν' ἀποστελῶμεν ὅλους τοὺς ἀπόρους φθισικοὺς εἰς τὸ φθισιατρεῖον. Ἀλλὰ τὸ ἰδεῶδες αὐτὸ εἶναι δυσεπίτευκτον, ἂν μὴ ἀνέφικτον. Χρειάζονται ἐπομένως σήμερον ἀντιφθισικὰ ἰατρεία, ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα. Καὶ ὄχι μόνον ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα ἰατρεία, ἀλλ' ὅσον τὸ δυνατόν περισσότεροι πράκτορες τῶν ἰατρείων αὐτῶν εἰς ὅλας τὰς πόλεις, εἰς ὅλας τὰς συνοικίας, ἀγρυπνοὶ ἐπιθεωρῆται τῆς ὑγείας, ἐπιμελεῖς ἀνιχνευταί, ἔτοιμοι νὰ φέρουν εἰς ἐπαφὴν πρὸς τὰ ἰατρεία τὸν ἄρρωστον, ἂν εἶναι δυνατόν ὄχι ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποῦ θὰ προσβληθῆ, ἀλλὰ ἀπὸ πολὺ πρὶν. Ἴδου εὐρὺ στάδιον διὰ τὴν γυναικίαν φιλανθρωπίαν, τὴν συνδεομένην ἀμέσως πρὸς τὸν ἀντιφθισικὸν ἀγῶνα.

Ἀναζήτησις τῶν φθισικῶν, διαπαιδαγωγίαι τῶν οἰκογενειῶν, ὑλικά συνδρομαί, προμήθεια πτυαλιστρῶν, τροφίμων, φαρμάκων, κλινοσκεπασμάτων, ἀπομόνωσις τῶν ἀσθενῶν κατ' οἶκον, εἰς τὰ φθισιατρεία ἢ τὰ νοσοκομεῖα, ἀποστολὴ φθισικῶν οἰκογενειῶν εἰς ἐξοχάς, συντήρησις τῶν οἰκογενειῶν, τῶν ὁποίων ἡ κεφαλὴ εὕρεσκειται εἰς τὸ φθισιατρεῖον, ἀπομάκρυνσις τῶν παιδίων φθισικῶν γονέων ἀπὸ τὰς οἰκογενείας των, πάντα ταῦτα εἰς ὅλον τὸν πεπολιτισμένον κόσμον εἶναι ἔργα πρὸ πάντων τῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι κινῶνται περὶ τὰ ἰατρεία τῶν φθισικῶν. Καὶ θὰ ἐκφράσω τὴν εὐχὴν, ὅπως ἀφ' ἐνός μὲν αἱ δρῶσαι γυναῖκες κατὰ τὴν ἔννοιαν ταύτην συσσωματωθῶσι περὶ τὸ ὑπάρχον ἰατρεῖον τοῦ Πανελληνίου Συνδέσμου, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅπως τὰ πλήθη τῶν συλλόγων, οἱ ὁποῖοι εὕρισκονται εἰς ἀναζήτησιν σκοποῦ καὶ δράσεως τεθῶσιν εἰς κίνησιν πρὸς πραγματοποίησιν τῶν ὅσων πρὸ μικροῦ ἀνέφερα διαφόρων ἔργων, πρὸς αὐξήσιν τῶν ἰατρείων, τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν καὶ τῶν ὑλικῶν μέσων τῆς ἐνεργείας των.

Πρὸ μικροῦ ἀνέφερα, ὅτι τὸ ἰδεῶδες τῆς προφυλακτικῆς ἐνεργείας εἶναι νὰ ὑπάρχουν ἐπιδέξιοι ἀνιχνευταὶ ἀνακαλύπτοντες

τοὺς ἀρρώστους πρὶν ἀκόμη προσβληθοῦν. Ἀλλὰ τὸ ἰδεῶδες τῆς γενικῆς ἀντιφθισικῆς δράσεως εἶναι ἢ ἀποκατάστασις τοιούτων ὀργανισμῶν καὶ ἢ διαβίωσις ὑπὸ τοιούτους ὄρους, ὥστε ἡ νόσος νὰ ὑποχωρῆ ἀφ' ἑαυτῆς. Καὶ πρὸς τὸ ἰδεῶδες τοῦτο τελνουν ἐκεῖνοι οἱ κλάδοι τῆς φιλανθρωπίας καὶ κοινωνικῆς μερίμνης, οἱ ἐμμέσως σχετιζόμενοι πρὸς τὴν ἀντιφθισικὴν ἐκστρατεῖαν. Ὅσον ὅμως ἀφορᾷ τὴν ἔμμεσον αὐτὴν φιλανθρωπικὴν δρᾶσιν τῆς Ἑλλάδος, παρατηρῶ πρῶτον τὴν ἔλλειψιν συνοχῆς, συνεννοήσεως καὶ συνεργασίας. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο, ἂν κατ' ἔτος συνήρχοντο δι' ἀντιπροσώπων ὅλοι οἱ φιλανθρωπικοὶ σύλλογοι καὶ τὰ σωματεῖα ἐπὶ τὸ αὐτό, ἐξέθετον τὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους πεπραγμένα καὶ ἐκανόνιζον τὴν μέλλουσαν δρᾶσιν. Ἀκριβῶς διότι εἶναι σήμερον διεσπαθισμένα εἰς τὴν Ἑλλάδα αἱ προσπάθειαι τῶν φιλανθρώπων, δὲν κατώρθωσαν οἱ διάφοροι σύλλογοι νὰ λάβουν εἴδησιν τοῦ συνόλου τῶν εἰς τὸν τόπον ὑπαρχουσῶν ἀναγκῶν, ἐπομένως οὐδὲ νὰ κρίνουν ἀσφαλῶς ποῖαι τῶν ἀναγκῶν τούτων προέχουν καὶ ἀπαιτοῦν ταχεῖαν καὶ ἄμεσον θεραπείαν. Καὶ τοιουτοτρόπως ἐξηγεῖται τὸ δυσάρεστον φαινόμενον, ὅτι εἰς χώραν, ἢ ὁποῖα βρῖθῃ προστατευτικῶν ἔργων ὑπὲρ τῶν ὀριστικῶς ναυαγησάντων εἰς τὸν βίον, οὐδεμία χορηγεῖται βοήθεια εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι παλαίου ἀκόμη καὶ κινδυνεύουν νὰ ἠττηθοῦν ἀνυπεράσπιστοι.

Διατίθενται ποσὰ σεβαστὰ ὑπὲρ ἀνιάτων καὶ ἀναπήρων καὶ δὲν εἶδομεν ἀκόμη εἰς τὴν Ἑλλάδα μίαν φιλανθρωπικὴν ἐταιρείαν ἀνεγέρσεως ὑγιεινῶν κατοικιῶν διὰ τοὺς ἐργατικούς, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὴν βᾶσιν τῆς εὐημερίας τῆς κοινωνίας. Παρέχεται προστασία καὶ ἄσυλον καὶ εἰς αὐτὰ ἀκόμη τὰ ζῶα καὶ ἡ μητέρα καὶ τὸ βρέφος, τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους, εὕρισκονται τελείως ἐγκαταλελειμμένα. Ποῦ εἶναι τὰ ἄσυλα τῶν ἀστέγων μελλουσῶν μητέρων καὶ τὰ φροντιστήρια τῶν νεογνῶν, τὰ λαϊκὰ αὐτὰ σχολεῖα τῶν μητέρων, ὅπου αἱ γυναῖκες τοῦ λαοῦ λαμβάνουν ὄχι φάρμακα καὶ συνταγὰς, ἀλλ' ὀδηγίας καὶ συμβουλὰς, ὅπου δὲν θεραπεύουν, ἀλλὰ προλαμβάνουν τὰς καχεξίας, παρόμοια τῶν ὁποίων δὲν στεροῦνται οὐδὲ τὰ μικρότερα χωρῖα τῆς Εὐρώπης; Ποῦ ἡ περίθαλψις τῶν θηλαζουσῶν πτωχῶν μητέρων; Ποῦ τέλος παντὸς εἴδους προστασία παρεχόμενη

πρὸς τὴν μητέρα καὶ τὸ βρέφος τῆς; Ἀπέναντι τῆς τεραστίας αὐτῆς κινήσεως, ἡ ὁποία στρέφεται σήμερον εἰς ὄλον τὸν πολιτισμένον κόσμον κατ' αὐτῆς τῆς ρίζης τοῦ κακοῦ, εἰάν ἐξαιρέσωμεν τὸν Σύλλογον τῆς Ἀγίας Φιλοθέης, σπαραχθέντα ὑπὸ ἐσωτερικῶν διχονοιῶν διὰ τὸ αἰώνιον ζήτημα τῆς Προεδρίας καὶ διασχισθέντα εἰς δύο ἰδρύματα διανομῆς γάλακτος ἀπεστειωμένου—τὸ χειρότερον εἶδος προστασίας τῶν νεογνῶν, ὡς ἐνθαρρῦνον τὸν τεχνητὸν θηλασμόν—τίποτε ἄλλο δὲν ἔχομεν νὰ ἐπιδείξωμεν.

Μετὰ τοιαύτην ἔλλειψιν ἔργων προληπτικῆς κοινωνικῆς μερίμνης καὶ προπαρασκευῆς ὄργανοῦ ἰσχυροῦ δὲν δύναμαι ἢ μετὰ χαρᾶς νὰ χαιρετήσω τὸ νεοσύστατον Σωματεῖον «Προστασίας τῆς ὑγείας τῶν μαθητῶν» ἰδρυθὲν τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς Διευθυντρίας τοῦ Ἀρσακείου Κ^ας Αἰκατερίνης Βαρουξάκη καὶ σκοποῦν νὰ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν μαθητικὰ συσσίτια, ὑπαίθρια σχολεῖα καὶ λουτρά, ἐπίσης καὶ τὸν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους λειτουργοῦντα θαυμάσιον ὅμοιον Σύλλογον τὸν ἰδρυτὴν τῶν Παιδικῶν ἔξοχῶν Βουλιαγμένης ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς φιλανθρώπου Κ^ας Σοφίας Σλήμαν.

Ἐκτὸς τῆς ἐλλείψεως συνοχῆς καὶ συνεννοήσεως μεταξὺ τῶν διαφόρων φιλανθρωπικῶν συλλόγων τῶν γυναικῶν, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ σημειώσω τὴν περίεργον ὄντως ἀδιαφορίαν αὐτῶν εἰς τὸν κατὰ τῆς φθίσεως ἀγῶνα. Ἐὰν ὅλα τὰ σωματεῖα ταῦτα μαζὶ μὲ τὰς παντὸς εἶδους βοηθείας, τὰς ὁποίας χορηγοῦν εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἀποφασίσουν νὰ μεταδώσουν καὶ τὰς στοιχειώδεις ὑγιεινὰς καὶ προφυλακτικὰς γνώσεις ἐναντίον τῆς νόσου, ὃ ἀγὼν θέλει διευκολυνθῆ μεγάλως. Καὶ ἐκφράζω τὴν εὐχὴν, ὅπως οἱ διάφοροι φιλανθρωπικοὶ σύλλογοι, ἀφοῦ ἀντιληφθοῦν τὸ μέγεθος τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ ὁποίου θὰ γίνουν πρόξενοι, ἀποφασίσουν νὰ συντρέξουν σοδαρῶς τὸν Πανελλήνιον κατὰ τῆς φυματιώσεως Σύνδεσμον εἰς τὸ ἔργον του ὀπλιζόμενοι, ἐννοεῖται, μὲ τὰς πρὸς τοῦτο ἀναγκαίας γνώσεις.

Ἐν τέλει ἐξομολογοῦμαι πρὸς ὑμᾶς, ὅτι γενικῶς ἡ φιλανθρωπικὴ δράσις τόσον ἐν Ἑλλάδι, ὅσον καὶ ἀλλοῦ, μοῦ ἐγείρει πολλὰς ἀμφιβολίας καὶ ἐπιφυλάξεις. Διότι ὑπὲρ τὰ ἀγαθὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ἠθικὰς ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι ὑπαγορεύουν τὴν

δράσιν αὐτὴν, ὑπάρχουν ἀμελικοὶ καὶ ἀδυσώπητοι εἰς τὸν βίον τῶν κοινωνιῶν αἱ οἰκονομικαὶ συνθήκαι. Ἦς καταστροφὰς τὰς ὁποίας ἐπιφέρει βραδέως μὲν, ἀλλ' ἀσφαλῶς, ἡ μεταξὺ τῶν τάξεων τῶν κοινωνιῶν μεγάλη οἰκονομικὴ ἀνισότης, εἶναι ἀδύνατον νὰ θεραπεύσουν καὶ αἱ πλέον φωτισμένα ἐνέργειαι τῶν φιλανθρώπων. Καὶ τοῦτο ἔχει ὁμολογηθῆ ἀπὸ ὅλας τὰς κορυφὰς τοῦ ἀντιφθισικοῦ ἀγῶνος.

Δυστυχῶς εἰς ἡμᾶς τὰς γυναῖκας οἱ κοινωνικοὶ ὅροι, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ζῶμεν, ἀπαγορεύουν πρὸς τὸ παρὸν τὴν ἀμεσον ἀνάμιξιν εἰς τὰ τῆς πολιτείας, εἰς τὰ τῶν ἀγῶνων πρὸς οἰκονομικὰς μεταρρυθμίσεις. Ἀλλὰ μεθ' ὅλα ταῦτα μᾶς μένει ἀνοικτὸν τὸ στάδιον τῆς ἐμμέσου δράσεως, καὶ θὰ ἦτο εὐτύχημα νὰ ἀντελαμβάνετο, ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον, καὶ ἡ Ἑλληνίς, ὅτι πρέπει νὰ ἐργασθῆ μὲ πίστιν, μὲ ἀφοσίωσιν, μὲ ἐνθουσιασμόν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν μιᾶς δικαιοτέρας, ὑγιεινέρας καὶ ἠθικωτέρας κοινωνίας.

ANNA KATSIΓPA MEΛA

Η ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΤΑ ΤΟ 1911

ΚΛΑΣΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΣ¹

3. Δήλος. Μήλος. Κρήτη.

Ἐκτάκτως σπουδαῖαι καὶ πλούσιαι εἰς εὐρήματα τῶν κλασικῶν χρόνων ὑπῆρξαν αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς εἰς τὴν Δήλον. Τριακονταετῆς ἀνασκαφικῆ ἐργασία δὲν ἐξήντησεν ἀκόμη τὸ ἔδαφος τῆς ἱερᾶς τοῦ Ἀπόλλωνος νήσου. Ἐὰν τελευταῖα ἔτη τὴν δραστηριότητα τοῦ τέως διευθυντοῦ τῆς σχολῆς κ. Ὀλλῶ ἐβράβευσαν πολλάκις σπουδαῖα νέα εὐρήματα. Τοῦ περυσينوῦ ὅμως ἔτους ἡ ἐργασία ὑπῆρξε κατὰ τὴν ἔκφρασιν αὐτοῦ τοῦ κ. Ὀλλῶ ἡ λαμπροτάτη καὶ καρποφοροτάτη τῶν τελευταίων ἐτῶν.

Μεγίστη σημασία ἰδίως ἀποδίδεται εἰς τὰς ἐπιγραφικὰς ἀνακαλύψεις. Ἐκ τῶν λοιπῶν εὐρημάτων τὰ σπουδαιότατα εἶναι τὰ ἀγγεῖα, ἀρχαῖκὰ πάντα, ἀνήκοντα εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ 8ου καὶ 6ου αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ ἐποχὴν. Εἶναι συλλογὴ ὁλόκληρος ὑπερδιακοσίων ἀγγείων, εὐρεθέντων εἰς τὸ δάπεδον τοῦ ναοῦ τῆς Ἡρας μεταξὺ τῶν ἑρείπιων τοῦ πρωτογενοῦς ἱεροῦ. Ὑπάρχουν κορινθιακὰ μεταξὺ αὐτῶν μεγάλου μεγέθους καὶ θαυμασίου διακόσμου. Ὑπάρχουν μηλιακὰ, τινὰ ἐκ τῶν ὁποίων πρώτην φορὰν ἐμφανίζονται εἰς τὴν Δήλον· ὅμοια ὑπάρχουν εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Μυκόνου. Ἄλλα εἶναι ῥοδιακὰ, τὰ ὅποια σχεδὸν ἄγνωστα ἦσαν μέχρι τοῦδε εἰς τὴν Δήλον. Εἶναι οἰνοχόαι καὶ λοπάδες μὲ φυσικὸν διάκοσμον. Ἄλλα σαμιακὰ, τὰ ὅποια πρωτίτερα ἦσαν ὅλως ἄγνωστα εἰς τὴν Δήλον. Ἔλος εἶναι τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Ναυκράτιος καὶ ἀττικά, ταῦτα μάλιστα ποικίλων εἰδῶν. Θαυμάσιοι εἶναι μεταξὺ τῶν ἀττικῶν ἀμφορεῖς

¹ Συνέχεια ἐκ σελ. 290.

τινες μελανόμορφοι. Μίαν ἰδιαιτέραν τάξιν πάλιν ἀποτελοῦσιν ἰδιόρρυθμοὶ τινες λοπάδες πολύχρωμοι. Ἐὰν πρόσωπα εἶναι ζωγραφισμένα ἐπὶ ἐδάφους κυανοχρώμου. Πλὴν τῶν ἀγγείων εὐρέθησαν καὶ προσωπεῖα πήλινα, παριστάνοντα πιθανῶς τὴν Ἡραν.

Ἄνεφεραμεν τὰς ἐπιγραφικὰς ἀνακαλύψεις τοῦ παρελθόντος ἔτους, αἵτινες εἶναι σπουδαιόταται. Μεγάλου ἐνδιαφέροντος εἶναι ἐπιγραφή, συγκειμένη ἐξ ἀποφάσεως τῆς ρωμαϊκῆς συγκλήτου καὶ μιᾶς ἐπιστολῆς τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν τοῦ ἔτους 166 ἢ 165 πρὸ Χριστοῦ. Ἐὐ κεῖμενον διεσώθη κάλλιστα καὶ πρόκειται περὶ κανονισμοῦ διαφορᾶς τινος θρησκευτικοῦ χαρακτήρος μεταξὺ τοῦ Δηλίου ἱερέως τοῦ θεοῦ Σεράπιος καὶ τῶν εἰς τὴν Δήλον ἐγκατασταθέντων Ἀθηναίων ἀποίκων. Ἡ ἀξία τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι τοιουτοτρόπως διπλῆ, καὶ διὰ τὸ θρησκευτικὸν αὐτῆς περιεχόμενον καὶ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων κατοχῆς τῆς νήσου. Πρὸς τούτοις τὸ ἐπιγραφικὸν τοῦτο μνημεῖον ἀνήκει εἰς τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια παρέχουσι τελείαν καὶ ἀνευ χάσματός τινος μετάφρασιν, ῥωμαϊκοῦ κειμένου εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Οἱ Ἀθηναῖοι στρατηγοὶ διὰ τῆς ἐπιστολῆς τῶν μεταβιβάζουσι τὴν ἀπόφασιν τῆς Ῥωμαϊκῆς συγκλήτου εἰς τὸν Ἀθηναῖον ἐπιμελητὴν τῆς Δήλου.

Αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Δήλου ἐξηκρίβωσαν κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τελείως καὶ ἐν τῶν σπουδαιότατων καὶ πολὺ ἀμφισβητούμενων σημείων τῆς τοπογραφίας τῆς νήσου. Τοῦτο εἶναι ἡ μικρὰ κοιλάς τοῦ «ποταμοῦ», δηλονότι τοῦ χειμάρρου Ἰνώπου, ἡ σχηματίζουσα μεγίστην δεξαμενὴν πρὸς συλλογὴν καὶ διανομὴν συνάμα τῶν ὑδάτων εἰς τὴν πόλιν τῆς νήσου. Μεταξὺ τῶν χωμάτων εὐρέθησαν καὶ δύο μαρμάρινα ἀρχαῖκὰ ἀγάλματα, ἐνθυμίζοντα τὰς καθημένας μορφὰς τῶν Βραγχιδῶν παρὰ τὴν Μίλητον, αἵτινες εὐρίσκονται εἰς τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον.

Ὅμοίως πολὺ καρποφόρος ἀπεδείχθη ἡ ἔρευνα καὶ εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς Δήλου. Σαφὲς πλέον πρόκειται ὁλόκληρον τὸ σχέδιον τοῦ κτίσματος, προσέτι δὲ εὐρέθησαν τεμάχια ἀρχιτεκτονικὰ τόσον χαρακτηριστικὰ, ὥστε θὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἀναπλάστασις τοῦ οἰκοδομήματος. Καὶ τὰ ἐπιγραφικὰ ἐνταῦθα εὐρήματα εἶναι πολὺ ἀξιόλογα. Ὁ πλήρης κατάλογος ἐξήκοντα γυμνασιαρχῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 166 ἢ 165, κατὰ τὸ ὅποῖον οἱ

Ἀθηναῖοι ἐπεμβάσει τῶν Ῥωμαίων κατέλαβον αὐτίς τὴν νῆσον, εἶναι σπουδαιότατον χρονολογικὸν μνημεῖον. Πλήρης ἀνευρέθη εἰς τὸ γυμνάσιον καὶ ἄλλη ἀξιόλογος ἐπιγραφὴ ἀναφερομένη εἰς τὴν κτίσιν ἐξαρτήματός τινος αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου Σωτῆρος τοῦ δευτέρου. Ἀκέραιαι ὡσαύτως εἶναι καὶ αἱ ἐν τῷ θεάτρῳ ἀνευρεθεῖσαι ἐπιγραφαί.

Ἡ Δήλος ὑπῆρξε μέχρι ταῦδε σπουδαιότατον ἔδαφος ἀνακαλύψεων καὶ ἀναμφιβόλως θὰ ἐξακολουθήσῃ ἀκόμη ἐπὶ πολὺ προσφέρουσα τοὺς ἀρχαιολογικοὺς τῆς θησαυροῦς ἀφθόνους. Ὅχι μόνον ἡ ἔρευνα τῶν ἱερῶν ἀκόμη δὲν ἐξηντλήθη, ἀλλὰ καὶ μέγα μέρος τῆς πόλεως ἀνέπαφον ἀκόμη κεῖται ὑπὸ χωμάτων σκεπασμένον. Ὅ,τι ἐξ αὐτῶν πρὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν ἀπεκαλύφθη, δίδει μίαν μικρογραφίαν ἑλληνικῆς Πομπηίας. Ὅταν ποτὲ δλόκληρος ἡ πόλις ἀνασκαφῆ, ἡ μικρογραφία αὕτη θὰ γίνῃ ἴσως πλήρης εἰκῶν. Βεβαίως αἱ πεντήκοντα χιλιάδες φράγκων, τὰς ὁποίας ἐπὶ δέκα τῶρα ἔτη κατ' ἔτος εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Δήλου δαπανᾷ ὁ γενναιοδωρότατος εὐγενῆς Γάλλος, ὁ δούξ de Loubat, δὲν ἐδαπανήθησαν μάτην. Ἀλλὰ καὶ πᾶσα εἰς τὸ μέλλον δαπάνη ἀναμφιβόλως δὲν θ' ἀποδειχθῇ ὀλιγώτερον σκόπιμος.

**

Τῶν Ἀγγλῶν ἀρχαιολόγων αἱ πρὸ ἐτῶν ἤδη γενόμεναι εἰς τὴν νῆσον Μήλον ἀνασκαφαὶ εἶναι γνωσταί. Ἡ ἀνακάλυψις αὐτόθι τριῶν προϊστορικῶν συνοικισμῶν, τοῦ μυκηναϊκοῦ ὡς ἐσχάτου, ἑνὸς ἄλλου προηγηθέντος αὐτοῦ καὶ ἄλλου τρίτου πρωτογόνου, συνάμα τὸ πλῆθος τῶν εὐρεθέντων ἀγγείων, ἐπέχυσαν πολὺ φῶς εἰς τὴν προϊστορίαν τῆς Ἑλλάδος πρὶν ἀκόμη αἱ ἀνακαλύψεις τῆς Κρήτης διαφωτίσωσι κατὰ τρόπον ὅπως ἀπροσδόκητον τὰς μεμακρυσμένας ἐκείνας ἐποχὰς τῆς παλαιότητος πολιτιστικῆς καταστάσεως τοῦ Αἰγαίου κόσμου.

Τὰ ἐν Κρήτῃ εὐρήματα ἔδειξαν κατόπιν ἀγνώστους πρῶην σχέσεις μεταξὺ τῆς τέχνης αὐτῆς καὶ τῆς τέχνης τῶν Κυκλάδων καὶ πολλὰ μεμονωμένα φαινόμενα τῆς τελευταίας ταύτης ἤρχισαν νὰ εὐρίσκουν ὅπως διόλου ἄλλην ἐξήγησιν μετὰ τὴν διαφώτισιν τῆς προϊστορίας τῆς Κρήτης.

Ἐκ τῆς πείρας ταύτης ὀδηγούμενοι οἱ Ἀγγλοὶ ἀρχαιολόγοι

ἐπεχείρησαν πέρυσι νὰ ἐρευνήσωσιν ἔτι ἀκριβέστερον τὸ ἔδαφος τῆς Μήλου, ἐκεῖ ὅπου πολὺ συνετῶς εἶχον ἀφήσῃ αὐτὸ ἀνέπαφον ὅπως διόλου κατὰ τὸν χρόνον τῆς παλαιότερας τῶν ἐργασίας.

Εὐρέθησαν τοιοῦτοτρόπως πολὺ καλῶς διατηρούμενα οἰκήματα παμπάλαια καὶ στρώματα ἐδάφους αὐξηθέντα εἰς διάστημα μακρῶν προϊστορικῶν αἰῶνων μέχρι πάχους ἕξ ἢ ἑπτὰ μέτρων. Ἐντὸς τῶν κατοικιῶν τούτων ἢ ἐντὸς ὁπῶν τοῦ βράχου εὐρέθησαν πίθοι μεγάλοι περιέχοντες ὅσα παιδίων. Οἱ πίθοι ἦσαν οἱ τάφοι αὐτῶν καί, ἐπειδὴ ἠλικιωμένων σκελετοὶ δὲν εὐρέθησαν, πρέπει νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ἐντὸς τῶν οἰκιῶν ἐθάπτοντο μόνον παιδία. Τὰ οἰκήματα ταῦτα μετὰ τῶν τάφων καὶ τῶν ἐν τῷ ἔδαφει τούτῳ εὐρεθέντων ἀγγείων ἀνήκουσιν εἰς τὸν παλαιότατον τῆς νήσου συνοικισμόν, ὅστις ἴσως ἀνέρχεται καὶ πέραν τῆς τρίτης πρὸ Χριστοῦ χιλιετηρίδος.

Ἐκ τῶν λειψάνων τῆς κεραμικῆς σπουδαία διὰ τὴν χρονολογίαν εἶναι ἐξ ἑνὸς τὰ πρώτην φοράν μὲ γάνωμα ἐμφανιζόμενα ἀρχαιότατα — σύγχρονα τῶν πρωτομινωϊκῶν τῆς Κρήτης (πρῶτον ἡμισυ τῆς τρίτης χιλιετηρίδος) — καὶ ἐξ ἑτέρου τὰ λεγόμενα μινύεια, τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν ὁμοῦ μὲ μεσομινωϊκὰ τῆς Κρήτης καὶ εἶναι ἐπομένως σύγχρονα πρὸς αὐτά. Εἰς τὴν Φωκίδα, ὡς ἐνθυμούμεθα, εὐρομεν αὐτὰ πληροῦντα ἀκριβῶς ὅλην τὴν πρὸ τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων ἐποχὴν, ἡ ὁποία κεῖται περὶ τὸ 2000 πρὸ Χριστοῦ. Καὶ τῆς Μήλου τὰ μεσομινωϊκὰ ἀγγεῖα, καθὼς προηγουμένως παρατηρήσαμεν περὶ τῶν ἐν Φωκίδι εὐρεθέντων μεσομινωϊκῶν, μαρτυροῦν περὶ τῆς συχνῆς ἐπικοινωνίας τῶν νήσων καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν ἀκμάζουσαν Κρήτην κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς δευτέρας πρὸ Χριστοῦ χιλιετηρίδος. Περὶ τῆς ἔτι παλαιότερας συγκοινωνίας τῶν χωρῶν τούτων, ἤδη κατὰ τὴν τρίτην χιλιετηρίδα, μαρτυροῦν τὰ σύγχρονα, ὡς εἶπομεν, πρὸς τὰ πρωτομινωϊκὰ καὶ ἐν Μήλῳ εὐρεθέντα πρωτογόνου γανώματος ἀγγεῖα. Καὶ καθαρῶς κρητικὰ ἀγγεῖα τῆς καλλίστης ἀκμῆς τῆς τέχνης ἐν τῇ μινωϊκῇ Κρήτῃ εὐρέθησαν κατὰ τὰς τελευταίας ἀνασκαφὰς ἐν Μήλῳ. Εἰς ἄλλα πάλιν καθαρῶς μηλιακὰ παρατηρήθη ἡ ἐπίδρασις μόνον τῆς κρητικῆς τέχνης κατὰ τὴν πρώτην καὶ

δευτέραν ἐποχὴν τῆς ἐσχάτης μινωϊκῆς περιόδου (ἐν γένει περὶ τὰ μέσα τῆς δευτέρας πρὸ Χριστοῦ χιλιετηρίδος).

* *

Ἀξιολογώταται καὶ σπουδαιόταται, ὅπως πάντοτε, ὑπῆρξαν καὶ κατὰ τὸ λήξαν ἔτος αἱ ἀρχαιολογικαὶ ἐργασίαι εἰς τὴν Κρήτην. Τὰς ἐργασίας ταύτας ἐξετέλεσεν ἡ «Ἰταλικὴ ἀρχαιολογικὴ ἀποστολὴ» εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα καὶ εἰς τὴν Γόρτυνα διὰ τῶν κ. κ. Halbherr καθηγητοῦ καὶ τοῦ κ. Ἐρρίκου Στέφανι ἐφόρου τοῦ «Ἐθνικοῦ ῥωμαϊκοῦ μουσείου» μετὰ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἰταλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς, ἣν διευθύνει ὁ κ. Περνιέ.

Τῆς Ἁγίας Τριάδος αἱ ἀνασκαφαὶ ἐξακολουθοῦσιν ἀπὸ πέντε ἤδη ἐτῶν. Κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἤχθησαν εἰς πέρας.

Ἡ θαυμασιὰ βασιλικὴ ἔπαυλις τῶν ἡγεμόνων τῆς Φαιστοῦ, ὅκτω περίπου ὥρας μακρὰν τοῦ Ἡρακλείου εἰς τὰ μεσόγεια, μὲ τὰς λαμπρὰς τοιχογραφίας τῆς, αἱ στοαὶ τῆς, τὰ πλήρη ζωγραφιστῶν ἀγγείων δωμάτιά τῆς, αἱ φιάλαι μὲ τὰς ἀναγλύφους παραστάσεις, ὁ πλούσιος θησαυρὸς τῶν χαλκῶν πλακῶν, αἱ ὁποῖαι ἀντιπροσωπεύουν τὸ νόμισμα εἰς τὰς συναλλαγὰς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, αἱ νεκροπόλεις τοῦ ἀπέναντι λόφου μὲ τοὺς δύο θολωτοὺς τάφους καὶ ἓνα μικρὸν, ὅστις περιεῖχε τὴν περίφημον ζωγραφιστὴν σαρκοφάγον, δὲν εἶνε πλέον τὰ μόνα λείψανά τοῦ ὕψωματος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Ἀκριβῶς εἰς τὸ μέσον αὐτῶν αἱ πρόσφατοι ἀνασκαφαὶ ἔφεραν εἰς φῶς ὀλόκληρον συνοικίαν τοῦ μινωϊκοῦ ἡγεμονικοῦ χωρίου, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευεν ὡς θερινὴ διατριβὴ τῶν πλουσιωτέρων κατοίκων τῆς Φαιστοῦ κατὰ τὴν δευτέραν καὶ τρίτην πρὸ Χριστοῦ χιλιετηρίδα.

Τὸ χωρίον τῆς Ἁγίας Τριάδος ἐξηκολούθησεν, ὡς φαίνεται, ὑπάρχον ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας· καὶ πρὶν ὀριστικῶς καταστραφῆ καὶ ἐρημωθῆ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν ἐλληνικῶν χρόνων, ἀνέστη τρὶς ἐκ τῆς τέφρας του, ὅπως ἀποδεικνύουν τὰ τρία διάφορα ἀλλεπάλληλα στρώματα τοῦ ἐδάφους του.

Τὸ κατώτατον καὶ ἀρχαιότατον στρώμα ἐσχηματίσθη κατὰ τὴν νεολιθικὴν ἀκόμη ἐποχὴν, ἣ ὁποῖα εἰς τὴν Κνωσὸν ἀνήκει

εἰς τὴν τετάρτην πρὸ Χριστοῦ χιλιετηρίδα, ἐνῶ εἰς τὴν Φαιστον φαίνεται ὅτι διήρκεσε καὶ ὀλίγον περισσότερον.

Ἐπὶ τοῦ στρώματος τούτου ἀνεκτίσθη κατόπιν τὸ χωρίον εἰς προχωρημένην ἤδη κατὰ τὸν πολιτισμὸν ἐποχὴν, εἰς τὴν λεγομένην μεσομινωϊκὴν, ἣτοι περὶ τὰ 2000 πρὸ Χριστοῦ μὲ στρογγύλον ἀριθμὸν. Τῆς ἐποχῆς ταύτης τὰ ἀγγεῖα εἶναι τὰ περίφημα πολύχρωμα καμαραϊκά, οὕτως ὀνομασθέντα ἐκ τοῦ σημερινοῦ χωρίου τῆς Κρήτης, ὅπου τὸ πρῶτον πρὸ τινῶν ἐτῶν εὑρέθησαν. Ἐπάνω δὲ πάλιν εἰς τὸ στρώμα τοῦτο εὑρέθησαν τὰ ἐρείπια τοῦ ἀνακτόρου καὶ τῶν οἰκιῶν τῶν ἀρχῶν τῆς τρίτης τουτέστι τῆς ἐσχάτης μινωϊκῆς ἐποχῆς, ἣτις χρονολογεῖται μεταξὺ 1800 καὶ 1600 πρὸ Χριστοῦ. Τὸ ἀνάκτορον τοῦτο καὶ αἱ λοιπαὶ οἰκίαι κατεστράφησαν διὰ πυρὸς περὶ τὰ τέλη τῆς περιόδου ταύτης. Τὴν καταστροφὴν ἐπέφερε πιθανῶς δυναστικὴ τις ἀνατροπὴ ἢ λαϊκὴ ἐπανάστασις. Τὸ ἔδαφος ἐξωμαλίσθη κατόπιν καὶ ἰσοπεδώθη καὶ τελευταίαν φορὰν κατφκῆθη πάλιν ὁ τόπος κατὰ τὸ τελευταῖον τρίτον τῆς δευτέρας χιλιετηρίδος, ἣτοι εἰς τοὺς λεγομένους μυκηναϊκοὺς χρόνους. Τὸ νέον ἀνάκτορον ἐκτίσθη μικρότερον τοῦ προτέρου, ἀλλ' ὀχυρώτερον.

* *

Εἰς τὴν Γόρτυνα εἰργάσθη ἡ ἰταλικὴ ἀρχαιολογικὴ σχολή. Ἡ πόλις αὕτη ἦτο ἡ σπουδαιότατη τῆς νήσου εἰς τὸ κεντρικὸν αὐτῆς μέρος κατὰ τοὺς κλασικοὺς χρόνους, πρωτεύουσα δὲ ὅλης τῆς Κρήτης ἀπέβη εἰς τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους.

Αἱ ἀνασκαφαὶ ἔγιναν εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ εἰς τὸ ἀμφιθέατρον, ἔτι δὲ εἰς τὰς σημαντικωτέρας συνοικίας τῆς πόλεως, ἣτοι εἰς τὴν συνοικίαν, ὅπου ἦτο ὁ ναὸς τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος, καὶ εἰς τὴν τῆς ἀγορᾶς πλησίον τοῦ ποταμοῦ Ληθαίου.

Πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ναοῦ ἦλθεν εἰς φῶς κρήνη μνημειακὴ στολισμένη μὲ κίονας, ἀγάλματα καὶ ἐπιγραφὰς τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων. Τὸ ὕλικόν πρὸς κτίσιν αὐτῆς ἐλήφθη ἐξ ἀρχαιότερων ἐλληνικῶν μνημείων. Ἀργότερον οἱ Βυζαντινοὶ ἀνφικοδόμησαν τὴν κρήνην καὶ προσέθεσαν νέους ἀναμνηστικοὺς κίονας. Αἱ ἐπιγραφαὶ σύγκεινται ἐκ προσφωνήσεων πρὸς

τούς αυτοκράτορας Κωνσταντῖνον καὶ Ἡράκλειον καὶ τὴν αὐτοκράτειραν Εὐδοκίαν.

Σημαντικωτέρα ὑπῆρξεν ἡ ἀνασκαφὴ εἰς τὸ κτίσμα ἐκεῖνο τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων, εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι ἐντετειχισμένη ἡ περίφημος ἀρχαία ἑλληνικὴ ἐπιγραφή τῶν νόμων τῆς πόλεως, ἣτις ἀνευρέθη ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ κ. Halbberr τὸ 1884.

Ἄνεσκαφη τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ κτίσματος τούτου καὶ διὰ τῶν ἐξαχθέντων χωμάτων κατεσκευάσθη πρόχωμα πρὸς σχηματισμὸν νέας κοίτης τοῦ ποταμοῦ, ὥστε κατὰ τὸ προσεχές θέρος νὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ ἀνασκαφὴ καὶ τοῦ δυτικοῦ μέρους τοῦ κτίσματος.

Ἐνταῦθα ἀνηγέρθη ἐπὶ Ῥωμαίων θέατρον ἐντὸς κυκλικοῦ οἰκοδομήματος τῶν μετ' Ἀλέξανδρον χρόνων, τοῦτο δὲ πάλιν ἐκτίσθη δι' ὑλικῶν ληφθέντων ἐξ ἀρχαίου τινος ἑλληνικοῦ κτίσματος. Οἱ τοῖχοι τούτου εἶναι σκεπασμένοι ἀπὸ ἐπιγραφάς, αἵτινες ἀποτελοῦσιν ἀρχαιότατον κώδικα νόμων. Ὁ μνημονευθεὶς νόμος, ὅστις ἀνεκαλύφθη τὸ 1884, ἀποτελεῖ ἐν μόνον κεφάλαιον τοῦ νομοθετικοῦ τούτου κώδικος! Πόσον μέγα ἐπομένως εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης, ἐννοεῖ πάς τις. Ἐνταῦθα ἀναμένονται σπουδαιόταται ἀληθῶς καὶ μοναδικαὶ εἰς τὸ εἶδος των ἀποκαλύψεις.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

ΒΙΛΑΜΟΒΙΤΣΕΙΟΝ ΙΔΡΥΜΑ

Γνωστὸν εἶναι εἰς τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὴν φιλολογικὴν ἐπιστήμην, ὅτι πρὸς τὸν πολὺν Βιλαμόβιτς, καθηγητὴν τοῦ ἐν Βερολίῳ πανεπιστημίου, ἐορτάσαντα προπέρουσι τὴν ἐξηκοστὴν γενέθλιον αὐτοῦ, ἀπεστάλησαν πολλαχόθεν συγχαρητήρια καὶ δῶρα. Δὲν εἶναι δ' ὁμῶς πᾶσι γνωστὸν κατὰ τῖνα τρόπον ὁ εὐγενὴς σοφὸς διέθηκε τὰς δωρεάς ταύτας. Διὰ τοῦτο ἐπιτυχόντες φυλλαδίῳ τινί, ὅπερ ὡς εὐχαριστήριον ἐδημοσίευσεν μετὰ τὰς ἐορτάς ταύτας καὶ ἐν ᾧ δηλοῦται οὐ μόνον ὁ μέγας καὶ εὐκρινὴς αὐτοῦ φιλελλητισμὸς, ἀλλὰ καὶ ὅτι τὰ σταλέντα πρὸς αὐτὸν χρήματα διέθηκεν ὑπὲρ ἐκδόσεως χριστιανικῶν ἑλληνικῶν συγγραμμάτων, καλὸν ἐκρίναμεν νὰ γνωρίσωμεν τὰ τοῦ φυλλαδίου τούτου εἰς τοὺς ἀναγνώστὰς τῆς Μελέτης. Ἴδου τοὺς λόγους αὐτοῦ :

Συγγένεια καὶ κηδεστία, αἱ θυγατέρες μου καὶ οἱ γαμβροὶ μου καὶ αἱ οἰκογένειαι αὐτῶν, φίλοι, οὓς ἐφείλκυσάν μοι κατὰ μὲν τὴν νεότητα οἱ χρόνοι τῶν σπουδῶν καὶ ἡ ἐκστρατεία, βραδύτερον δὲ ἡ συναδελφότης καὶ ἡ γειτονία, μαθηταὶ πασῶν τῶν γενεῶν, τὰς ὁποίας εἶδον διερχομένας πρὸ ἐμοῦ, συνηνώθησαν μετὰ πολλῶν φιλικῶς διαχειμένων πρὸς ἐμὲ Κυρίων καὶ Κυριῶν ἐκ πολλῶν χωρῶν, διὰ τοὺς ὁποίους ἐγὼ οὐδὲν ἄλλο δύναμαι νὰ εἶμαι ἢ συγγραφεὺς τῶν βιβλίων μου, συνηνώθησαν, λέγω, νὰ μοι παρασκευάσωσι κατὰ τὴν ἐξηκοστὴν ἐπέτειον τῶν γενεθλίων μου τὴν χαρὰν, ἣτις μόνῃ ἠδύνατο νὰ εἶναι πλήρης καὶ καθαρὰ: προσέφερον δηλαδὴ εἰς τὴν ἐμὴν ἐπιστήμην, πρὸς χάριν μου, πλουσιώτατον δῶρον. Λέξεις δὲν ἀρκοῦσιν, ἵνα εὐχαριστήσω αὐτοῖς. Νὰ εὐχαριστήσω αὐτοῖς δύναμαι μόνον διὰ τῆς διαβεβαιώσεως ὅτι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἀκαταπαύστως θὰ ἐργάζωμαι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅστις ἐγένετό μοι αἴτια τῆς ἀπαραμίλλου ταύτης τιμῆς. Τοῦτο ὑπισχνοῦμαι νὰ πράττω, ἐφ' ὅσον ὁ Θεὸς παρέχει μοι δυνάμεις.

Μετὰ τοῦτο ὀφείλω νὰ διαθέσω τὴν δωρεὰν τοιουτοτρόπως, ὥστε ἀμέσως καὶ ταχέως νὰ φανῆ ὠφέλιμος εἰς τὴν ἐπιστήμην. Πῶς τοῦτο θὰ γίνῃ, θὰ εἶπω ἐν τοῖς ἐξῆς. Ὡς εἰκόσ, ἐμελλον αἱ ἀνάγκαι τῆς ἐπιστήμης, καθ' ὅσον ἐγὼ αἰσθάνομαι αὐτάς, οὐχὶ δὲ ἡ ἀτομικὴ μου κλίσις, νὰ καθορίσωσι τοῦτο.

Ἄλλὰ τὸ Ἴδρυμα τοῦτο εἶναι ἕνα καὶ τεκμήριον τοῦ αἰσθη-
ματος τῆς οἰκειότητος, τὴν ὅποίαν ἡ ἡμετέρα ἐπιστήμη παράγει
ἐν τοῖς θιασώταις αὐτῆς, καὶ χαίρω σφόδρα ὅτι ἐγὼ ὁ τὸ αἰσθημα
τοῦτο ἱερὸν ἐκλαμβάνων εὐρίσκω εὐκαιρίαν πρὸς τοιαύτην δῆλω-
σιν. Ἡμεῖς οἱ φιλόλογοι ὀφείλομεν νὰ καταδείξωμεν ἐν τῷ ἑλ-
ληνισμῷ τὴν κοινὴν βᾶσιν παντὸς τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ καὶ
τὴν ἐξακολούθησιν αὐτοῦ, ἕνα δὲ νὰ προσφέρωμεν εἰς τὸν κό-
σμον, ἐν ᾧ ζῶμεν, τὰς ἀθανάτους ζωτικὰς δυνάμεις, τὰς ὅποιας
παρέχει ἡ καταλειφθεῖσα ἡμῖν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων κληρονομία.
Ὁ νεώτερος πολιτισμὸς εἶναι, δόξα τῷ Θεῷ, οὐχὶ μονομερῆς,
ὡς ὁ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ διηρημένον εἰς παμπληθεῖς ἀτομικοὺς
πολιτισμοὺς, οἵτινες βοηθοῦσι καὶ συμπληροῦσιν ἀλλήλους.
Βεβαίως ὁ ἑλληνισμὸς ὅσον καὶ ἂν φέρῃ καθ' ὁλοκληρίαν εἰδι-
κὸν ἐθνικὸν χαρακτήρα, συνεβάλετο πανταχοῦ καὶ πάντοτε εἰς
τὸ νὰ διεγείρῃ καὶ ἐνισχύσῃ παρὰ τοῖς λαοῖς τὴν ἀγάπην καὶ
τὴν πίστιν πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν πατρίδα καὶ πρὸς τὴν ἰδίαν
αὐτῶν ἐθνικότητα, καὶ ἔπραξε τοῦτο ἀκριβῶς διότι ἐν αὐτῷ πνέει
τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας. Ἄλλὰ τοῦτο φέρει ἡμᾶς καὶ εἰς τὴν
συναίσθησιν τοῦ ὅτι πάντες οἱ νεώτεροι πολιτισμοὶ τὴν ἀρχὴν
αὐτῶν ἔχουσιν ἐκ μιᾶς πηγῆς. Τοῦτο δὲν ἐπιτρέπει οὐδεμίαν
μικροφυλίαν καὶ ὑπερηφάνειαν, ἀλλὰ πείθει ὅτι μόνον ἡ παλίν-
τροπος ἁρμονία [οὕτως ἑλληνιστὶ γράφει τὰς λέξεις ταύτας
ὁ συγγραφεὺς λαβὼν παρὰ τοῦ Ἡρακλείτου] πάντων τῶν
ἐπὶ μέρους ἐθνικῶν πολιτισμῶν ἀποτελεῖ τὴν συναυλίαν τοῦ
συνόλου ἐπὶ τῆς γῆς πολιτισμοῦ, ὅπως τοῦτο ὁ ἡμέτερος
Γκαῖτε πρῶτος ἐνόησεν. Ἔβθε δὲ ἐκεῖνοι ἐκ τῶν φίλων, εἰς
τοὺς ὁποίους ὡς εἰκὸς εἶναι: ἀδιάφορα τὰ ἔργα εἰς ὧν τὴν παρα-
γωγὴν ἐδοήθησαν, νὰ ἱκανοποιηθῶσι καὶ πεισθῶσιν ἐκ τοῦ
ἱδρύματος τούτου ὅτι μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς περὶ τὸν
ἑλληνισμὸν ἐπιστήμης ὑπάρχει καὶ καρποφορεῖ εἰρήνην καὶ φιλίαν
ἀνὰ τὴν εὐρείαν γῆν. Τότε θὰ συμπεράνωσιν ἀφ' ἑαυτῶν ὅτι ἡ
διατήρησις τῶν σπουδῶν τούτων ἐν τῇ μορφῷσει τοῦ ἔθνους
κέρκτηται καὶ τούτου ἕνεκα ἀξίαν, ἥτις εἶναι ἀδύνατον ἄλλως νὰ
ἀναπληρωθῇ, ὅτι αἱ σπουδαὶ αὗται συντελοῦσιν εἰς εἰρήνην
καὶ φιλίαν μεταξὺ τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς. Ἡ μεγαλομερῆς σύμπρα-
ξις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς δεικνύει μετὰ

τίνος ζήλου τὸ μέγα καὶ σφριγῶν τοῦτο ἔθνος ἐπίσταται νὰ
ζητῇ καὶ εὐρίσκη ἐν τῷ ἑλληνισμῷ διὰ τὸν πολιτισμὸν αὐτοῦ
θησαυρούς, τοὺς ὁποίους ἐν τῷ παλαιῷ κόσμῳ εὐρύτατοι κύκλοι,
μύωπες ἢ ἀπηυδηκότες, θέλουσι νὰ ἐγκαταλίπωσιν.

Καὶ ἐν ἔτι: ὅστις παρατηρήσῃ ὅτι τοσοῦτοι ὑπάρχουσι με-
ταξὺ τῶν ἑρανοστών Ἑλληγες, ὡς μάθη, ἂν μὴ τὸ ἠξεύρη ἤδη,
ὅτι τὸ ἀρχαιότατον πολιτισμένον ἔθνος τῆς Εὐρώπης οὐχὶ μό-
νον ζῆ ἔτι, ἀλλὰ καὶ πάλιν εἶναι πολιτισμένον καὶ ἀξιοὶ νὰ
ἀναγνωρισθῇ ὡς τοιοῦτον οὐχὶ διὰ τοὺς προγόνους αὐτοῦ, ἀλλὰ
δι' ἑαυτό. Ἡμεῖς δὲ οἱ φιλόλογοι ἔχομεν τὸ καθῆκον νὰ συν-
τελέσωμεν, ἵνα τύχη τῆς ἀναγνωρίσεως ταύτης.

*Πάντες τῆς ἱερῆς, φίλοι, ἔστεφανώμεθ' ἐλαίης
ἐξ Ἀκαδημείης, λαμπάδα δ' ἀνάμενοι
ἴεμεθ' ἐκ βωμοῖο Προμηθεύς, οὐρανίης δὲ
Παῖς Μούσης ἡμᾶς ἠγνισε πάντας Ἔρωσ.
Εἰς μὲν ἐγὼ, λαμπρῶς τ' ἐγεγήρατε τὸν θιασώτην,
ἀλλὰ θεῶν κοινῶν κοινὰ τὰδ' ἐστὶ γέρα.
Χαίρεθ' ὁμοφροσύνη, θεοὶ Ἑλλάδος, ἦν ἐνέφυσαν,
ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων μὴ πιλιάθησθε, φίλοι.*

Ἐν Βερολίῳ τῇ 1 Φεβρουαρίου 1909.

Ulrich von Wilamowitz-Möllerndorff.

ΔΙΑΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΒΙΛΑΜΟΒΙΤΣΕΙΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

Ἐπειδὴ ἐλπίζω ὅτι ἡ προσεχὴς γενεὰ θὰ ἀσχοληθῇ σφόδρα
περὶ τὸ πρόβλημα, ὅπερ δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ ὡς ἐξ-
ελληνισις τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ὡς ἐκχριστιάνισις τοῦ ἑλληνι-
σμοῦ, διατίθημι τὸ Βιλαμοβίτσειον διαγώνισμα κυρίως πρὸς τὸν
σκοπὸν, ἵνα παρασκευασθῶσιν ἀκριβεῖς ἐκδόσεις τῶν συγγραμ-
μάτων ἐκείνων, ἅτινα ἕνεκα τοῦ γλωσσικοῦ αὐτῶν καλλιτεχνι-
κοῦ τύπου ἢ ἕνεκα τοῦ περιεχομένου αὐτῶν εἶναι σπουδαῖα
διὰ τὴν μεταβατικὴν ταύτην περίοδον. Περὶ τῶν συγγραμ-
μάτων κατὰγονται ἐκ τῶν τριῶν πρώτων χριστιανικῶν ἑκατον-
ταετηρίδων, μέχρι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἐλήφθη ἤδη

καθόλου εἶπεῖν φροντίς τὰ χριστιανικά συγγράμματα μέχρι τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης αἰκουμενικῆς συνόδου ἐκδίδονται ὑπὸ τῆς ἐν Βερολίῳ Ἀκαδημείας. Ἐκ δὲ τῶν ἀμέσως ἐπομένων χρόνων Γρηγορίου μὲν τοῦ Νανζιανζηνοῦ, οὐ ἰδιαιτέρως στερούμεθα, τὴν ἐκδοσὶν ἀνέλαβεν ἤδη ἢ ἐν Κρακοβίᾳ Ἀκαδημία, ἐλπίς δ' ὑπάρχει νὰ πράξῃ τοῦτο καὶ ὑπὲρ τῶν ἔργων τοῦ μεγάλου Βασιλείου. Τούναντίον δὲ τὰ συγγράμματα Γρηγορίου τοῦ Νύσσης τοσοῦτω μᾶλλον ἔχουσιν ἀνάγκη ἐκδόσεως, καθ' ὅσον δὲν ἐπεξεργάσθησαν ταῦτα οὐδ' οἱ Μαυρίνοι. Τούτου ἄρα τὰ ἔργα πρέπει κατὰ πρῶτον νὰ παρασκευασθῶσιν, ἔπειτα ν' ἀποκατασταθῶσι τὰ τοῦ Εὐνομίου, πρὸς τοῦτο δ' ἀνάγκη πρότερον νὰ ἐτοιμασθῇ καὶ πρόκειται ἐτοίμη ἢ ἀντιρρητικῆ συγγραφή τοῦ Γρηγορίου. Ἐκ τοῦ ἐτέρου στρατοπέδου θὰ ἐκδοθῶσι κατὰ πρῶτον ὁ Ἰμέριος καὶ ὁ Εὐνάπιος, καθ' ὅσον εἶναι σπουδαιότατοι διὰ τὸν ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ ἰδιαίτερον τονισμὸν αὐτῶν.

Τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐπιχειρήσεως ἀνέλαβον φιλικώτατα καὶ προθυμότατα ὁ κ. Eduard Norden ὡς πρόεδρος, ὁ Karl Holl, ὁ Eduard Schwartz καὶ ὁ Paul Wendland. Εἰς ἐμὲ δὲν ἐπιτρέπουσιν αἱ ἐργασίαι μου νὰ μετάσχω τοῦ ἔργου ἄλλως ἢ ἀπλῶς συμβουλευτικῶς. Ἄλλ' ἐπεφύλαξα ἐμαυτῷ νὰ ἀξιῶσω ἐκ τῶν πόρων τοῦ ἰδρύματος, ἐὰν τυχὸν ἢ ἐκδοσὶς σπουδαίου κειμένου θὰ εἶχεν ἀνάγκη ὑποστηρίξεως. Τὸ ἔργον ἀρχεται ὅσον οὐπω καὶ χαίρω σφόδρα ὅτι Ἰταλὸς λόγιος ἐν τοῖς πρώτοις ἀπτεται αὐτοῦ. Ἔβη δὲ ὁ διεθνῆς χαρακτήρ τοῦ ἰδρύματος νὰ εὐδοκιμήσῃ καὶ περαιτέρω ἐν τοῖς ἔργοις, τὰ ὅποια προκαλεῖ.

Η ΩΡΑΙΟΤΗΣ

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΕΜΕΡΣΟΝ

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχαν τὴν ἰδέαν ὅτι κάθε ὠραῖον ἄτομον ἐμαρτύρει μὲ τὴν ὠραιότητά του ὅτι ἀπέλαυε κάποια κρυφὴν εὐνοίαν ἐκ μέρους τῶν ἀθανάτων, εἶναι ἄρα συγγνωστὴ ἢ ὑπερηφάνεια τῆς γυναικός, ὅταν βλέπωμεν νὰ ἔχη τοιαύτην μορφήν, ὥστε ὅπου καὶ ἂν σταθῇ ἢ βαδίσῃ ἢ ῥίψῃ τὴν σκιάν της, εἰς τὸν τοίχον ἢ λάβῃ στάσιν πρὸ τοῦ τεχνίτου διὰ νὰ ζωγραφίσῃ τὴν εἰκόνα της, νὰ παρέχῃ μὲ τοῦτο κάποιαν εὐνοίαν εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ἐν τούτοις — ἐκεῖνο ποῦ ἐμπνέει τὸ βαθύτερον πάθος δὲν εἶναι ἡ ὠραιότης. Ἡ ὠραιότης χωρὶς τὴν χάριν εἶναι τὸ ἀγκιστρὸν χωρὶς τὸ δόλωμα. Ἡ ὠραιότης χωρὶς ἔκφρασιν καταπονεῖ. Κάποιος ἀδῶδ᾽ ἔλεγε περὶ τοῦ σεβασμίου προέδρου Le Bailleul ὅτι «δὲν ἦτο κατάλληλος εἰς τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον εἰς τὸ νὰ ποζάρῃ διὰ τὴν εἰκόνα του». Ἐν ἑλληνικῶν ἐπίγραμμα πάλιν μᾶς λέγει ὅτι «τὸ πάθος τοῦ ἔρωτος ἐκδηλοῦται ὄχι ὅταν ἐρωτοτροπῇ μὲ τὴν ὠραιότητα, ἀλλὰ ὅταν ὁ ἴδιος πάθος τὸ ἀναφλέγῃ δι' ἐν ὑπὸ τῆς φύσεως ἀδικημένον πλάσμα». Καὶ οἱ παρήλικες ἐρωτόληπτοι ἀριστοκράται ὅσοι ἔτυχε νὰ ὑποστοῦν κάποιαν ἀνυπόφορον θλιψὴν ἐκ μέρους εὐειδῶν προσώπων, ποῦ εἶδαν ἄλλους νὰ δρέψουν ἀφθονὰ ἀνθη, ἢ ποῦ βλέπουν ὅτι, παρ' ὅλους τοὺς κόπους ὅσους κατέβαλλαν διὰ τὸν καλλωπισμὸν των, καὶ ἢ παραμικρὰ πλάνη τοῦ αἰσθήματος κάμνει νὰ ἐξαφανισθῇ ὅλη ἡ ὠραιότης τῆς ἐνδυμασίας, — βεβαιοῦν ὅτι τὸ ἀπόκρυφον τῆς ἀσχημίας δὲν ἔγκειται εἰς τ' ἀκανόνιστα χαρακτηριστικά, ἀλλὰ εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐνδιαφέροντος.

Ἀγαπῶμεν ὅλας τὰς μορφάς, ὅσον καὶ ἂν εἶναι ἀσχημοί, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἔχουν μεγάλα προσόντα. Ἐὰν ἡ ἐξουσία, ἢ

εὐγλωττία, ἡ τέχνη, ἡ ἐφευρετικότης κοσμοῦν ἓνα πρόσωπον δυσειδές, ὅλαι του αἰ ἀποκρουστικαὶ ιδιότητες μᾶς εὐαρεστοῦν καὶ ὑψώνουν τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸν θαυμασμὸν εἰς μίαν βαθμίδα ὑψηλοτέραν. Ὁ μέγας ῥήτωρ ἦτο πλάσμα ρυτιδωμένον καὶ ἀσήμαντον, ἀλλ' ἦτο ὀλόκληρον πνεῦμα. Ὁ καρδινάλιος τοῦ Ῥέτς ἔλεγε περὶ τοῦ Μπουγιὸν ὅτι «ἐνῶ ἔχει μορφὴν βωδιοῦ, τὸ βλέμμα του ἔχει τὴν ὀξυδέρκειαν ἀετοῦ». Διὰ τὸν Hooke φίλον τοῦ Νεύτωνος ἔλεγαν ὅτι «εἶναι ὁ μεγαλείτερος, ἐνῶ ποτὲ δὲν θ' ἀνέμενέ της νὰ εἶναι αὐτὸς τοιοῦτος μεταξὺ ὄλων τῶν ἀνδρῶν τῆς Ἀγγλίας». «Ἄφ' οὐ εἶμαι τόσον ἀσχημος, ἔλεγεν ὁ Δουγκισλέν, ἀρμόζει νὰ εἶμαι τοῦλάχιστον γενναῖος» Ὁ Μπέν Τζώνσον ἔλεγε περὶ τοῦ Σέρ Φίλια Σύδνεϋ ὅτι δὲν ἦτον «ἄνθρωπος μὲ εὐχάριστον ἐξωτερικόν, ἔχων τὴν μορφὴν μακρουλὴν καὶ σπαρμένην μὲ δοθιήνας». Ὅσοι ὡς πολικοὶ ἀστέρες διηύθυναν ἐπὶ αἰῶνας τὰς τύχας τῆς ἀνθρωπότητος, δὲν ὑπῆρξαν ἄνθρωποι ὠραῖοι. Ὅταν ἐν ἄτομον ἤμπορῆ νὰ μεταβάλλῃ μίαν μικρὰν πόλιν εἰς μέγα βασίλειον, νὰ κάμῃ τὸν ἄρτον εὐθηνόν, ν' ἀρδεύσῃ τὰς ἐρήμους, νὰ ζεύξῃ τοὺς ὠκεανοὺς μὲ διώρυγας, νὰ καταστή κύριος τοῦ ἀτμοῦ, νὰ προετοιμάσῃ τὴν νίκην, νὰ διευθύνῃ τὰς γνώμας τῆς ἀνθρωπότητος, νὰ ἐξαπλώσῃ τὰς γνώσεις, μᾶς εἶναι ἀδιάφορον, ἐὰν ἡ μύτη του εἶναι παράλληλος μὲ τὴν σπονδυλικὴν του στήλην, ἢ καὶ ἂν ἔχῃ καὶ μύτην, ἢ ἐὰν τὰ σκέλη του εἶναι ἄρτια ἢ ἀκρωτηριασμένα· αἱ δυσμορφίαι του θὰ κατασταθῶν στολισματα καὶ θὰ θεωρηθοῦν ἐπὶ τέλος προτερήματα. Αὐτὸς εἶναι ὁ θρίαμβος τῆς ἐκφράσεως· πρὸ αὐτῆς ὠχρίᾳ ἡ ὠραιότης· ἔχει τόσον ἀξίεραστον καὶ μεθυστικὸν θέληγτρον, ὥστε καθιστᾷ τὰ θαυμαζόμενα πρόσωπα ἀνούσια καὶ ἡ ἰδέα νὰ διέλθωμεν τὴν ζωὴν μας μετ' αὐτῶν ἀποβαίνει ἀνυπόφορος. Ὑπάρχουν μορφὰι ποῦ τόσον ἀκτινοβολοῦν καὶ στάζουν ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τῆς σκέψεως, ὥστε μόλις κατορθώνομεν ν' ἀνακαλύψωμεν ποῖα εἶναι πραγματικῶς τὰ χαρακτηριστικὰ των. Ὅταν ἡ γλυκεῖα ὠραιότης τῶν γραμμῶν χάσῃ τὴν δυνάμιν της, θὰ εἰπῆ ὅτι κάποια γλυκυτέρα ὠραιότης ἐνεφανίσθη, ὅτι ἀπεκαλύφθη μία μορφὴ ἐσωτερικὴ καὶ διαρκής. Ἐντούτοις ἡ ὠραιότης, ὅπως καὶ ἄλλοτε, κάθηται ἐπὶ τοῦ λέοντός της. Καὶ ὅμως «ὁ κόσμος ἐπλάσθη διὰ τὴν

ὠραιότητα». Ὁ βίος τῶν καλλιτεχνῶν τῆς Ἰταλίας, οἱ ὅποιοι μεταξὺ τῶν δουκῶν, τῶν βασιλέων καὶ τῶν λαῶν τῆς ταραχώδους ἐποχῆς των ἀποκατέστησαν τὸ κράτος τῆς μεγαλοφυΐας, δεικνύει πόσον οἱ ἄνθρωποι καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς ἀναγνωρίζουν εὐκρινῶς τὴν ὑπεροχὴν ἐνὸς λεπτοφυστέρου ἐγχεφάλου, μιᾶς μεθόδου εὐγενεστέρας ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των. Ἐὰν ἓνας ἄνθρωπος εἰμπορῆ εἰς τὴν λιθίνην παραστάδα τῆς θύρας του νὰ γλύψῃ μίαν κεφαλὴν μὲ τόσην χάριν, ὥστε νὰ ἐλκύῃ τὰ πλήθη καὶ νὰ κρατῆ χάσκοντα ἔμπροσθέν της ὀλόκληρον τὴν ἡμέραν, ἐὰν ἤμπορῆ νὰ κτίσῃ μίαν ἀπέριττον ἔπαυλιν μὲ τοιαύτην συμμετρίαν, ὥστε κοντὰ της τὰ μέγαρα καὶ τὰ παλάτια νὰ φαίνωνται χυδαῖα καὶ πρόστυχα, ἐὰν ἤμπορῆ νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν φύσιν εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε νὰ τὸν ἐξυπηρετοῦν ὅλαι της αἰ δυνάμεις καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη νὰ φαίνωνται ὡς κοσμήματα τῆς ἰδιοκτησίας του — ὅλα ταῦτα ἀνήκουν ἐπίσης εἰς τὴν νόμιμον ἰδιοκτησίαν τῆς ὠραιότητος.

Ἡ λαμπρότης τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς, ἂν καὶ κάποτε καταπληκτικὴ, δὲν εἶναι παρὰ μόνον μία λάμψις ὠραιότητος ἐπὶ ὀλίγα ἔτη ἢ ἐπὶ μῆνάς τινας κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς νεότητος, εἰς τοὺς πλείστους δὲ παρέρχεται ταχέως. Ἡμεῖς ὅμως μένομεν οἱ λάτρεις της καὶ μεταφέρομεν τὴν προσοχὴν μας εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὑπεροχὴν. Καὶ δὲν εἶναι ἀξιοθαύμαστος μόνον εἰς τὰ ἰδιαίτερα καὶ ὑπερέχοντα προσόντα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν κόσμον τῶν τρόπων.

Ἐναπομένει ὅμως νὰ σημειωθῇ ἡ ὑπερτάτη ἰδιότης. Ἐὰ πράγματα ἐνδέχεται νὰ εἶναι ὠραῖα, χαριτωμένα, πλούσια, κομψά, ἀλλ' ἐφ' ὅσον δὲν ἀποτείνονται πρὸς τὴν φαντασίαν δὲν εἶναι ἀκόμη ὠραῖα. Αὐτοῦ ἔγκειται ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ἡ ὠραιότης διαφεύγει πᾶσαν ἀνάλυσιν. Δὲν κατέχεται ἀκόμη, δὲν συλλαμβάνεται, ἀλλ' «ἐπιπλέει ἐπάνω εἰς τὸ φῶς τῶν τύπων», καθὼς λέγει ὁ Πρόκλος. Κατ' οὐσίαν δὲν εὐρίσκεται εἰς τοὺς τύπους, ἀλλ' εἶναι εἰς τὸ πνεῦμα. Διαφεύγει ἀμέσως τὴν κατοχὴν καὶ τρέπεται πρὸς κάποιον ἀντικείμενον εἰς τὸν δρίζοντα. Ἐὰν ἤμποροῦσα νὰ θέσω τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ Πολικοῦ ἀστέρος, θὰ ἦτον ἄρά γε τόσον ὠραῖος; Ἡ θάλασσα εἶναι ὠραῖα, ἀλλ' ὅταν κολυμβῶμεν, ἡ ὠραιότης ἀφίνει τὸ νερὸν ποῦ εἶναι

γύρω μας. Διότι ἡ φαντασία καὶ αἱ αἰσθήσεις δὲν ἤμποροῦν νὰ ἐκανοποιηθοῦν ταυτοχρόνως. Ὁ Οὐορδουώρθ δικαίως ὀμιλεῖ περὶ «ἐνὸς φωτὸς ποῦ δὲν ὑπῆρξέ ποτε ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης», θέλων νὰ εἰπῇ μὲ τοῦτο ὅτι προήρχετο ἀπὸ τὸν παρατηρητὴν, καὶ ὁ Βάρδος τῆς Οὐαλλίας προειδοποιεῖ τὰς γυναῖκας τῆς πατρίδος του λέγων ὅτι «ἡ εὐμορφία των θά σβύσῃ, ὅταν ἀποθάνῃ ὁ Cadwallon». Ἡ νέα ἀρετὴ ποῦ καθίστα ἓν πρᾶγμα ὠραῖον εἶναι κάποια κοσμικὴ ιδιότης, μία δύναμις ποῦ ὑποβάλλει σχέσεις μὲ ὅλον τὸν κόσμον καὶ τοιουτοτρόπως ἐξυψώνει τὸ ἀντικείμενον ὑπεράνω τῆς ἀθλίας ἀτομικότητος. Πᾶν φυσικὸν στοιχεῖον— ἡ θάλασσα, τὸ στερέωμα, τὸ οὐράνιον τόξον, τὰ ἄνθη, ὁ ἦχος τῆς μουσικῆς— ἔχει μέσα του κάτι ποῦ δὲν εἶναι ἰδιαιτέρον, ἀλλὰ καθολικόν, ὀμιλεῖ περὶ τοῦ κεντρικοῦ τούτου ἀγαθοῦ ποῦ ἀποτελεῖ τὴν ψυχὴν τῆς φύσεως καὶ δι' αὐτοῦ τούτου εἶναι ὠραῖον. Καὶ εἰς τὰς ἐκλεκτὰς γυναῖκας, καθὼς καὶ εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς ἄνδρας, ἀνευρίσκω εἰς τοὺς τρόπους καὶ εἰς τὴν μορφήν των κάτι ποῦ δὲν προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀτομὸν των, ἀλλ' ἀπὸ τὸν καθολικὸν ἀνθρώπινον πνευματικὸν χαρακτῆρα καὶ δι' αὐτὸ τοὺς ἀγαπῶμεν, ὡς τοὺς οὐρανοὺς. Ἡ ὑποβλητικὴ των δύναμις εἶναι μεγάλη καὶ ἡ φυσιογνωμία των καὶ οἱ τρόποι των ἔχουν κάποιον μεγαλεῖον, ὅπως ὁ χρόνος καὶ ἡ δικαιοσύνη.

Ὁ θρίαμβος τῆς φαντασίας εἶναι νὰ δείξῃ ὅτι τὸ πᾶν ἤμπορεῖ νὰ μετατραπῇ εἰς τὸ πᾶν. Γεγονότα ποῦ ποτὲ προηγουμένως δὲν εἶχαν ἀπογυμνωθῆ ἀπὸ τὸν καθαρὸν των ὀρθὸν λόγον, αἴφνης παρουσιάζονται ὡς μυστήρια Ἐλεύσινος. Ἐὰν ὑποδήματά μου, ἡ πολυθρόνα μου καὶ ἡ λυχνία μεταμορφώνονται αἴφνης εἰς νύμφας, εἰς μετέωρα καὶ εἰς ἀστερισμούς. Ὅλα τὰ γεγονότα τῆς φύσεως εἶναι τὰ ὄνόματα τῆς διανοίας καὶ ἀποτελοῦν τὴν γραμματικὴν τῆς αἰωνίου γλώσσης. Κάθε λέξις ἔχει χρῆσιν καὶ σημασίαν διπλῆν, τριπλῆν, ἑκατονταπλῆν. Πῶς λοιπόν, ἡ ἀλατοθήκη μου καὶ ἡ θερμάστρα μου ἔχουν διπλοῦν πυθμένα; Νὰ μὲ συγχωρήσῃς, καλὴ μου ταμβακοθήκη, δὲν ἤξευρα ὅτι ἦσο ἀδαμαντοθήκη! Ἐὐχέρον καὶ ἡ σκόνη τοῦ δρόμου ἀρχίζουν ν' ἀκτινοβολοῦν καὶ ἐφόρεσαν τὴν ἀθανάσιαν. Καὶ εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ ἢ συμβολικοῦ χαρακτῆρος

ἐνὸς γεγονότος ἐνυπάρχει τοιαύτη χαρὰ καὶ ἡδονή, ὅποιαν δὲν ἤμπορεῖ ποτὲ νὰ δώσῃ κανὲν ἀπλοῦν συμβάν ἢ γεγονός. Εἰς τὴν ζωὴν δὲν ὑπάρχουν ἡμέραι ἀξιωμακτικῆς ἀπὸ ἐκείνας, κατὰ τὰς ὁποίας ἐδοθήθημεν ἀπὸ τὴν ἐπαφὴν τῆς φαντασίας.

Οἱ ποιηταὶ καθ' ὅλου δὲν ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν σταλλίζοντες τὰς ἠρωϊδας των μὲ τὰ φορέματα τοῦ ταπεινοῦ—μὲ τὰ ἄνθη, τοὺς πολυτίμους λίθους, τὰ οὐράνια τόξα, τὰ ἄστρα τῆς νυκτός, —ἀφοῦ πᾶσα ὠραιότης ἀποβλέπει εἰς τὴν ταυτότητα καὶ τὸ πρᾶγμα ποῦ δὲν ἐκφράζει δι' ἐμὲ τὴν θάλασσαν καὶ τὸν οὐρανόν, τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα, εἶναι προγεγραμμένον καὶ κακόν. Εἰς κάθε πρᾶγμα ὠραῖον ἐμβαίνει μία μερὶς θεϊκὴ ποῦ δὲν ἐπιδέχεται καταμέτρησιν καὶ τοῦτο τόσον εἰς τὰς μορφὰς ποῦ περιορίζονται μὲ σχήματα, ὡς εἰς τὰ βουνὰ καὶ εἰς τὸν ὀρίζοντα, ὅσον καὶ εἰς τοὺς ἦχους τῆς μουσικῆς καὶ εἰς τ' ἀχανῆ βάθη τοῦ διαστήματος. Ἐὐφως ἔδειξε τὴν κρυφίαν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν σωμάτων καὶ ὅταν τὸ ἐσωτερικὸν ὄμμα τοῦ πνεύματος εἶναι ἀνοικτόν, ὅτε μὲν ἐν χρῶμα, ὅτε μία μορφή, μία στάσις καὶ ἄλλοτε ἄλλη ἔχουν κάτι τὸ ἐλκυστικόν, ὡσάν νὰ ἐξεπέμπετο κάποια διαπεραστικώτερα ἀκτίς, ποῦ ἀποκαλύπτει τὴν βαθειάν του διελθούσιν εἰς τὴν σύστασιν τῶν πραγμάτων.

Ἄγνοομεν τὸν νόμον τῆς μεταθέσεως ταύτης, δὲν ἤξευρομεν διατί μᾶς θέλγει ἐν χαρακτηριστικόν ἢ μία χειρονομία, διατί μᾶς μεθύει μία λέξις ἢ μία συλλαβή, ἀλλὰ εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐν βλέμμα ἐκφραστικόν, ἢ χάρις τῶν τρόπων, μία φράσις ποιητικὴ θέτουν πτερὰ εἰς τοὺς ὤμους μας ὡσάν ἢ θεότης, ἐνῶ μᾶς πλησιάζει, ν' ἀνεσῆκωνε θεόρατα ἐμπόδια καὶ κατεδέχετο νὰ χαράξῃ μιαν ἀληθεστέραν γραμμὴν, γραμμὴν ποῦ τὸ πνεῦμα γνωρίζει καὶ κατέχει. Αὐτὴν τὴν ἐξαισίαν δύναμιν τῆς ὠραιότητος—*vis superba formae*— ἐξυμνοῦν οἱ ποιηταὶ ὑπὸ σχήματα ἤρεμα καὶ ἀκριβῆ εἶναι τὸ ἀμέτρητον καὶ τὸ θεϊκόν, ἡ ὠραιότης ποῦ κρύπτει ὅλην τὴν σοφίαν καὶ τὴν δύναμιν εἰς τὴν γαλήνην τοῦ οὐρανοῦ τῆς.

Πᾶσα ὑπερτέρα ὠραιότης ἔχει μέσα της ἐν ἠθικὸν στοιχεῖον, καὶ τὴν ἀρχαίαν γλυπτικὴν τὴν θεωρῶ ἐγὼ τόσον ἠθικὴν, ὅσον καὶ τὸν Μάρκον Ἀντώνιον (Αὐρήλιον) ἢ ὠραιότης εἶναι πάντοτε ἀνάλογος μὲ τὸ βάθος τῆς σκέψεως. Αἱ χυδαῖαι καὶ ἄξεστοι

φύσεις, ὅσον καὶ ἂν εἶναι στολισμένοι, ὁμοιάζουν μὲ σφαγεῖα ἀκάθαρτα· ὁ χαρακτήρ ὅμως δίδει λάμψιν εἰς τὴν νεότητα, μεγαλεῖον εἰς τὸ ρυτιδωμένον πρόσωπον καὶ εἰς τὴν λευκὴν κόμην. Εἰς τὸν λάτριν τῆς ἀληθείας δὲν ἤμποροῦμεν παρὰ νὰ ὑπακούσωμεν καὶ εἰάν μίᾳ γυναίκα συνεκοινώνησε μαζί μας εἰς τὸ ἠθικὸν αἶσθημα, — οἱ βόστρυχοι τῆς κόμης τῆς μᾶς φαίνονται ἐξάλιστοι. Τιοιουτρόπως ἀπὸ τὴν πρώτην εὐάρεστον ἐντύπωσιν τοῦ παράγει εἰς ἡμᾶς ἕνας πολύτιμος λίθος σπινθηροβολῶν ἢ μίᾳ πορφυρᾷ βαφῇ, ὑπάρχει ἀνιοῦσα διαβάθμισις, διερχομένη ἀπὸ τὰ ὠραῖα σχήματα καὶ τὰς λεπτομερείας τοῦ νηπίου, τὰς γραμμὰς τῆς μορφῆς τοῦ ἀνθρώπου, τὰ σημεῖα καὶ τὰ γνωρίσματα τῆς σκέψεως καὶ τοῦ χαρακτήρος εἰς τοὺς τρόπους μέχρι τῶν ἀρρήτων μυστηρίων τῆς νοήσεως. Ἀπὸ οἰονδήποτε σημεῖον καὶ ἂν ἀναχωρήσωμεν, πρὸς ἐκεῖ τείνουσιν τὰ βήματά μας· μίᾳ ἀνοδος ἀπὸ τὴν κτηνώδη χαρὰν τοῦ ἵππου διὰ τὸ ὠραῖόν του ἐπίσαγμα μέχρι τῆς νοήσεως ἐνὸς Νεύτωνος ποῦ βλέπει ὅτι ἡ σφαῖρα, ἐφ' ἧς ζῶμεν, δὲν εἶναι παρὰ ἓν μῆλον μεγαλεῖτερον ποῦ ἔπεσεν ἀπὸ ἓν μεγαλεῖτερον δένδρον, μέχρι τῆς νοήσεως ἐνὸς Πλάτωνος, ποῦ παρατηρεῖ ὅτι αὐτὴ ἡ σφαῖρα καὶ αὐτὸ τὸ σύμπαν δὲν εἶναι παρὰ τραχεῖαι καὶ πρωτόγοναι ἐκδηλώσεις μιᾶς ἐνότητος, μέσα εἰς τὴν ὁποῖαν διαλύεται τὸ πᾶν, — ἡ πρώτη βαθμὶς τῆς κλίμακος τοῦ ναοῦ τοῦ Πνεύματος.

Μετάφρασις Θ. Χ. ΦΛΩΡΑ

ΕΘΝΙΚΟΝ ΑΣΤΕΡΟΣΚΟΠΕΙΟΝ

ΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΑΥΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1911¹

Ἀστρονομικὸν Τμῆμα.

1) Ἰσημεριναὶ παρατηρήσεις. Κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἐγένοντο διὰ τοῦ ἰσημερινοῦ τηλεσκοπίου Δωρίδου (0^μ,40) αἱ ἑξῆς παρατηρήσεις:

α') τοῦ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1910 ἀναφανέντος πρόσκαιρου (Nova Lacertae)

β') τοῦ Κρόνου.

γ') τοῦ Διός.

δ') τῶν κομητῶν Brooks, Berrely, Beljawky Quenisset.

ε') προσδιωρίσθησαν αἱ τιμαὶ τῶν κοχλιοστροφῶν τοῦ μικρομέτρου.

2) Μεσημβριναὶ παρατηρήσεις. Διὰ τοῦ μεσημβρινοῦ κύκλου Συγγροῦ ἐγένοντο αἱ ἑξῆς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐργασίαι:

α') παρατηρήθησαν 85 θεμελιώδεις ἀστέρες κατ' ὀρθὴν ἀναφορὰν καὶ ἀπόκλισιν πρὸς προσδιορισμὸν τῆς ὥρας.

β') περιστράφη ὁ μεσημβρινὸς κύκλος ὀκτάκις.

γ') ἐγένοντο 120 ἀεροσταθμίσεις.

δ') ὠρίσθη 20^{κις} τὸ ναδίρ.

ε') ἐγένοντο 97 παρατηρήσεις τοῦ στόχου.

ς') προσδιωρίσθη ἡ τιμὴ τῆς κοχλιοστροφῆς τῶν μικροσκοπείων 20^{κις}.

ζ') προσδιωρίσθη ἡ τιμὴ τῶν κοχλιοστροφῶν τοῦ μικρομέτρου κατ' ὀρθὴν ἀναφορὰν καὶ ἀπόκλισιν.

η') εὐρέθη ἡ κλίσις τοῦ ἄξονος περιστροφῆς διὰ τοῦ ὑδραργυρικοῦ κατόπτρου δίσ.

¹ Ἐκ τῆς πρὸς τὸ Ἰπουργεῖον τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ὑποβληθείσης ἐπισήμου ἐκθέσεως ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ κ. Δ. Αἰγινῆτου.

θ') εὑρέθη ἡ κλίσις τοῦ ὀριζοντίου μικρομετρικοῦ νήματος δις.
 ι') εὑρίσθη ἡ ἀπόστασις τοῦ ὀριζοντίου ζεύγους τῶν νημάτων τοῦ μικρομέτρου δις.

ια') προσδιωρίσθη ἡ ἀπόστασις τοῦ σημειογράφου ἀπὸ τοῦ δείκτου δις.

ιβ') ὑπελογίσθη τὸ V_0 7^κ καὶ τὸ U_{11} 6^κ.

3) "Ωρα καὶ χρονόμετρα. Τὰ χρονόμετρα καὶ τὰ ἐκκρεμῆ τοῦ Ἀστεροσκοπείου συνεκρίνοντο καθ' ἑκάστην πρὸς τὸ ἀστρικὸν ἐκκρεμὲς F_{1011} , τοῦ ὁποίου ἡ ἀπόλυτος κατάστασις προσδιωρίζετο διὰ μεσημβρινῶν παρατηρήσεων.

Πρὸς τούτοις ἐμελετήθησαν καὶ ἐκανονίσθησαν 26 χρονόμετρα καὶ στιγμόμετρα τοῦ Β. Ναυτικοῦ, 3 τῆς Ναυτικῆς Σχολῆς καὶ 6 τοῦ Ἐμπορικοῦ Ναυτικοῦ. Ἐκ τούτων ἐξήχθησαν χρησιμοποιηθέντα εἰς πλοῖα 5 ἰδιωτικὰ χρονόμετρα, τὰ τῆς Ναυτικῆς Σχολῆς τῶν Δοκίμων, ὡς καὶ 11 χρονόμετρα καὶ 3 στιγμόμετρα τοῦ Β. Ναυτικοῦ. Κατὰ τὸ τέλος δὲ τοῦ ἔτους εὑρίσκοντο πρὸς μελέτην εἰς τὸ Ἀστεροσκοπεῖον 9 χρονόμετρα καὶ 3 στιγμόμετρα τοῦ Β. Ναυτικοῦ καὶ 1 τοῦ Ἐμπορικοῦ Ναυτικοῦ.

Ἡ χρονομετρικὴ ὑπηρεσία τοῦ Ἀστεροσκοπείου ἐλειτούργησε κανονικῶς καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Τοῦ ἐκκρεμοῦς Kessel ἡ κατάστασις καὶ ἡ πορεία ἐκανονίσθησαν τρίς διὰ στροφῆς τοῦ δίσκου. Τοῦ ἐκκρεμοῦς Berthoud ἡ πορεία καὶ ἡ κατάστασις διετηροῦντο περὶ τὸ μηδὲν διὰ τῆς προσθαφαιρέσεως ἐκάστοτε καταλλήλων μικρῶν βαρῶν.

Ἡ μέση ὥρα τῶν Ἀθηνῶν μετεδίδετο διὰ σημαίας ἐκ τοῦ ἐξώστου τοῦ Ἀστεροσκοπείου κατὰ πᾶσαν μεσημβρίαν καὶ τηλεγραφικῶς εἰς τοὺς σεισμολογικοὺς Σταθμοὺς Καλαμῶν, Αἰγίου καὶ Ζακύνθου, ὡς καὶ εἰς τὰ διάφορα τηλεγραφικὰ γραφεῖα τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος.

4) Λογισμοί. Ἐν τῷ Ἀστρονομικῷ τμήματι ἐγένοντο κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο αἱ ἐξῆς λογιστικαὶ ἐργασίαι:

α') ἀνήχθησαν αἱ ἡμεριναὶ παρατηρήσεις τῶν κομητῶν Brooks, Halley, Borrety, Beljawsky καὶ Quenisset.

β') ὑπελογίσθησαν αἱ ὑπόλοιποι μεσημβριναὶ παρατηρήσεις τῶν ἐτῶν 1909 καὶ 1910 καὶ αἱ τοῦ 1911.

γ') ὑπελογίσθησαν αἱ σταθεραὶ τοῦ μεσημβρινοῦ κύκλου ἐννεάκις.

δ) "Οργανα. Τὰ ὄργανα τοῦ Ἀστεροσκοπείου ἐλειτούργησαν καθ' ὅλον τὸ ἔτος καλῶς· τὸν καθαρισμὸν αὐτῶν ἐξετέλει τακτικῶς κατὰ Σάββατον καὶ ἐκτάκτως, ὡσάκις παρίστατο ἀνάγκη, ὁ μηχανικὸς τοῦ Ἀστεροσκοπείου κ. Κένιγ.

Ἡ κλίσις τοῦ ἄξονος περιστροφῆς τοῦ μεσημβρινοῦ κύκλου ἐκανονίσθη τρίς. Ὁ βραδύπους κοχλίας, ὅστις ὑπέστη κάμψιν, ἐπεσκευάσθη κατ' Αὐγουστον. Κατὰ Μάρτιον ἐλύθη καὶ ἐπεσκευάσθη ὁ ἀστροστάτης τοῦ μεγάλου ἡμερινοῦ τηλεσκοπίου. Ἐν τῶν παχέων νημάτων τοῦ αὐτοῦ τηλεσκοπίου ἐθραύσθη κατ' Αὐγουστον· ἐζητήθη δὲ τὸ κατάλληλον πρὸς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ νῆμα ἐκ Παρισίων. Κατ' Ὀκτώβριον ἐτοποθετήθη ἀνωθεν τοῦ ἐκκρεμοῦς τῆς ἡμερινῆς αἰθούσης ἡλεκτρικὸς λαμπτήρ.

Μετεωρολογικὸν Τμήμα.

1) Μετεωροσκοπεῖον Ἀθηνῶν. Ἐν τῷ Μετεωρολογικῷ τμήματι τοῦ Ἀστεροσκοπείου ἐγένοντο κατὰ τὸ λήξαν ἔτος αἱ ἐξῆς ἐργασίαι:

α') τρεῖς ἄμεσοι τακτικαὶ παρατηρήσεις καθ' ἑκάστην καὶ διάφοροι ἐκτακτοὶ μετεωρολογικῶν φαινομένων.

β') ἐτηρήθη ἡμερολόγιον, περιγράφον τὴν μετεωρολογικὴν κατάστασιν ἐκάστης ἡμέρας τοῦ ἔτους.

γ') ἀντεγράφησαν ἐκ τοῦ βαρογράφου αἱ τιμαὶ καὶ ὑπελογίσθησαν οἱ μέσοι ὄροι τῆς βαρομετρικῆς πιέσεως Ἀθηνῶν ἐν μέρει τῶν ἐτῶν 1909, 1910 καὶ 1911.

δ') ὁμοίως ἀντεγράφησαν ἐκ τοῦ θερμογράφου αἱ τιμαὶ καὶ ὑπελογίσθησαν οἱ μέσοι ὄροι τῆς θερμοκρασίας τοῦ 1911.

ε') ἀντεγράφησαν καὶ ὑπελογίσθησαν ἐκ τῶν ταινιῶν τοῦ ἀνεμογράφου καὶ τοῦ ἀνεμοδείκτου ἡ ταχύτης καὶ ἡ διεύθυνσις ἐν μέρει τοῦ ἀνέμου τῶν ἐτῶν 1909, 1910 καὶ 1911.

ς') ὑπελογίσθησαν οἱ μέσοι ὄροι τῶν ἀκτινομετρικῶν παρατηρήσεων καὶ ὁ ἀκτινομετρικὸς βαθμὸς ἐκάστης ἡμέρας τῶν ἐτῶν 1909 καὶ 1910 ἐν μέρει.

ζ') συνεκρίθησαν διάφορα θερμόμετρα, βαρόμετρα καὶ ὑγρόμετρα, ἀνήκοντα εἰς τὸ Ἀστεροσκοπεῖον καὶ ἰδιώτας.

η) ἀπεστέλλετο κατὰ δεκαήμερον πίναξ τῶν μετεωρολογικῶν στοιχείων Ἀθηνῶν εἰς τὸ Μετεωροσκοπεῖον Ἀμβούργου.

θ) ἀπεστέλλοντο καθ' ἐκάστην δύο τηλεγραφήματα εἰς ἕκαστον τῶν ξένων Μετεωροσκοπειῶν, μεθ' ὧν ἀνταλλάσσομεν τὰς παρατηρήσεις ἡμῶν.

ι) συνετάχθησαν καὶ ἀπεστάλησαν εἰς τοὺς μετεωρολογικοὺς Σταθμοὺς τῶν ἐπαρχιῶν διάφοροι ἐγκύκλιοι καὶ ὁδηγίαι ἐν γένει, ἀφορῶσαι εἰς τὴν κανονικὴν λειτουργίαν αὐτῶν.

ια) ἐξηλέγχθησαν αἱ παρατηρήσεις τῶν ἐπαρχιακῶν Σταθμῶν τῶν ἐτῶν 1909 καὶ 1910 καὶ ἐν μέρει τοῦ 1911.

ιβ) κατεγράφοντο καὶ ἐξηλέγχοντο τὰ καθ' ἐκάστην ὑπὸ τῶν Σταθμῶν ἀποστελλόμενα μετεωρολογικὰ τηλεγραφήματα.

ιγ) συνετάχθησαν πίνακες διαφόρων μετεωρολογικῶν στοιχείων, ζητηθέντων ὑπὸ ξένων Μετεωροσκοπειῶν καὶ ἰδιωτῶν ἐν Ἑλλάδι.

ιδ) συνετάσσετο καὶ ἐμελεῖτο καθ' ἐκάστην πίναξ τῆς μετεωρολογικῆς καταστάσεως τῆς Εὐρώπης, πρὸς πρόγνωσιν τοῦ καιροῦ, διὰ τῶν τηλεγραφικῶς λαμβανομένων παρατηρήσεων τῶν ξένων καὶ τῶν ἡμετέρων Σταθμῶν. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πίνακος τούτου συνετάσσετο καὶ ἐδημοσιεύετο διὰ τῶν ἐφημερίδων δελτίον τοῦ καιροῦ, περιέχον πολλάκις καὶ πιθανότητας περὶ τῶν μελλουσῶν μεταβολῶν αὐτοῦ, μετ' ἀρκετῆς ἐπιτυχίας.

ιε) ἐμελετήθησαν αἱ πορεῖαι καὶ ἐν γένει τὰ τῶν ὑφέσεων παρ' ἡμῖν, ἀπὸ τοῦ 1908 καὶ ἐντεῦθεν.

Τὰ ὄργανα τοῦ Μετεωροσκοπεῖου Ἀθηνῶν ἐλειτούργησαν καθ' ὅλον τὸ ἔτος κανονικῶς, πλὴν τοῦ ἀνεμογράφου, ὅστις ἔσχε διακοπὴν τινὰ καὶ ἐπεσκευάσθη ἀμέσως. Τὸ πρότυπον βαρόμετρον Fortin ἐκαθαρίσθη καὶ ἐδερνικώθη, κατὰ τὸ διάστημα δὲ τῆς ἐπισκευῆς αὐτοῦ ἐγένετο χρῆσις, μετὰ προηγουμένην σύγκρισιν πρὸς τὸ πρότυπον, τοῦ βαρομέτρου Karreler. Τὸ σφάλμα τοῦ προτύπου βαρομέτρου, ὅπερ ἦτο ἄλλοτε + 0,12, προσδιορισθὲν μετὰ τὴν ἐπισκευὴν αὐτοῦ διὰ τοῦ καθετομέτρου ἡμῶν καὶ συγκριθὲν πρὸς τὸ βαρόμετρον Karreler εὐρέθη ἴσον πρὸς + 0,17.

2) Ἐπαρχιακοὶ Σταθμοί. Πλὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις Σταθμοῦ α' τάξεως, ἐλειτούργησαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 24 β' τάξεως,

11 δ' τάξεως καὶ 7 ε' τάξεως. Πρὸς τούτοις εἰς Σταθμὸς β' τάξεως τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου καὶ εἰς Σταθμὸς β' τάξεως τοῦ ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης ἀποστέλλουσιν ἡμῖν τακτικῶς τὰς παρατηρήσεις των.

Ἡ λειτουργία τῶν Σταθμῶν τούτων ἦτο καλὴ· ἀνωμαλίαι τινὲς πορευτήθησαν μόνον κατὰ τὸ θέρος εἰς τὸν τῆς Κυπαρισσίας.

Ὁ Σταθμὸς Βόλου μετεφέρθη εἰς ἄλλην οἰκίαν, δι' ἧς καὶ διεκόπησαν αἱ παρατηρήσεις ἐπὶ δέμηνον.

Ἐκ τῶν Βροχομετρικῶν Σταθμῶν, ὁ τοῦ Καρπενηοῦ δὲν ἐλειτούργησε σχεδὸν ἐντελῶς. Ἡ διεύθυνσις αὐτοῦ ἤδη ἀνετέθη εἰς ἕτερον παρατηρητήν.

Παρὰ τῶν Σταθμῶν β' τάξεως τὸ Ἀστεροσκοπεῖον ἐλάμβανε καθ' ἐκάστην δύο τηλεγραφήματα (πλὴν τῶν τῆς Δεκελείας καὶ Θεσσαλονίκης), μετὰ τὸ τέλος δὲ ἐκάστου μηνὸς τὸ μηνιαῖον φύλλον τῶν παρατηρήσεων αὐτῶν.

Εἰς νέος Βροχομετρικὸς σταθμὸς ἰδρύθη ἐν Νησίῳ τῆς Μεσσηνίας.

Γεωδυναμικὸν Τμῆμα.

1) Κεντρικὴ ὑπηρεσία. Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ἐγένοντο κατὰ τὸ λήξαν ἔτος αἱ ἐξῆς ἐργασίαι:

α) ἐμετρήθησαν καὶ ὑπελογίσθησαν πάντα τὰ σειсмоγραφήματα τῶν ἐτῶν 1909, 1910 καὶ τινὰ τοῦ 1911.

β) κατεγράφησαν οἱ σεισμοὶ καὶ τὰ σειсмоγραφήματα τῶν ἐτῶν 1909 καὶ 1910.

γ) ἐμελετήθη ὁ νέος σειсмоγράφος τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου συστήματος Μαίνκα καὶ συνετάχθησαν αἱ ἀναγκαῖαι ὁδηγίαι πρὸς χρῆσιν αὐτοῦ. Ὁ σειсмоγράφος Μαίνκα ἐλειτούργησε κανονικῶς καθ' ὅλον τὸ ἔτος, μὲ μίαν μόνον διακοπὴν 5 ἡμερῶν (1-6 Φεβρουαρίου), καθ' ἧς ἀφηρέθη τὸ ἐκκρεμὲς αὐτοῦ, ὅπως τροποποιηθῆ ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ κ. Κένιγκ, ἵνα σημειῶνται ἐπὶ τῶν ταινιῶν καὶ αἱ ἀκέραιαι ὥραι τοῦ ἡμερονυκτίου. Ὁ σειсмоγράφος οὗτος παρετηρεῖτο ἀπαξ καθ' ἐκάστην. Αἱ σταθεραὶ αὐτοῦ προσδιωρίζοντο τακτικῶς κατὰ Σάββατον καὶ ἐκτάκτως μετὰ πάντα σημειούμενον σεισμόν· οὕτως καθ' ὅλον τὸ ἔτος ὤρίσθησαν 34 φορές.

Ὁ ἕτερος σειсмоγράφος τοῦ Ἀστεροσκοπείου συστήματος Agamennone ἐλειτούργησε καὶ οὗτος κανονικῶς καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς διακοπῆς. Παρατηρεῖτο δις καθ' ἑκάστην, κατὰ δὲ τὰς ἑορτὰς ἁπαξ. Τὸ χρονόμετρον αὐτοῦ, χορδιζόμενον καθ' ἑκάστην, συνεχρίνετο πρὸς εὐρεσιν τῆς ἀπολύτου καταστάσεώς του. Αἱ σταθεραὶ τοῦ ὄργάνου ὠρίσθησαν 14 φορές, εὐρεθεῖσαι σχεδὸν αἱ αὐταί.

2) Σεισμολογικοὶ Σταθμοί. Ὁ σειсмоγράφος Αἰγίου ἐλειτούργησεν ἀνελλιπῶς καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Τὸ χρονόμετρον τοῦ Σταθμοῦ τούτου συνεχρίθη τηλεγραφικῶς πρὸς τὸ τοῦ Ἀστεροσκοπείου 24 φορές.

Ὁ σειсмоγράφος Καλαμῶν ἐλειτούργησεν ἐπὶ τινὰς μῆνας μόνον, ὁ δὲ τῆς Ζακύνθου παντελῶς, μὴ κατασκευασθεισῶν εἰσέτι τῶν νέων γραφίδων αὐτοῦ πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν θραυσθεισῶν παλαιῶν.

Σεισμολογικὰς παρατηρήσεις ἀπέστειλαν ἐκ τῶν ἐν Ἑλλάδι διεσπαρμένων παρατηρητῶν ἡμῶν 54 ἐν ὄλῳ, ἦτοι 19 Σταθμοί, 4 τηλ. γραφεῖα, 26 δημοδιδάσκαλοι καὶ 7 ἰδιῶται.

Ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν γενομένων σεισμολογικῶν παρατηρήσεων ἀνέρχεται εἰς 304, ἐξ ὧν 162 σειсмоγραφικαί. Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων 50 ἀνήκουσιν εἰς τὸν σειсмоγράφον Mainka (Ἀθηνῶν), 14 εἰς τὸν σειсмоγράφον Agamennone (Ἀθηνῶν), 85 εἰς τὸν τοῦ Αἰγίου καὶ 13 εἰς τὸν τῶν Καλαμῶν.

Μαγνητικὸς Σταθμὸς.

Μαγνητικαὶ παρατηρήσεις ἄμεσοι ἐγένοντο 29, ἐξ ὧν 11 ἐν τῷ Ἀστεροσκοπείῳ, ἀπὸ τῆς 2^{ης} ὥρας π. μ. μέχρι τῆς πρώτης, 3 ἐν Κηφισίᾳ παρὰ τὸ Κεφαλάριον κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας, 2 διπλαῖ, ἦτοι πρὸ καὶ μετὰ τὴν διακοπὴν τοῦ ἡλεκτρικοῦ ρεύματος τοῦ σιδηροδρόμου Ἀθηνῶν - Πειραιῶς καὶ 11 συγκριτικαὶ πρὸς τὰς τοῦ εἰδικοῦ ἀπεσταλμένου Ἀμερικανοῦ κ. Stieg, ἀπὸ τῆς 4 π. μ. μέχρι τῆς 8 π. μ. καὶ ἀπὸ τῆς 4 1/2 - 7 μ. μ. κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Αὐγούστου.

Βιβλιοθήκη καὶ Ἀναγνωστήριον.

1) Βιβλιοθήκη. Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Ἀστεροσκοπείου ἐπλουτίσθη διὰ 805 τόμων, προελθόντων ἐξ ἀνταλλαγῆς τῶν ἡμετέ-

ρων δημοσιεύσεων μετὰ διαφόρων ξένων ἐπιστημονικῶν ἰδρυμάτων καὶ ἐξ ἀγορᾶς ὀλίγων νέων χρησίμων συγγραμμάτων.

Ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν τόμων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἀστεροσκοπείου ἀνέρχεται ἤδη εἰς 12,670.

Εἰς τὴν βιβλιοθήκην ἐγένοντο κατ' αὐτὰς ριζικαὶ μεταβολαί· ἅπαντα τὰ βιβλία ἐτοποθετήθησαν ἐκ νέου συστηματικώτερον, θέλει δὲ καταρτισθῆ βαθμηδὸν καὶ νέον εὐρετήριον, διὰ νέων δελτίων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀποσταλέντων ἡμῖν δωρεᾶν βιβλίων, εἶναι πολὺ ἀνώτερος ἢ ἄλλοτε, συνεπεῖα ἀποστολῆς αἰτήσεων ἡμῶν εἰς διάφορα ξένα ἰδρύματα, πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐλλιπῶν σειρῶν τῶν δημοσιεύσεων αὐτῶν.

2) Ἀναγνωστήριον. Τὸ ἀναγνωστήριον τοῦ Ἀστεροσκοπείου ἐλάμβανε τακτικῶς 75 περιοδικὰ καὶ ἕτερα δὲ 15 ἀτάκτως.

Δημοσιεύσεις.

Αἱ ἐπόμεναι ἐργασίαι ἐδημοσιεύθησαν, διαρκοῦντος τοῦ ἔτους τούτου:

1) Sur la constitution physique des comètes (Astronom. Nachr. N° 4468 B. 187 p. 53).

2) Ὁ κομήτης τοῦ Χάλλεϋ καὶ οἱ ἐπιστημονικοὶ ἀγῶνες ἐν Ἑλλάδι. (Μελέτη Ἰανουαρ. 1911).

3) Les transformation apparentes de la comète de Halley (Ciel et terre, Mars 1911).

4) Observations de la comète Faye - Gerulli (Comptes Rendus de l'Academie des Sciences de Paris, t. 152, p. 574).

5) Observations de la Nova Lacertae, (Astron. Nachr. N° 4509).

6) La queue de la comète de Halley, (Astron. Nachr. N° 4496).

7) Observations de Saturne faites pendant l'apparition de 1910-1911, (Bullet. de la Societ. Astron. de France, Août 1911).

8) Sur la direction de la queue de la comète de Halley le soir du 20 Mai 1910, (Ciel et Terre Septembre 1911).

9) Rapport sur le service sismique en Grèce pendant

les années 1909 - 1911, (Comptes Rendus de l'Association Sism. Internation. 1911).

Κληροδότημα Κοργιαλένιου.

Ὁ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀποθανὼν ἐν Λονδίῳ φιλόπατρις ὁμογενὴς Μαρτίνος Κοργιαλένιος, ὅστις τὸ μέγιστον μέρος τῆς μεγάλης περιουσίας του ἐκληροδότησεν ὑπὲρ ἔθνικῶν σκοπῶν, ἀφῆκεν ὑπὲρ τοῦ Ἀστεροσκοπείου, πρὸς ἀπόκτησιν μεγάλου ἰσημερινοῦ τηλεσκοπίου, 200,000 δραχμῶν. Ἡ σχετικὴ ρήτρα τοῦ κειμηλίου ἀνδρὸς ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἐπιθυμῶν νὰ συντελέσω, ὅπως τὸ Ἀστεροσκοπεῖον Ἀθηνῶν ἐπωφεληθῆται τῆς σπανίας διαυγείας τοῦ Ἀττικοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐξυπηρετεῖ ἔτι τελεσφορώτερον ἢ μέχρι τοῦδε τὴν προαγωγὴν τῆς Ἀστρονομικῆς Ἐπιστήμης, δίδω εἰς τὸ ρηθὲν Ἀστεροσκοπεῖον τὸ ποσὸν τῶν 8000 λιρῶν, ἵνα χρησιμοποιηθῆ πρὸς ἀγορὰν καὶ ἐγκατάστασιν μεγάλου ἰσημερινοῦ τηλεσκοπίου, τὸ ὅποσον νὰ φέρῃ τὸ ὄνομά μου. Τὸ κληροδότημα τοῦτο θὰ ἔχῃ ἰσχὺν μόνον, ἐὰν ὁ κ. Δημ. Αἰγινήτης δεχθῆ νὰ ἐξακολουθῆ διευθύνων τὸ ρηθὲν Ἀστεροσκοπεῖον, καθ' ὃν χρόνον τὸ κληροδότημα τοῦτο θέλει ἐφαρμοσθῆ, καὶ ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ τῷ ἀνατεθῆ ἡ πλήρης ἐκτέλεσις τῆς διατάξεως ταύτης ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν Ἑλλήνων ἐκτελεστῶν μου».

Μὴ περατωθείσης εἰσέτι τῆς ἐκκαθαρίσεως τῆς περιουσίας τοῦ διαθέτου, ἡ ἐνταῦθα Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ οὐδὲν τῶν κληροδοτημάτων τῆς διαθήκης αὐτοῦ παρέδωκε μέχρι τοῦδε.

Προσκτήματα καὶ βελτιώσεις.

Ἡ ἐν τῷ Προϋπολογισμῷ τοῦ Κράτους χάριν τῆς συντηρήσεως τοῦ Ἀστεροσκοπείου, τῶν 36 Μετεωρολογικῶν καὶ 3 Σεισμογραφικῶν σταθμῶν αὐτοῦ μικρὰ σχετικῶς πίστωσις διέτεθη ὡς ἑξῆς:

Πλὴν τῆς θερμάνσεως, τῆς γραφικῆς ὑλῆς, τῶν περιοδικῶν καὶ νέων συγγραμμάτων, τῶν ὁδοιπορικῶν, τῶν ἐκτάκτων Βοηθῶν, τῆς νυκτερινῆς φυλάξεως τῶν ὀργάνων, τῆς συντηρήσεως τοῦ κήπου, τῆς ἐπιθεωρήσεως τῶν Σταθμῶν καὶ ἐπισκευῆς τῶν

κιρίων τοῦ καταστήματος, τῆς συμπληρώσεως τῆς θερινῆς ἀρδεύσεως τῶν δένδρων τοῦ λόφου, τῆς συντηρήσεως τῶν ἐπαρχιακῶν Σταθμῶν, τῆς πληρωμῆς τῶν ἀστρονομικῶν τηλεγραφημάτων, τῆς δαπάνης διὰ τὴν μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀλληλογραφίαν, ἠγοράσθησαν 500 δραχμῶν γραμματόσημα διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν Annales, εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἐπεσκευάσθησαν 4 βαρόμετρα, κατεσκευάσθησαν 12 θῆκαι βροχομέτρων, ἐτροποποιήθη τὸ ἐκκρεμὲς τοῦ σεισμογράφου Mainka, ἐπεσκευάσθη ὁ ὠρολογιακὸς μηχανισμὸς τοῦ σεισμογράφου Καλαμῶν, κατεσκευάσθησαν τρεῖς βιβλιοθήκαι, κατεσκευάσθησαν 30 βιβλιάρια ἀστρονομικῶν καὶ μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων, ἐδιδιοδετήθησαν 360 τόμοι βιβλίων τῆς βιβλιοθήκης, κατεσκευάσθησαν 30 νέα κυτία βιβλιοθήκης καὶ ἐπεσκευάσθησαν ἕτερα 30 παλαιά, κατεσκευάσθησαν 3000 νέα δελτία διὰ τὸ εὐρετήριον τῆς βιβλιοθήκης, ἐπληρώθη ἡ ἐλαιοβαφὴ τμημάτων τινῶν τοῦ Ἀστεροσκοπείου, ἐπεσκευάσθη εἰς κοχλίας τοῦ μεσημβρινοῦ κύκλου Συγγροῦ, ἐτοποθετήθη εἰς ἠλεκτρικὸς λαμπτήρ εἰς τὸ ἐκκρεμὲς Kessel, ἠγοράσθησαν 1000 ταινίαι σεισμογράφου Mainka, κατεσκευάσθη εἰς μετεωρολογικὸς κλωδός, ἐπληρώθησαν 80 δεσμίδες χάρτου πρὸς ἐκτύπωσιν τῶν Annales τοῦ Ἀστεροσκοπείου.

Ο ΚΑΪΜΕΝΟΣ Ο ΠΑΤΕΡΑΣ

(Ἐκ τοῦ Ἡμερολογίου κόρης)

ΥΠΟ ΡΑΥΛ ΡΕΝΟΥΣ

Ἐπλησίαζαν τὰ Χριστούγεννα....

Καὶ ἐκεῖνος ἔμενε πάντοτε παράλυτος.

Τὸ ἄρρωστον σῶμά του ἐξαπλωμένον εἰς μίαν πολυθρόναν μὲ τροχούς· τὰ μάτια του, τὰ νεανικὰ ἀκόμη μάτια, ἄλλοτε ζωηρὰ καὶ ἄλλοτε κατὰκοπα, προσηλωμένα εἰς τὸ κενόν.

Ὁ καυμένος ὁ πατέρας! Τόσον νέος ἀκόμη καὶ ὁμως ἀσθενῆς ἐκεῖ, ἀκίνητος, ὑποχρεωμένος νὰ βλέπῃ συντετριμμένην ὄλην τὴν προτέραν ἐνεργητικότητά του!

Τὸν ἐφέραμεν κοντὰ εἰς τὸ παράθυρον.

Ἐξω ὁ ἥλιος ἔλαμπε τόσον ὠραία, ἐπάνω εἰς τὰ γυμνὰ βουνὰ καὶ εἰς τὰ ἀφυλλὰ δένδρα.

Τὰ κυπαρίσσια μὲ τὰ ξέθωρα πράσινα χρώματά των ἐκύτταζαν ἐπάνω ἀπὸ τὰ κτίρια, ὡς νὰ ἐχαίροντο καὶ αὐτά. Καὶ τὰ πουλάκια ἐσκόρπιζαν τὸ χαρωπὸν κελάδημά των καὶ ἐζέσταιναν τὴν παγωμένην φωνοῦλάν των.

Δὲν ὑπῆρχαν πλέον οὔτε ἀηδόνια, οὔτε χελιδόνια — τὸ ἤξευρεν αὐτὸ ὁ πατέρας. Ἐμεναν μόνον μερικὰ ἐρημικὰ καὶ ταπεινὰ σπουργίτια, ποῦ δὲν φοβοῦνται οὔτε τὴν ζέστην οὔτε τὸ ψῦχος.

Τὰ μάτια τοῦ πατέρα ἐκύτταζαν ἀπὸ τὸ παράθυρον, χωρὶς νὰ μεταβάλλεται καθόλου ἢ ἐκφρασίς των. Ὅλα μέσα των ἔμεναν χωρὶς ψυχὴν.

Διὰ τίποτε δὲν ἤσθάνετο συγκίνησιν, ὡς νὰ μὴν ἔζη ἐντὸς του καμμία ἀνάμνησις — ὅλα νεκρά.

Διατί ἐκύτταζε μὲ τόσην ἀδιαφορίαν ὁ καυμένος ὁ πατέρας; Τὸν ἀπησχόλει τάχα καμμία σκέψις ἢ εἶχε χάσῃ κάθε ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ζωὴν, ἀφ' ὅτου εἶχε μεταβληθῆ καὶ αὐτὸς εἰς ἀνθρώπινον ἐρείπιον;

Τὸν ἀπεμάκρυνα ἀπὸ τὸ παράθυρον, καὶ ἡ ὄψις τοῦ ἐζωογονήθη.

Ὅχι, δὲν εὐχαριστεῖτο νὰ βλέπῃ ἔξω. Ἐκεῖ, πέραν ἀπὸ τὸ παράθυρον, ἐκεῖ ἦτον ἡ ζωὴ, ἐκεῖ καὶ αὐτὸς ἄλλοτε εἶχε ζῆσιν, εἶχε δημιουργήσῃ, εἶχεν ἐργασθῆ, εἶχεν ἀναδειχθῆ.

Καὶ εἶχε πραγματικῶς ἀναβῆ ὑψηλὰ ὁ καυμένος ὁ πατέρας.

Μόνος του εἶχεν ὑψωθῆ, μὲ τὰς ἰδικὰς του δυνάμεις εἶχε στήσῃ τὸν στυλοβάτην του.

Τί τολμηρὰ ὄνειρα νὰ ἐπλαττε τάχα καὶ τὰ κατεθρυμμάτισεν ὁ Θεός!...

Διὰ τοῦτο ἴσως δὲν ἤθελε καὶ νὰ βλέπῃ ἔξω πρὸς τὸν κόσμον ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀφήσῃ πρὶν ἀληθεύσουν τὰ ὄνειρά του....

Διὰ τοῦτο ἴσως....

Μὲ τὴν κεφαλὴν γυρμένην ἐλαφρὰ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἔσυρα τὸν πατέρα εἰς τὸ πλαγινὸν δωμάτιον. Μὲ ἀντίκρυζαν ἐκεῖ αἱ μεγάλαι βιβλιοθήκαι του, τὰ βιβλία πρὸ πάντων τῆς μελέτης του, τῆς μορφώσεώς του, ὅσα τὸν εἶχαν βοηθήσῃ νὰ γίνῃ ὅ,τι ἔγινε.

— Τὰ βιβλία εἶναι τακτοποιημένα, θὰ τὰ χαίρεσαι τώρα καὶ σύ!

Ἐκύλισα τὴν πολυθρόναν εἰς τρόπον ὥστε νὰ εἶναι πρὸς τὰς βιβλιοθήκας τὸ ὑγιὲς μέρος τοῦ σώματος.

Τώρα ἤμποροῦσε νὰ τὰς βλέπῃ.

Τὸ βλέμμα του προσηλώθη ἐπὶ πολλὴν ὥραν ὡς νὰ ἐξήταζε μὲ προσοχὴν, χωριστά, κάθε βιβλίον καὶ κάθε σειρὰν τῆς βιβλιοθήκης.

Καὶ ὅταν πάλιν ἔσκυφα πλησίον του, μοῦ ἐφάνη ὅτι ἔλαμπε κάτι εἰς τὰ μάτια του, κάτι ὡς ἀν δάκρυα....

— Πήγαίνέ με εἰς τὸ δωμάτιόν μου, εἶπε, πάλιν καλλίτερα εἶναι ἐκεῖ....

Ἐκεῖ διήρχετο τὴν ἀθλίαν ζωὴν του ὁ καυμένος ὁ πατέρας! Ζωὴν πόνων καὶ βασάνων. Καρφωμένος εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν, ἔμενε ὥρας, ἡμέρας, ἐβδομάδας, μῆνας ὀλοκλήρους. Καὶ οἱ πόνοι τὸν κατεσπάραζαν, οἱ ἀδιάκοποι, οἱ ἀμάλακτοι πόνοι.

Ἀλλὰ δὲν παρεπονεῖτο ὁ καυμένος πατέρας! Ἐπρόσμενε καρτερικὰ τὴν ἡμέραν νὰ περάσῃ καὶ τὴν νύκτα νὰ ἔλθῃ διὰ νὰ τοῦ φέρῃ κάποιαν παραμυθίαν — κάποιαν λήθην. Καὶ ἐπὶ θει τὸν ὕπνον, ὡς τὸν μόνον παρήγορον. Ἀλλὰ καὶ ὁ ὕπνος δὲν ἤρχετο πάντοτε.

Καὶ ἔμενε ἐκεῖ ὁ καυμένος ὁ πατέρας!

Κάποτε ἕως τὸ δωμάτιον ἐφθάναν οἱ ἤχοι κλειδοκυμβάλου. Ἦκουε τότε μὲ προσοχὴν, διότι εἶχεν ἀγάπην δι' ὅλα τὰ ὠραία.

Τί παράξενον πρᾶγμα, μουσικὴ εἰς τὸν τόπον ἐνός τοιούτου μάρτυριου! Καὶ ὁμως ἐφαίνετο ὡς ν' ἀπετέλει συμφωνίαν.

Ἐπάνω ἀπὸ ὄλην αὐτὴν τὴν ὀδύνην καὶ ὄλην τὴν ἀγωνίαν ἐκυμάτιζε κάτι, τὸ ὁποῖον ἐνθύμιζε μουσικὴν, ἐνθύμιζε ταπεινὴν ἁρμονίαν, ἐνθύμιζε τὸν πόνον μιᾶς μεγάλης ψυχῆς.

Καὶ ἡ μουσικὴ ἐκείνη ἔκαμνε καλὸν εἰς τὸν ἄρρωστον. Καὶ ὅταν κάποτε ἐνώνετο μαζί καὶ τὸ ἄσμα γυναικείας φωνῆς, δὲν ἄφινε νὰ κλεισθῆ ἡ θύρα του καὶ νὰ διωχθῆ ἡ ἁρμονία ἀπὸ τὸ δωμάτιόν του.

Ἄπο ποῦ ἤρχετο ἡ φωνή ἐκείνη, δὲν τὸ ἤξευρεν ὁ καυμένος ὁ πατέρας. Καὶ οὔτε ἠρώτα—ἴσως δὲν ἤθελε νὰ τὸ μάθῃ....

Μίαν ἡμέραν ἔφθασεν εἰς τὸ δωμάτιόν του ἡ μελωδία ἐκκλησιαστικοῦ ἄσματος. Καὶ αὐτὸ τὸ ἔψαλλε γυναικεία φωνή.

Ἵταν εἰσῆλθα πάλιν, εὗρήκα τὸν πατέρα συλλογισμένον.

—Τὸ ἀκουσες; μοῦ εἶπεν, ἐγὼ πρώτην φοράν τὸ ἀκούω μοῦ ἔκαμε τόσον καλόν.

Καὶ ὁ καυμένος ὁ πατέρας ἐμειδίασε καὶ τὸ πρόσωπόν του ἔλαβε νεανικὴν ἔκφρασιν.

Ἐκτοτε ἤκουε συχνὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἐκεῖνο ἄσμα....

Τὰ Χριστούγεννα ἦλθαν καὶ ὁ πατέρας ἔμενε πάντοτε ἀσάλευτος ἐκεῖ. Τὰ ἄρρωστα πόδια του ἦσαν σκεπασμένα μὲ περισσότερα ἀκόμη σκεπάσματα, ἀλλ' ἡ κατάστασις ἦτο ἡ αὐτὴ καθὼς πρὶν.

Τὰ χέρια του, τὰ εὐμορφα, τὰ κατάλευκα καὶ καλοκαμωμένα χέρια, ἔμεναν ἐπάνω εἰς τὸ κόκκινον σκέπασμα, καὶ τὸ ζωηρόν του χρῶμα ἐμεγάλωνε τὴν ἀντίθεσιν.

Ἐκύλισα τὸν πατέρα ἔξω, εἰς ἄλλο καλοσυγυρισμένον δωμάτιον. Εἰς τὸ τζάκι ἔκαιε πρόσχαρα ἡ φωτιά. Τὴν κρεμαστὴν λάμπαν ἐστόλιζε κλῶνος ἀπὸ ἔλατον, καθὼς καὶ δύο ἀνθοδοχεῖα ἐπάνω εἰς τὸ τζάκι, καὶ ἐσκορπίζετο εἰς τὸ δωμάτιον τὸ εὐχάριστον ἄρωμα δάσους.

Ὅλα ἐνθούμιζαν Χριστούγεννα. Καὶ εἰς τὰ μάτια μου ἐμπρὸς ἐπρόβαλε μία εἰκὼν ἀπὸ τὴν παιδικὴν μου ἡλικίαν: τὸ παλαιὸν πατρικὸν κτῆμα....

Καὶ ἐνθυμήθην πῶς, ἀπὸ τὰ πλούσια δάση τῶν ἐλάτων του, μᾶς ἤρχετο κατ' ἔτος ἐν δένδρον καὶ πῶς ἐορτάζαμεν ἡσυχὰ καὶ εὐχάριστα τὰ Χριστούγεννα. Καὶ ὁ πατέρας ἦτο μαζί μᾶς, ἡρεμος, ὑγιής, γεμάτος ζωὴν καὶ δύναμιν τότε—ὁ πατέρας, ὁ καυμένος ὁ πατέρας!

Ἐπάνω εἰς μικρὸν τραπεζάκι, εἰς μίαν γωνίαν τοῦ δωματίου, ἔλαμπε κατὰ ὡσάν πλεγμένον ἀπὸ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ. Καὶ ὅταν ἐπλησίαζε κανεῖς, ἔβλεπεν ὅτι ἦτο δένδρακι, στολισμένον μὲ διάφορα μικροπράγματα χριστουγεννιάτικα.

Τὸ βράδυ, ὅταν θὰ τὸν ἐπλαγιάζαμεν εἰς τὸ κρεβάτι του τὸν πατέρα, τοῦ εἶχαμεν ἐτοιμάσῃ μικρὰν ἐκπληξιν. Τὸ δένδρακι μὲ τὰ ἀναμμένα κεράκια θὰ τὸ ἐπηγαίναμεν ἐκεῖ κοντὰ του, νὰ τὸν κάμωμεν νὰ χαρῆ. Τὸ χαμόγελον τῶρα ἦτο τόσον σπάνιον εἰς τὰ χεῖλη του.

ἘΤὰ κεράκια τοῦ χριστουγεννιάτικου δένδρου ἴσως θὰ ἔρριπτιαν ὀλίγον φῶς εἰς τὴν ἀρρωστημένην ψυχὴν του.

Καὶ ἂν ὄχι, ἴσως τοῦλάχιστον θὰ τὸν εὐχαρίσται καὶ μόνῃ ἡ ἰδέα ὅτι τὰ παιδιὰ του ἠθέλησαν νὰ τὸν κάμουν νὰ χαρῆ. Δὲν

τὸ εἶχεν ἰδῆ τὸ δένδρακι ἦταν ἀκριβῶς τοποθετημένον εἰς τὸν τρόπον, ὥστε δὲν ἤμποροῦσε νὰ τὸ βλέπῃ, διότι ἀπὸ τὸν ἕνα τοῦ ὀφθαλμοῦ—ἀπὸ τὸ παράλυτον μέρος—εἶχε χάσῃ τὸ φῶς.

Ἐσκυφα κοντὰ του.

—Βλέπεις τὰ κλαδιὰ εἰς τὴν λάμπαν; Δὲν εἶναι ωραία; Δὲν ταιριάζουν μὲ τὰ Χριστούγεννα;

Ἐνευσε μὲ τὴν κεφαλὴν ὁ καυμένος ὁ πατέρας.

Τότε ἔσκυφα ἀκόμη περισσότερο κοντὰ του:

—Σοῦ εὐχομαι, πατέρα, καλὰ—καλὰ Χριστούγεννα, ἤθελα νὰ εἰπῶ, ἀλλὰ μοῦ ἐκόπη ἡ φωνή.

Ἐφίλησα τὰ δύο κατάλευκα χέρια του, ἀφηγμένα ἐπάνω εἰς τὸ κόκκινον σκέπασμα. Πρῶτα τὸ ὑγιές καὶ ἔπειτα τὸ ἀρρωστον. Καὶ μ' ἐπῆραν τὰ δάκρυα....

Ἀλλὰ δὲν ἀντελαμβάνετο ὅτι ἔκλαια ὁ καυμένος ὁ πατέρας. Τὰ δάκρυά μου ἐστάλαζαν ἐπάνω εἰς τὸ ἀρρωστον χέρι, καὶ τὸ χέρι αὐτὸ ἀπὸ καιρὸν ἦτον ἀναίσθητον....

—Τί μοῦ εὐχεσαι; Ἠρώτησε. Δὲν ἤξεύρεις πῶς δὲν τὸ λέγουν αὐτὸ εἰς ἕνα ἀρρωστον;

Διὰ πρώτην φοράν ὠμίλει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ἡ φωνή του ἦτο σιγαλὴ καὶ εἶχε τόσον θλιβερόν τόνον....

—Εἶναι ὡσάν νὰ τὸν περιπαίξουν.... Εἶπε χωρὶς καμμίαν πικρίαν, ὡσάν μοῦ ἔκαμνε μάθημα.

Δὲν ἤθελα νὰ τὸν λυπήσω τὸν πατέρα, ἤθελα νὰ τοῦ εἰπῶ κατὶ, κατὶ καλόν, ὅπως ἐσυνήθιζα κάθε χρόνον νὰ τοῦ λέγω τὰ Χριστούγεννα. Ἠθελα νὰ τοῦ δείξω ὅτι δι' ἐμὲ ἦτο πάντοτε ὁ ἴδιος, ὁ ἀγαπημένος, ὁ καλός μου ὁ πατέρας.

—Ἠξεύρεις τί μοῦ ἐνθυμίζει αὐτό; Εἶπε μετὰ μικρὰν σιωπὴν. Μοῦ ἐνθυμίζει μίαν ἱστορίαν τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας. Ἦμουν παιδί τότε καὶ, ὅταν ἐπήγαινα εἰς τὸ σχολεῖον, ἔπρεπε νὰ περάσω ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν φυλακὴν. Ἦτο Πάσχα. Καὶ ἐνῶ ἐπερνοῦσα ἀπ' ἐκεῖ, εἶδα δύο φυλακισμένους ὀπίσω ἀπὸ τὰ σίδερα ἐνὸς παραθύρου. «Εἶναι Πάσχα, ἐμεῖς ἔχομεν αὐτὰ καὶ κουλοῦρες καὶ σεῖς μένετε κλεισμένοι αὐτοῦ μέσα!» Ἐφώναξα χαρούμενος. Ἵταν ὁμοῦ ἐγύρισα εἰς τὸ σπίτι καὶ τὸ διηγήθην τῆς μητέρας μου, μοῦ εἶπε: «Μὴν περιπαίξῃς ποτὲ τοὺς δυστυχισμένους ὡς σοῦ γίνῃ μάθημα αὐτό· εἰς τὸ ἐξῆς νὰ σέβῃς τὸν πόνον τῶν ἄλλων.» Τὰ λόγια αὐτὰ τῆς μητέρας μου μοῦ ἔκαμαν μεγάλην ἐντύπωσιν. Δὲν ἐκοιμήθην ὅλην τὴν νύκτα. Διὰ πρώτην φοράν σοβαρὰ σκέψεις ἐβασάνιζαν τὸν νοῦν μου. Τὸ ἄλλο πρῶτ', ὅταν ἐπήγαινα πάλιν εἰς τὸ σχολεῖον καὶ εἶδα τοὺς φυλακισμένους, τοὺς ἔδωσα τὰ αὐτὰ μου καὶ τὴν πασχαλινὴν κουλοῦραν. Καὶ ἀπὸ τότε ἐγίναμεν φίλοι».

Ἀδιόρατον χαμόγελον ἐφώτισε τὸ πρόσωπόν του καὶ ἦσαν

δλα τόσον εὐγενικά εἰς τὸ πρόσωπον ἐκεῖνο. Ἐξαφνα διέκοψε τὴν ὄμιλιν καὶ ἔμεινε πάλιν συλλογισμένος καὶ ἄφωνος.

Ἐγνώριζα, ὅτι τὸν εἶχα ἐγγίσει εἰς πολὺ τρυφερὸν μέρος. Σπανίως ὠμίλει διὰ τὰ παιδικὰ του ἔτη, διὰ τὴν μητέρα του ἀλλ' ὅταν ὠμίλει, ἐφαίνετο συγκινημένος καὶ ἡ συγκίνησις του διήρκει ἐπὶ πολὺ.

Οἱ κώδωνες ἐσήμαιναν.

Ἀπὸ τὴν ἀντικρυνὴν ἐκκλησίαν ἤκούετο καθαρὰ τὸ ὄργανον καὶ ὁ ἦχος ἔφθανε καὶ ἐσβύνετο ἕως τὸ δωμάτιον τοῦ ἀρρώστου.

Τὸν εἶχαμεν πλαγιάσει εἰς τὸ κρεβάτι του. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπέρασεν ἡσυχᾶ, ὠμίλησεν ὀλίγον καὶ σχεδὸν δὲν ἔδειξε ἐνδιαφέρον δι' ὅ,τι συνέβαινε γύρω του.

Τῶν Χριστουγέννων αἱ ψαλμωδία ἀντήχουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Εἰς τὸ δωμάτιόν του ἐβασίλευεν ἄκρα σιωπή. Ἐκάθισα κοντὰ του καὶ ἐχάιδεα τὸ χέρι του.

— Ἀκούεις τὸ ὄργανον; Τοῦ εἶπα εἰς τὸ αὐτί.

— Ναί, εἶναι Χριστούγεννα σήμερα. Ἀπεκρίθη σιγά, ὡσάν νὰ μὴν ἤθελε νὰ διακόψῃ τὴν σιωπὴν, διὰ νὰ προσέχῃ εἰς τὴν ψαλμωδίαν.

«Ἡσυχὴ νύχτα! Ἁγία νύχτα!»

Καὶ τότε μοῦ ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν τὸν δενδράκι — ἡ ἐκπληξις ποῦ εἶχαμεν ἐτοιμάσει διὰ τὸν πατέρα. Ἀλλ' ἠσθάνθη ἔξαφνα χαμένον ὄλον τὸ θάρρος μου.

Ναί, ἔπρεπε νὰ μελνῇ ἐκεῖ, ὅπου ἦτο, τὸ δενδράκι. Αὐριον θὰ τοῦ ἔπαιρναν ὀπίσω δλα του τὰ στολίδια καὶ ἔπειτα θὰ ἐπήγαινε νὰ γίνῃ προσάναμμα τῆς φωτιᾶς....

Ἐκρατοῦσα πάντοτε τὸ χέρι του εἰς τὰ χέρια μου, καὶ ἤκούετο ἡ ψαλμωδία μαζί με τὸ ὄργανον.

Ἐσκυφα εἰς τὸ προσκέφαλόν του. Τὰ μάτια του ἦσαν κλειστά καὶ εἰς τὰ χεῖλη του εἶχεν ἀπομείνῃ τὸ χαμόγελον.

Τί νὰ ὠνειρεύετο;

Ἴσως ἄλλους περασμένους καιρούς. Ἴσως τὸ κτήμᾶ του μετὰ τὰ ὕψηλὰ τὰ ἔλατα καὶ τὰ πολλὰ τὰ χιόνια.

Ἀπεκοιμήθη μετὰ τοῦ ὄργάνου τοὺς ἦχους καὶ μετὰ τοὺς ψαλμοὺς τῶν Χριστουγέννων.... Καὶ ὁ ὕπνος ἦτο δι' αὐτὸν τὸ καλλίτερον Χριστουγεννιάτικον δῶρον.

Ἐμνενα ἄφωνος εἰς τὸ πλευρόν του καὶ παρηκολούθουν τὴν ἀναπνοήν του. Καὶ ἔωρτάσαμεν μαζί τὰ τελευταῖα Χριστούγεννα. Τὰ τελευταῖα Χριστούγεννα ποῦ ἐπέρασεν εἰς τὴν γῆν ὁ καυμένος ὁ πατέρας!

(Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ)

Μετάφρασις Δ.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΑΓΓΛΙΑ

Ἄγγλος ἠλεκτρολόγος ἐφεῦρεν ὄργανον, τὸ ὁποῖον ὠνόμασεν «ἀερόφωνον», εἶναι δὲ τοῦτο τηλέφωνον ἀνευ σῦρματος. Τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς του κρατεῖ ἀκόμη μυστικόν, ἀλλὰ τὰ γενόμενα πειράματα ἐμαρτύρησαν τὴν ἐπιτυχίαν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ. Ἐντὸς μιᾶς οἰκίας, εἰς διάφορα πατώματα, ἐπὶ παρουσίᾳ ἐπιστημόνων καὶ δημοσιογράφων, ἐτέθησαν δύο συσκευαί, αἱ ὁποῖαι ἐλειτούργησαν ἐξαιρετὰ διαβιβάζουσαι λίαν εὐκρινῶς τὴν φωνὴν τῶν συνομιλούντων. Ἡ τοιαύτη συνομιλία δύναται νὰ γίνεταί ἐξ ἀποστάσεως μέχρις εἴκοσι χιλιομέτρων. Τὸ ἀερόφωνον εἶναι μικρὸν καὶ εὐμετακίνητον. Φαίνεται δὲ προωρισμένον νὰ παράσχη σημαντικὰς ὑπηρεσίας ἐν πολέμῳ. Ἀλλὰ καὶ ἡ χρῆσις αὐτοῦ εἰς τὸν καθ' ἡμέραν βίον θὰ εἶναι πολλαπλή, ὅταν τελειοποιηθῇ καὶ διαδοθῇ.

ΑΜΕΡΙΚΗ

Μία ὑπέρπλοτος Ἀμερικανίς, εἰς τὴν πολιτείαν τῆς Μασαχουσέτης, προτίθεται νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὴν ἐξῆς φαινήν ιδεάν: νὰ φιλοξενῇ εἰς τὸ μέγαρόν της ἐπὶ 20 ἡμέρας ἀριθμὸν τινα πτωχῶν ἐργατῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ διέρχωνται ἐκεῖ ὡς νὰ ἦσαν τῆς τάξεως καὶ τῆς περιουσίας της, μετὰ τὴν πολυτέλειαν, τὴν ἀφθονίαν καὶ τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ τοῦ πλοῦτου.

ΓΑΛΛΙΑ

Ὁ διάσημος γάλλος μουσουργὸς Saint-Saëns ἤρχισε τὴν δημοσίευσιν τῶν παιδικῶν ἀναμνήσεων καὶ τῶν πρώτων μουσικῶν ἐντυπώσεων του. Ὡς διηγεῖται μετὰ περισσῆς ἀφελείας, οἱ πρώτοι μουσικοὶ ἦχοι,

οἱ ὁποῖοι τὸν ἔτερψαν, γήπιον ἀκόμη, ἦσαν οἱ συριγμοὶ καὶ οἱ κοχλιασμοὶ τοῦ βράζοντος ὕδατος ἐντὸς μεγάλου μεταλλίνου δοχείου, τὸ ὁποῖον ἐτοποθετεῖτο ἐκάστην πρωτὴν εἰς τὴν ἐστίαν. Εἰς ἡλικίαν τριάκοντα μηνῶν ἔκρουε διὰ τῶν μικρῶν θακτύλων μετὰ δεξιότητος τὰ πλήκτρα τοῦ κλειδοκυμβάλου καὶ ὅταν ἔδωσαν εἰς αὐτὸν τὴν μέθοδον τοῦ Καρπαντιέ, τὴν διεξῆλθεν ἐντὸς ὀλίγων ἐβδομάδων. Πενταετῆς ἐξετέλει συνατάς τοῦ Χάβεν καὶ τοῦ Μότσαρτ καὶ δεκαετῆς ἔδωκε τὴν πρώτην συναυλίαν του μετὰ τὰς δυσκολοτάτας συνθέσεις τοῦ Βεετόβεν.

— Ἐκ τῆς ὑποβληθείσης εἰς τὴν Βουλὴν ἐκθέσεως ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως προκύπτει ὅτι ἐλαττοῦται ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως τῶν ἀκολουθούντων τὰ πρακτικὰ μαθήματα καὶ αὐξάνει ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τῶν ἀκολουθούντων τὰ κλασσικὰ μαθήματα. Ἀπὸ τοῦ 1901 μέχρι τοῦ 1912 ὁ ἀριθμὸς τῶν πρώτων ἀπὸ 58% περιωρίσθη εἰς 44%, ἐνῶ τῶν δευτέρων ἀπὸ 42% ἀνῆλθαν εἰς 54%.

— Εἰς τὸ παρισινὸν κοιμητήριον Père Lachaise πρόκειται νὰ στηθῇ μνημεῖον τοῦ Oscar Wilde, κατασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ γλύπτου Jacob Epstein τῇ δαπάνῃ γερμανίδος θαυμαστρίας τοῦ ἀγγλοῦ ποιητοῦ τῆς Σαλώμης.

— Ὁ γάλλος Charité κατασκεύασε τεχνητόν... ξύλον. Ἡ ὕλη, τὴν ὁποῖαν πρὸς τοῦτο μετεχειρίσθη, εἶναι τὸ ἄχυρον. Τοῦτο δι' ἐιδικῆς μεθόδου ἰσχυρότατα πιεζόμενον ἀποκτᾷ τὴν στερεότητα δρυός. Ἡ δὲ χρῆσις του εἶναι πολυειδής. Ἐξ αὐτοῦ γίνονται καὶ φωσφορικά πυρετὰ ἐξαιρετὰ. Καὶ πρὸς θέρμανσιν εἶναι κατάλληλον καὶ οἰκονομικόν.

ΠΑΒΕΤΙΑ

Κατά τὸ ἐφετινὸν ἔτος ἐκλήθη εἰς Γενεὴν διεθνῆς σύσκεψις πρὸς μελέτην τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου. Διάφορα σχέδια πρόκειται νὰ υποβληθοῦν εἰς τὴν κρίσιν αὐτῆς. Ἐν ἀπὸ τὰ πλέον ἐνδιαφέροντα εἶναι καὶ τὸ τοῦ Leroy Boyd. Περιλαμβάνει τὸ ἔτος 13 μῆνας ἀντὶ 12. Ὁ δέκατος τρίτος μῆν, μεταξύ Ἰουνίου καὶ Ἰουλίου ὀνομάζεται Ἡλιακός. Ἐκαστος μῆν ἔχει ἀκριβῶς τέσσαρας ἐβδομάδας, ἤτοι ἡμέρας 28. Τὸ σύνηθες ἔτος, ὅχι τὸ δίσεκτον, ἀποτελεῖται ἐξ ἡμερῶν 364 καὶ μιᾶς προσθέτου ἡμέρας, τῆς πρώτης τοῦ ἔτους καὶ τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου, ἣτις δὲν ἔχει τὸ κοινὸν ὄνομα, δὲν λογαριάζεται εἰς τίποτε ἐπὶ πλέον, θεωρεῖται ἡμέρα χωριστὴ καὶ πανηγυρικὴ καὶ ὀνομάζεται Πρωτοχρονιά. Εἰς τὰ δίσεκτα ἔτη προστίθεται πάλιν μιᾶς ἡμέρα, τελευταία τοῦ Δεκεμβρίου, χωρὶς ὄνομα, ἣ ὅποια ὀνομάζεται ἡμέρα τοῦ διασέκτου ἔτους.

Ὁ κάτωθι πίναξ δίδει ἰδέαν τοῦ ἔτους κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Boyd.

Τὰ πλεονεκτήματά του εἶναι καταφανῆ. Ἐκαστος μῆν ἀρχίζει Κυριακῆν καὶ τελειώνει Σάββατον καὶ ἔλαι καὶ ἡμερομηνία συμπίπτουν πάντοτε τὰς αὐτὰς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος, ὥστε καὶ ὅταν θέλη κανεὶς νὰ ἀνατρέξῃ εἰς τὸ παρελθὸν καὶ ὅταν σχεδιάζῃ διὰ τὸ μέλλον ἀμέσως κατατοπίζεται. Ἐν τούτοις εἶναι λίαν ἀμφίβολον, ἀν ἡ σύσκεψις τῆς Γενεῆς θ' ἀποδεχθῇ δι' αὐτὰ καὶ μόνον τὰ μνημοτεχνικὰ προσόντα τοῦ συστήματος τοῦ Boyd, ἀνατρέπουσα τὸ νῦν ἐν χρήσει ἡμερολόγιον.

1916				
ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ				
Ἰανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος, Ἀπρίλιος, Μάιος, Ἰούνιος, Ἡλιακός, Ἰούλιος, Αὐγούστος, Σεπτέμβριος, Ὀκτώβριος, Νοέμβριος, Δεκέμβριος.				
Κυριακὴ	1	8	15	22
Δευτέρα	2	9	16	23
Τρίτη	3	10	17	24
Τετάρτη	4	11	18	25
Πέμπτη	5	12	19	26
Παρασκευὴ	6	13	20	27
Σάββατον	7	14	21	28
Ἡμέρα τοῦ διασέκτου ἔτους				

ΙΤΑΛΙΑ

Εἰς τὰ ἰταλικὰ θέατρα κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον μεταξύ τῶν παρασταθέντων ξένων μελοδραμάτων πρωτεύουσαν θέσιν κατέχουσιν ὡς πρὸς τὰς παραστάσεις τὰ γαλλικὰ. Αὐτὰι ἀνῆλθον εἰς 268 ἀπέναντι 133 παραστάσεων γερμανικῶν ἔργων, 27 ῥωσικῶν καὶ 5 ἰσπανικῶν.

ΠΟΡΤΟΓΑΛΛΙΑ

Τοῦ μεγάλου Πορτογάλλου ποιητοῦ Καμόενς πρόκειται νὰ ἰδρυθῇ προσεχῶς μνημεῖον ἐν Παρισίαις ἐντὸς τοῦ κήπου τοῦ Τροκαδερό. Πρὸς τοῦτο κατηρτίσθη ἐπιτροπὴ ἐκ λαγίων ἐπιφανῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἀνατόλ Φράνς καὶ τοῦ Ρισπαίν.